

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

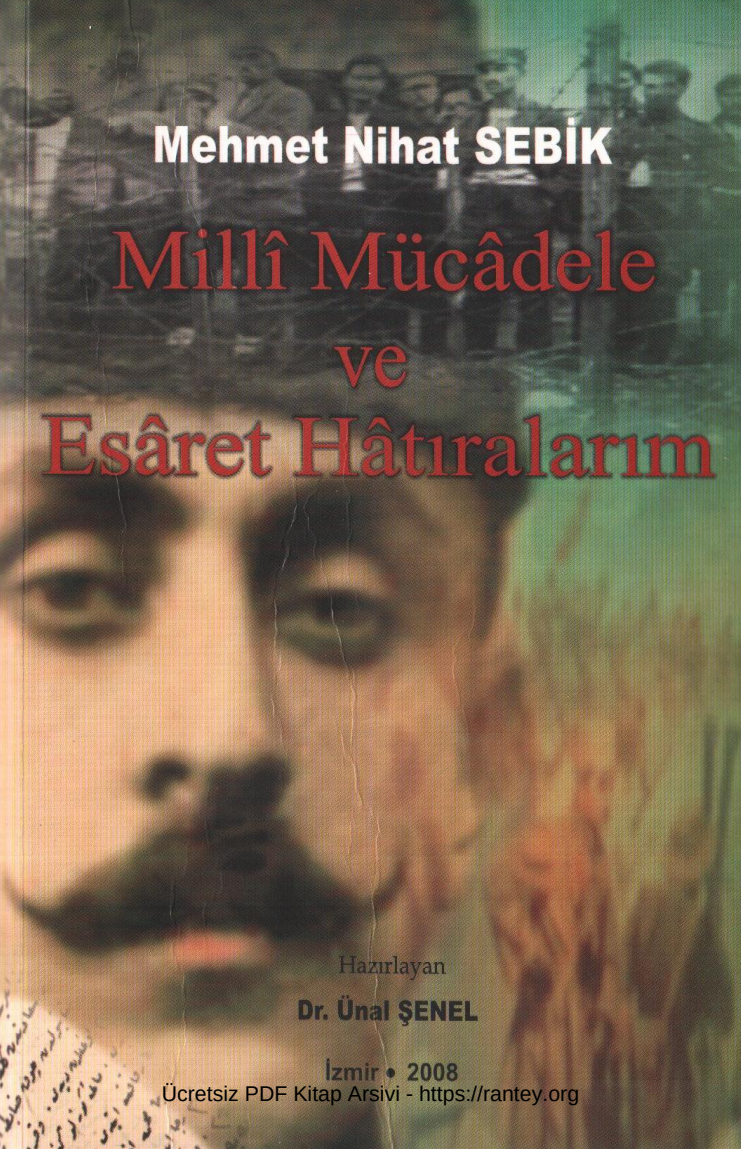
RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Mehmet Nihat SEBİK

**Millî Mücâdele
ve
Esâret Hâtıralarım**

Hazırlayan

Dr. Ünal ŞENEL

İzmir • 2008

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Mehmet Nihat SEBİK

MİLLÎ MÜCÂDELE
ve
ESÂRET HÂTİRALARIM

Hazırlayan
Dr. Ünal ŞENEL

İzmir
Haziran 2008
ISBN 978-605-60104-0-8

İletişim:
unal.senel@bayar.edu.tr

Copyright © Albay Mehmet Nihat Sebik varisleri ve
Dr. Ünal Şenel'in yazılı izni alınmaksızın bu kitaptaki metin, resim ve
fotoğrafların tamamının yada bir kısmının elektronik, mekanik, fotokopi
yada her hangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılması, yayımlanması ve
depolanması yasaktır.

Kapak Tasarımı:
Aliyar Şenel

Dizgi - Baskı:
Bayraklı Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
1912 Sokak No: 4 Bayraklı/İZMİR
Tel : 0.232.341 09 12 - 341 44 74
Fax : 0.232.341 18 17

e-mail: bayraklimatbaa@gmail.com

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <http://www.pdfdrive.org>

Mehmet Nihat SEBİK

**MİLLÎ MÜCÂDELE
ve
ESÂRET HÂTİRALARIM**

**Hazırlayan
Dr. Ünal ŞENEL**

İzmir - 2008

İÇİNDEKİLER

Önsöz	VII
Mehmet Nihat Sebik	XIII
Mehmet Nihat Sebik'in Hâtıratına Dâir	XVI
Millî Mücâdele ve Esâret Hâtıralarım	XXII
Anadolu Hâtıratım	2
Kısaca Tercümeihâlim	3
İstanbul'un İşgâli ve Siyah Bayraklar	5
Anadolu'ya Geçme Kararı	9
Rum Memurun Tavrı	11
İstanbul'dan, Annemden Ayrılış ve Afyon	13
Sahte Kuvayımilliyeci	14
Fırtınada Sandıklı ve Dinar Yolculuğu	16
Denizli ve Nazilli Yolunda	18
Demirci Efe Karargahında	20
Mücâdele-i Milliyye'ye İlk Gelen Subay	22
Mücadele Başlıyor	23
Sakarya'ya Doğru	25
Afyon Cephesinde	28
Muharebe Şiddetleniyor	29
Esaret	31
Turunçzâdelerin Hanı	35
Kemalist Bir Ziyaretçi	37
Kaçma Teşebbüsüm	39
Afyon Hapishanesindeki Dostlar	41
Bir İngiliz Müfettiş	45

Trende Bir Türk Kadını	48
Bursa Hapishanesinde	54
Vagonda Elli Kişi	57
• Vapur Anbarında Atina'ya Gidiş	59
Parapigmata Hapishanesi	60
Ailemden Gelen Mektup	64
Averof Zindanı	65
Larisa Esir Kampı	67
Subayların Kavgası, Büyük Taarruz.....	69
Larisa'daki Esir Arkadaşlarım.....	71
Kavgalar, Hastalığım ve Ölümler	74
Hastahane Şartları	76
Esaretim Yunan Gazetelerinde.....	80
Düşmânın Hatâsı	82
Afyonkarahisar Muharebesindeki Kuvvetler ..	84
Esir Düştüğüm Yer.....	85
Vatana Kavuşma Ümidi	87
Kardeşimden Gelen Mektup.....	88
Hergün Yedi, Sekiz Kişi Ölüyor	89
Mülâzım Şefik'ten Aldığım Mektup	90
İstanbul'a Yazdığım Mektuplar	93
İstiklâl Harbi	94
Larisa Kışlası ve Göçmen Rumlar	95
Bitmeyen Kavgalar	98
Ermeni Göçmen Kadının İtirafı	99
Ah Sultan Hamid Nerdesin	101
Kemal Paşa'nın Resmi – Kurtuluşa Doğru	102
Dizin	104
Ekler ve Fotoğraflar	114

ÖNSÖZ

Millî Mücâdele yılları, Türk tarihinin dönüm noktalarından biri olmuştur. İzmir'in işgâli ve kurtuluşu arasındaki zaman diliminde bütün şiddetiyle yaşanan bu mücâdele, yeterince yazıya geçirilmemiş; tarihe, edebiyata ve sanata lâyıkıyla mâledilememiştir. Bu mânâda Faruk Nâfiz'in :

“Başka sanat bilmeyiz karşımızda dururken

Yazılmamış bir destan gibi Anadolumuz.”

mısraları bir bakıma hâlâ değerini korumaktadır.

Yakın tarihimizin ve kültür hayatımızın ayrıntılarıyla tespit edilebilmesi için Tanzimat'tan itibaren yaşanan çok hızlı değişimlere, harplere, acılara ve millî heyecanlara şâhit olanların yazdıkları, birer birer gün ışığına çıkarılmalıdır. Bunlar arasında bilhassa İstiklâl Harbî'ne katılmış ve esir düşmüş olanların hâtıraları çok daha önem taşımaktadır.

Sırasıyla Balkan, Çanakkale, İstiklâl Harbî'ne katılmış ve yüzbaşı rütbesindeyken Afyon yakınlarında Yunanlılara esir düşerek yaklaşık on sekiz ay esârette kalmış olan Mehmet Nihat Sebik'in yayına hazırlamış olduğumuz hâtıraları, Millî Mücâdele'nin safhaları, cephe gerisinde

yaşananlar ve esir kamplarındaki insanların ruh hallerinin ortaya konulması bakımından büyük değer taşımaktadır.

- Nihat Sebik hâtıralarını Osmanlı harfleriyle yazmaya başlamış, fakat onsekiz sayfa yazdıktan sonra bir hayli zaman ara vermiş; 1946 yılında Afyon askerlik şube başkanı iken, tekrar yeni harflerle yazmaya başlamıştır. Yeni harfli hâtırat 138 sayfadan ibarettir. Aynı zamanda iyi bir ressam da olan Sebik, hâtıratının bazı sayfalarına bulunduğu yerlerin resimlerini de yapmıştır.

Yeni harfli hâtıratın kapağında: "Afyon: Milli Mücadelede Gazilerin Hatıraları... 1946 Halkevi" ibaresi; eski harfli hâtıratın başlığında da "Anadolu Hâtıratım" ibaresi yer almaktadır. Biz her iki başlığı da dikkate alarak, kitaba "Millî Mücâdele ve Esâret Hâtıralarım" ismini vermeyi uygun gördük. Zira hâtırat, M.N. Sebik'in sadece Anadolu'daki mücâdele yıllarını değil, geniş ölçüde esâret dönemini de kapsamaktadır.

Hâtıratın devamında, esâretten kurtuluşun ve vatana kavuşmanın safhaları ile daha sonraki askerlik yıllarının yer alması, yakın tarihimiz bakımından bir talihsizlik olarak kabul edilebilir.

Yeni Harfli hâtırat, tercümeihâlden sonra 1909'da Harbiye Mektebi mezuniyeti ve Sırp hududunda görevlendirilmesiyle başlıyor; esâretin son günlerinin anlatılmasıyla sona eriyor. Osmanlı harfleriyle yazılan hâtırat ise, Mütâreke'den sonra

1919 Mayıs'ında Sultanahmet ve Üsküdar'da yapılan mitingleri anlatarak başlıyor ve Anadolu'ya geçip Nazilli'deki birliğine teslim oluşunu anlattığı 18. sayfanın ortalarında cümle tamamlanmadan bitiyor.

Metinde kronolojik bütünlüğün sağlanması maksadıyla eski harfli metin, yeni harfli metnin ilgili sayfaları arasına yerleştirildi.

Her iki hâtıratın aynı olayları anlatan bölümlerinde sınırlı da olsa bir çakışma olduğu halde, metnin orijinalliğinin bozulmaması için müdahalede bulunulmadı. İki hâtırat arasında yazılma süresi bakımından uzun bir zaman dilimi bulunmalı ki Demirci Efe'yle karşılaşma bölümünde olduğu gibi bazı küçük farklı hatırlamalar göze çarpmaktadır. Bu durumun da anlayışla karşılanması gerektiğini düşünüyoruz.

Eserin "Önsöz"ü olarak kabul edilebilecek olan "Anadolu Hâtıratım" başlığını taşıyan bir sayfalık bölüm, çok küçük farklılıklarla her iki metinde de yer almaktadır. Biz tekrar olmaması için, sonradan yazılan ve ilâveli olan yeni harfli metnindeki tercih ettik.

Asıl metinlerdeki sayfa numaraları / / işaretinin arasına kondu. Eski harfli olan metnin sayfa numaraları ise /e.h. / şeklinde gösterildi. Kitaba okunma kolaylığı sağlamak için alt başlıklar eklendi. Ayrıca, metnin daha iyi anlaşılabilmesi

için bazı kelimelerin bugünkü karşılıkları sayfa altlarında gösterildi.

Yeni harfli hâtıratın 83. sayfasına kadar Mehmet Nihat Sebik'in hâtıralarını kendi yazdığı; ancak 83. sayfanın ortalarından itibaren kendisinin konuştuğu ve başka birisinin de yazıya geçirdiği; yazan kişinin 106. sayfadan sonra değiştiği anlaşıyor. Ailesinden aldığımız bilgiye göre, anlatılanı yazıya geçiren kişiler Nihat Sebik'in emir eri olarak yanında bulunan askerlerdir.

İfadeler konuşma cümlesi tarzında olduğundan ve yazanlar da değiştiğinden dolayı, metinde bazı cümle düşüklüklerine rastlanmış, bunlar metnin aslını bozmayacak şekilde düzeltilmiştir. İlâveler köşeli parantez içinde gösterilmiştir.

Karargâh, kolordu, tabur gibi askerî terimler asıl metinde kısaltılarak yazılmış olduğu halde, okuma kolaylığı sağlamak için kısaltılmamıştır.

Mehmet Nihat Sebik'in hayatı ve ailesiyle ilgili bilgiler, oğlu Nadir Sebik, gelini Bilge Sebik, torunları Mehmet Nihat Sebik ve Hilmi Fırat Sebik ile 1 Mart 2008 tarihinde Alsancak'taki evlerinde yaptığımız görüşmede; ayrıca diğer oğlu Muzaffer Sebik ile yaptığımız telefon görüşmesinde elde edilmiştir. Aile fertlerine verdikleri bilgiler için teşekkür ederim.

Fakat asıl büyük teþekkürü torun Mehmet Nihat Sebik'e borçluyuz. Dedesine lâıık bir torun olan Nihat Bey, dağınık halde bulunan hâtıra ve belgeleri toplayarak bize ulaştırmış ve çalışmanın sürekli takipçisi olarak yayımlanmasını sağlamıştır. Gayreti ve millî hassasiyeti takdire şayandır.

Yayına hazırladığımız hâtıratın, Millî Mücadele'nin hangi şartlarda ve ne büyük fedakârlıklarla gerçekleştiğinin daha iyi anlaşılmasına ve hürriyetimizi borçlu olduğumuz adsız kahramanların hayırla yâd edilmelerine vesîle olmasını dilerim.

19 Mayıs 2008 Bornova
Dr. Ünal ŞENEL

MEHMET NİHAT SEBİK

M. Nihat Sebik 1887 yılında İstanbul'un Beylerbeyi semtinde dünyaya gelmiştir. Babası Plevne gazilerinden Kaymakam (Yarbay) İsmet Bey, annesi, Beylerbeyi sarayı imamının kızı Seyide Arife Hanım'dır. Annesinin kabri Manisa'da Haki Baba Dergahı haziresindedir. Baba tarafı aslen Isparta'nın Uluborlu ilçesinden, anne tarafı ise Malatya'nın Arapkir ilçesinden gelerek İstanbul'a yerleşmiştir. Aile büyükleri genel olarak askeri sınıfa mensuptur.

Mehmet Nihat da bu geleneğe uyarak padişahın irade-i seniyyesi ile Kulclı Askeri Mektebi'ne, daha sonra Harbiye'ye kaydolur. 1909 yılında Harbiye'den piyade subayı olarak mezun olur ve Sırp hududundaki Metroviçe'ye tayin edilir. Eşkıya takibinde bulunmak üzere Volçtirin'de bulunur. 1910 yılında Selanik yakınlarındaki Epaminandos'ta bulunan subay talimhahında görevlendirilir. İzinli olarak İstanbul'a gittiğinde akrabası olan genelkurmay başkanı İzzettin Paşa'nın kurmay mektebine devam etmesi yolundaki teklifini kıta hizmetini sevdiği gerekçesiyle kabul etmeyerek Manastır'a tayin edilir. Bu görev esnasında Manastır Belediye

Başkanı Cabir Nadir'in kızı İsmet Hanım'la evlenir. İsmet Hanım'ın dayısı Fazıl Bey, Mustafa Kemal'in Manastır İdadisi'ndeki hocalarındandır.

Mehmet Nihat, Kırçova'da Bulgar eşkıyalarını takip görevindeyken ağır hastalanır ve İstanbul'a hava değişimine gönderilir. Bu esnada Balkan Harbi çıkar. M. Nihat tamamen iyileşemediğinden geçici olarak 12.1.1912 tarihinde Sirkeci Deniz Sevkiyat Seyyar Memurluğu'nda görevlendirilir. Bu görevi esnasında Çatalca'ya kadar gelen Bulgar askerleri ile çarpışarak arkadaşlarıyla birlikte Bulgarları püskürtür ve yaralıları kurtarır.

1913 yılında İstanbul Merkez Komutanlığı'na bağlı Bekir Ağa Bölüğü olarak bilinen askeri hapishane (bugünkü İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi binası) ve Selimiye hapishanesinde takım subayı olarak görev yapar. 1914'te Divan-ı Harp'te görevlendirilir. Çanakkale Harbi'ne katılır 1917 senesinde İtfaiye Alayı takım subaylığına atanır. 1919'da İzmir'in işgali üzerine Sultanahmet Meydanı'nda yapılan mitinge katıldıktan sonra tayinini isteyerek Nazilli'de görevlendirilir. Anadolu'ya geçen ilk subaylardandır. Köşk, Umurlu, Ödemiş cephelerinde efelerle birlikte Yunanlılarla çarpışır.

Yüzbaşılığa terfi ettikten sonra Çerkez Ethem'in takibinde bulunur ve 1920'de 8. tümen 135. alay 3. bölük komutanlığına tayin edilir. Sakarya muharebelerine katılarak yaralanır. Yaralı

olduğu halde tabur komutanlığına vekalet ederek muharebelerde yerini alır. Afyon yakınlarındaki çarpışmalarda yaralanarak 17 Eylül 1921 tarihinde Yunanlılara esir düşer. Afyon'da Yunan askerlerinin ellerinden kaçar fakat tekrar yakalanarak Eskişehir ve Bursa hapishanelerine, oradan da Atina'ya götürülür.

Atina yakınlarındaki Parapigmata, Larisa ve Galos'taki esir kampı ve hapishanelerinde tutulur. Yaklaşık onsekiz aylık esaretten sonra esir değişimi ile kurtularak vatanına kavuşur. Mehmet Nihat, Türkiye'ye döndükten sonra askerlik hizmetine devam eder.

Sırasıyla Biga, Manisa, Diyarbakır, Bitlis, Siirt, Elazığ, Ergani, Kırkağaç, Gediz, Seferihisar, Gaziemir ve Afyon'da Türk ordusunun çeşitli kademelerinde hizmet ederek 1947 yılında Albay rütbesiyle emekliye ayrılır.

Mehmet Nihat, soyadı kanunu çıktıktan sonra "esir " anlamına gelen "Sebik" soyadını almıştır.

Mehmet Nihat Sebik'e Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından "İstiklal muharebelerinde bilfiil ateş altında fevkalade yararlık gösterenlere mahsus" takdirname ve kırmızı şeritli istiklal madalyası verilmiştir. (Bkz.Ek: 1-2)

Mehmet Nihat Sebik, emekli olduktan sonra İzmir Karşıyaka'ya yerleşir. Mareşal Fevzi Çakmak'a karşı duyduğu hürmetten dolayı Millet Partisi'nin Karşıyaka teşkilatı kurucuları arasında

yer alır. Ancak siyasetle ilişkisi uzun sürmez. Hacca gider. 13 Temmuz 1970 tarihinde İzmir’de vefat eder. Vasiyeti üzerine Menemen girişindeki kabristana defnedilir. Mezar taşında şu ifade yer almaktadır:

“Çanakkale ve İstiklal Savaşı Gazilerinden
Emekli Albay Hacı Mehmet Nihat Sebik Burada
Medfundur. Ruhuna Fatiha. 1887-1970”

MEHMET NİHAT SEBİK’İN HÂTİRALARINA DÂİR

M.Nihat Sebik, hâtıratında hayatının 1909-1923 yılları arasındaki dikkate değer hadiseleri anlatmıştır.

Eserin ilk sayfasında hâtıralarını yazma sebebini açıklarken şahısların ve milletlerin geçmişten ders almaları gerektiğini vurguladıktan sonra İstiklal Harbi’nin başlangıcından, yaşadığı esaret hayatının sonuna kadar “sergüzeşt”ini yazmaya yöneldiğini ifade etmekte ve yaşadığı ızdırıp verici olayları, evlatlarını veya “sevgili vatanın gençlerini” uyandırmak maksadıyla kaleme aldığını vurgulamaktadır.

M. Nihat bu düşünceye bağlı olarak hatıratında kendi şahsi duygu ve düşüncelerini anlatmaktan ziyade objektif bir tavırla o yıllarda yaşanan ve şahidi olduğu hadiseleri canlı tablolar halinde nakletmektedir. Bu yönüyle hatırat,

Osmanlı'nın sosyal ve idari yönden içinde bulunduğu durumu oldukça çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. Mesela, memurların şapkalı veya fesli oluşları; vatandaşların kıyafetlerinden din veya milliyetlerinin anlaşılması ve ona göre muamele yapılması gibi hususlar düzenin bozuluşunun bir işareti olarak da görülebilir. Bu durumun ardından İstanbul'un işgali ile birlikte Rum memurların tavır değiştirmeleri ve " Geçti o eski barbarlık zamanları" demeleri oldukça dikkat çekicidir. (Bkz. s.7)

Hatırat, Milli Mücadele'nin ne kadar zor şartlar altında gerçekleştirildiği ve zafere ulaşıldığının gözler önüne serilmesi bakımından da önemlidir. M.Nihat ve ailesinin sağlıksız otellerde kalarak, ilkel ulaşım vasıtalarıyla binbir türlü zorluk çekerek, hastalanarak tayin yeri olan Nazilli'ye ulaştıkları görülmektedir.

Eserde Millî Mücâdele'nin askerî yönden geçirdiği safhaların bizzat cephede çarpışan bir yüzbaşının bakış açısıyla yazıya geçirilmesi de büyük önem arz etmektedir.

Millî ordunun teşkili esnasında çetelerin ve efelerin konumları da cephe gerisindeki atmosferi gözler önüne sermesi bakımından dikkate değerdir.

Sahte Kuva-yı Milliyeciler'in samimi, vatansever insanların duygularını istismar ettikleri de eserde açıkça ortaya konulmaktadır.

Mehmet Nihat'ın esir düştükten sonra, nezarete tutulduğu yerde, kaputunun düğmeleri altında dikili bulunan Rus altınlarından birini çıkartıp ziyaretine gelmeyi başaran bir "Kemalist"e vererek bazı ihtiyaç malzemeleri aldırması milli mücadelenin farklı bir cephesini de ortaya koymaktadır. (s.31)

Yunan işgalindeki Afyon hapisanesine gelen bir İngiliz müfettiş subayın M.Nihat'ın ismini esirler listesine kaydetmesi hayatının akışını değiştiren önemli bir faktör olmuştur.

Hatıratta işgalci yunan askerlerinin esirlere ve halka yaptıkları insanlık dışı muamelelerin, bütün bunlara bizzat şahit olan bir kişi tarafından anlatılması esere bir belge niteliği kazandırmıştır.

Bunların yanında Nihat Sebik'in hâtıratında objektif bir tavır içerisinde olduğu görülmektedir. Mesela, esir düşmeden önceki son çarpışma esnasında emir erinin kendini kurtarmak için yaralı olan komutanına bir yumruk vurarak kaçması, canlı bir savaş sahnesi olarak kitapta yerini almıştır. Ayrıca, Yunan komutanının kendisine iyi davrandığını kaydetmesi ve esirken götürüldüğü hastanede yaralı bir mahkum olan Barbacana adlı Yunanlı teğmenin "çok nazik ve terbiyeli bir insan" olduğunu belirtmesi gibi hususlar M. Nihat'ın objektif tavrının kanıtlarıdır.

Hatıratta Yunanistan'daki esir kamplarında tutulan, Türkiye'den ayrılan Rum ve Ermeni

göçmenlerin içler acısı halleri de çarpıcı görüntülerle ortaya konulmaktadır.

M. Nihat, vicdan sahibi bir asker olarak esir kampı yakınlarında dilencilik yapan göçmen Rum çocuklarını gördüğünde şunları hissetmiştir: “Ben, anası ölmüş, babasının kucağında kalmış, sefil bir halde ağlayan yavruları gördükçe, beşeriyet için bir şe’n olan büyük devletlerin sebebiyet verdikleri şu harpten nefret ediyordum.” (s. 129-130)

Larisa kampı yakınlarında tutulan Pontuslu Rum göçmenlerin açlık ve sefâlet karşısında Yunanlı askerlere: “ Nidelim, ölelim bari de sizin gibi zalimlerden kurtulalım.” demeleri mânidardır. (s.127)

Eser, harp yıllarında cephe gerisindeki Türk halkının ekonomik durumunu da gözler önüne sermektedir. Buna örnek olarak eşinin ve ağabeyinin esaret altındaki M. Nihat’tan para isteyecek durumda olmaları vaziyetin vehâmetini açıkça göstermektedir.

Esâretten kurtuluş esnâsında, Mehmet Nihat ve arkadaşlarının, yaptıkları büyük boy Mustafa Kemal resmini birçok tehlikeyi göze alarak istasyondakilere göstermeleri, her türlü takdirin üstündedir.

Hâtırat ilk sayfanın dışında oldukça sade bir dille yazılmıştır. Zaman zaman mahallî söyleyişlere rastlanması ise, İstanbul Beylerbeyi şivesiyle konuştuğu bilinen Nihat Sebik’ten değil, Nihat

Bey'in anlattıklarını yazıya geçiren emir erlerinden kaynaklanmış olmalıdır.

Bütün bu özelliklerinden dolayı Mehmet Nihat Sebik'in Milli Mücâdele ve Esaret Hâtıralarım adlı eseri, yakın tarih hakkında bilinenlere' oldukça yeni ve değerli katkılar sağlamaktadır.

**MİLLÎ MÜCÂDELE
ve
ESÂRET HÂTİRALARIM**

AFYON :
MİLLÎ MÜCÂDELEDE
GAZÎLERİN
HÂTİRALARI...
1946
HALKEVİ

Anadolu Hâtırâtım

Âlemde mâzîsi kendisine bir ders-i misâl olmayan eşhâsın âtîsi dâima muzlim, dâima elem-nâk olarak tecellî etmiştir. Bundan mâadâ irâde-i tedricî olan tekâmül ve tebeddülde vakayî'in zaman ile münâsib olarak inkişâfı ile hâsıl olmuştur. Binâenaleyh dünyada ferde tatbîki mutasavver olan bir kaide yoktur ki umûma da teşmîl edilemesin. İşte bu hükûm tabîidir ki bana İstiklâl harbinin mebde'inden esâretime ve bu hâl-i felâket-âverin hitâmına değin sergüzeştimi yazmağa sevk etmiştir. Asrımız medeniyetinde âsâr-ı kadîme ile bile kıyâs kabûl edilemeyecek sûretde başımdan geçen veyâhûd şâhidi olduğum fecâyî-i felâket ile vakayii derc ve neşr ederek vâsî' bir sâhayı mütâlaaya arz etmek belki müyesser olamaz; fakat sergüzeştimden kendi evlâdlarımı (sevgili vatanımın gençlerini) dilhâhım veçhile intibâha getirmek farîzesini îfâ edebilmek de benim için bir nî'met-i uzmâdır.

Minallahi Tevfîk

ders-i misâl: örnek ders, **eşhas:** kişiler, **müzlim:** karanlık, belirsiz, **elem-nâk:** elemli, **tedrici:** yavaş yavaş, **tekamül:** gelişme, **tebeddül:** değişme, **vakayi:** olaylar, **mutasavver:** tasarlanmış, mümkün olan, **mebde:** başlangıç, **felâketâver:** felâket getiren, **hitam:** son, **âsâr-ı kadîme:** eski asırlar, **derc ve neşr etmek:** yazıya geçirme ve yayma, **vâsi:** geniş, **müyesser:** nasib, **dil-hâhım veçhile:** gönlün isteğince **intibâh:** uyanış, **farîza:** yapılması şart olan vazife, **uzmâ:** çok büyük, **Minallah-i tevfiik:** yardım Allah'tandır

Kısaca Tercüme-i Hâlim

Pedêrin ecdâdı Uluborlu'dan İstanbul'a gelmiş olup, Uluborlu'dan Hafız beylerin soyundan imiş. Valide ceddi ise Arapkir'den Çobanoğulları soyundan olup bunlar da Arapkir'den gelerek İstanbul'a yerleşmişlerdir. Valide cihetinden Çanakkale'de fevkalâde fedâkârlıklarda bulunan ile akrabâ bulunmaktayım.

1325 [1909] yılı Harb Okulu'ndan piyâde subayı olarak yetiştım. 3. ordunun Metroviçe'de bulunan 18. Tümen 70. Alayın III. Taburunun 1. bölüğüne tayîn edildim. Alayımız Sırp hudûdunda bulunmakta idi. Tümen Kurmay Başkanımız şimdi Mareşal olan Bnb. Fevzi Çakmak Bey'di. /2/

Arnavut eşkıyâlarının faaliyeti üzerine 1., 2. bölüklerimiz jandarmaya kuvve-i zahr olmak üzere eşkıyâ takîbi için Volçtirin'e gönderildi. Orada hem ta'lîm terbiye ile meşgul olup ve hem de münâvebe ile kâfi jandarma eri ile birlikte uzak mesâfelere giderek eşkıyâ takîbinde bulunurduk.

1336 [1920] senesinde bilâhire İpek'te Arnavutlar tarafından şehîd edilen alay komutanımız

kuvve-i zahr: yardımcı kuvvetler, **münavebe:** nöbetleşe

İstanbullu Binbaşı Şükrü Bey'in tefrîki üzerine her alaydan birer subayın gönderildiği Selanik'te Epaminandos civârındaki 3. Ordu Subay Talîmgâhı'na gönderildim. Dört ay stajdan sonra bir ay izin ile İstanbul'a bırakıldım. İstanbul'a gittiğimde elinde büyümüş olduğum Genel Kurmay Başkanı İzzettin Paşa benim kurmay mektebine devâmımı istediye de ben kıt'a hayâtından hoşlandığımdan istinkâf ettim. /3/

Manastır'da bulunan VI. [Kolordu] 34. Alayın 1. Tb. 1. Bölüğü'ne tayîn edildim. 6 ay sonra aynı alayın 3. bölük takım subaylığına verilerek Kırçova'ya hareket ettim. Bu yerde kış mevsiminde Bulgar eşkıyâları ile uğraşmakta, gece gündüz uykusuz bir vaziyette soğukta eşkıyâ takîbinde ağırca hastalanarak 3 ay tebdîl-i hava ile Büyük Çamlıca'da Tantavizâde çiftliği civârındaki vâlidemin evine geldim.

Tebdîl-i havanın yarısında Balkan Harbi zuhûr etti. Tekrâr muâyene edildim ve henüz iyileşmediğimden kıt'a hâricî hizmet olarak 12.İkinci Kanun-1328 [12.1.1912] de muvakkaten Levâzımât-ı Umûmiyye Sirkeci Deniz sevkıyât Seyyar Me'mûrluğuna tayîn edildim. Levâzımât-ı Umûmiyye erzâk an bârından aldığım muhtelif cins erzâkı vapurlara doldurarak gece ve gündüz

bilahire: daha sonra, **tefrîk:** ayırma, **istinkâf:** geri durma, kaçınma, **tebdil-i hava:** hava değişimi, **İkinci Kanun:** Ocak ayı, **muvakkaten:** geçici olarak

vinçler başında çalışarak Burgaz, Silivri, Marmara Ereğlisi'ne gider/4/gelir, bir taraftan da vagonlara erzâk doldurarak Çatalca ve civârına sevk ederdim.

Bir gün Marmara Ereğlisi'ne götürmek üzere Gelibolu vapuruna erzâk doldurdum ve vapurun arkasına büyük bir arap mavnası bağliyerek arpa, ot vesâire yüklettim ve Ereğli limanına geldim. İskeleye yanaştırdım. Limanda bulunan Hamidiye kruvazör süvârisi kaptan Binbaşı Raûf'tan aldığım emir üzerine ordunun süratle çekildiğini görüşümüz ve Bulgar süvârilerinin köprüden liman civârına gelişi üzerine kruvazörden aldığım deniz erâtı ile beraber kruvazör toplarının himâyesi altında karaya çıkarak Bulgar süvârilerini geriye kaçırttım.

Çatalca'dan çekilen ordunun bırakmış olduğu 120 kadar mecrûhu o gün akşama değin toplayarak Gelibolu vapurundaki boş kamaralara ve arap mavnasındaki erzâklar üzerine doldurdum ve Gelibolu /5/ vapuru ile erzâkları bırakmadan Haydarpaşa'ya dönüp yaralıları Haydarpaşa Hastanesi'ne yatırttım.

Raûf Kaptan'ın gayreti ve benim cesâretim olmasaydı bırakılan yaralılar Bulgar süvârisi tarafından imhâ edilecekti.

mavna: yük gemisi, **kruvazör:** hızlı savaş gemisi

329 [1913] senesinde İstanbul Merkez Komutanlığı eski Bekirağa bölüğü denilen askerî hapishane gardiyan bölüğü takım zâbitliğine tayîn edildim, 6 ay kadar da Selimiye Hapishanesi gardiyan takım zâbitliğinde bulundum. 330 [1914] senesinde üsteğmen olarak İstanbul Merkez komutanlığı zâbitan dîvân-ı harbine, 333 [1917] senesinde İstanbul etfai alayı IV. Tabur 3. bölük takım subaylığına tayin edildim. Burada hem piyâde takımı ile meşgul ve hem de görülen belediye etfai teşkilâtının talîmleriyle meşgul olur, yüksek binâlardan bölüğün tuttuğu tente üzerine evvelâ subay atlar, ondan sonra sıra ile efrâd atlatılırdı./6/

İstanbul'un İşgali ve Siyah Bayraklar

335 [1919] senesinde İstanbul'un işgali üzerine ecnebî sefâin-i harbiyesi doldu, Yunanın Averof zırhlısı geldi, Fransız ve İngiliz askerleri İstanbul'a doldu. İstanbul'un birçok yerlerinde Üsküdar - Doğancılar Parkı'nda, Sultânahmet meydânında sevgili İzmirimizin Yunan askeri tarafından mütârekeden sonra haksız işgalini protesto etmek, hukukumuzun müdâfaası sadedindeki millî ittihâdın tezâhürlerini belirtmek için 23 Mayıs 1919 Cuma günü 200,000'i mütecâviz halk Sultânahmet meydânında ve Doğancılar'da olduğu gibi yine toplandılar. Her tarafa asılan

itfâi: itfaiye, söndürme, **ecnebî:** yabancı, **sefain-i**

harbiye: harp gemileri, **saded:** konu, kasıt, niyet

siyah tül sancakları bir mâtem elbisesi giymiş gibi meydânın hapishaneye karşı olan cephesine yine siyah bayraklarla örtülü bir kürsü konmuştu. Cami'nin altı minaresinden yükselen tekbîr âvâzeleri manzaraya başka bir lâhutilik ve azamet vermekte idi. Hatiplerin gayet sûzişli sözleriyle galeyâna gelmeyen, ağlamayan müslüman kalmamıştı. /e.h.2/

{Eski Harfli Hâtırat}

Dersa'adet itfaiye alayının otuzuncu bölüğünde ve Nakkaş karakolunda idim. Dersa'adet'te rahatım iyi idi. Mütareke ilan olundu. Zannolunurdu ki artık harb-i umûmîye bir nihâyet verildi. Halbuki asıl vahâmet bundan sonra başladı. Dersa'adet'e ecnebi, bilhassa İngiliz sefain-i harbiyesi doldu. Yunan'ın Averof zırhlısı bizim karakolun karşısında her gece muzika çalar ve elektriklerle donanır, mütemadiyen Rumlar Averof'u ziyarete giderlerdi.

Kuzguncuk'un üst tarafında Yeni Mahalle denilen Ermeni mahallesinde her evin pencere ve kapılarında Ermeni bayrakları, Rum mahallelerinde Yunan bayrakları ve her gece gazinolarda vaktinden fazla işretle Hıristiyanlar türküler taganni ediyorlar. Bir kaç gün sonra Hıristiyanlar tarafından her tarafta harîkler zuhur ettirileceği ve karakolların basılacağı ihbar olundu.

mütecâviz: aşkın, fazla, **lâhutilik:** ilâhîlik, **suziş:** yakıcı

Bu ihbârât üzerine biz daima karakollarda müteyakkız bulunur idik. En nihayet bize şöyle bir emir geldi: Hristiyan ahali kasden müteaddid yangınlar yapacaklar. İtfaiye askerleri bu harikleri söndürmeğe gittiklerinde karakolları, emâkin-i mîriyye-yi İslâm mahallelerini basacaklar /e.h.3/ denilir idi.

Gün geçtikçe İslamları ye'is keder yoruyor, bir taraftan da bütün memalik-i Osmaniye'nin taksim edileceği söyleniyor idi. İngiliz zabitanın Dersaadet'te, azametlerinden geçilmiyor. Her biri birer ejderha gibi geziyorlardı. Ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Harbiye nezareti bize şu emri veriyor idi: Bir İngiliz mülazımına bir Türk ümerâsının resm-i selâm îfâ edeceği bildiriyordu. Hilâf-ı emr hareket eden Türk ümera ve zabitanının Dersa'adet merkez kumandan- lığında kırk beş gün habs olunacağı beyan olunuyor idi. Aman ya rabbim, bu ne zillet bu ne hakâret. Mağlubiyet ne felâket imiş. Asr-ı hazırda bütün ordular zabitanı hemen hemen bir usul, bir siyâk üzre yetiştirildiği halde Türk harbiyesinden çıkan Alman Avusturya ordularında bulunan zâbitan ve ümerânın İngiliz mülâzımına selâm verışı.

işret: içki içme, **harik:** yangın, **emâkin-i mîriyye:** devlete ait mekânlar **müteyakkız:** uyanık, dikkatli, **memalik-i Osmaniye:** Osmanlı ülkesi, **mülazım:** teğmen, **ümerâ:** miralay, kaymakam, binbaşı gibi büyük subaylar, **zillet:** aşağı olma, horluk, **asr-ı hâzır:** şimdiki asır

İkinci bir mes'ele Sultanahmed'den ve Üsküdar Doğancılar Mahmud Şevket Parkı'nda yüz binlerce İslam ahâlinin Osmanlı bayrağını siyahlara /e.h.4/ boyamış oldukları halde nutuk vermeleri ve bütün milletin ağlaşmaları...

Nutkun hülâsası galeyân-âver bir manzara idi: "Hey ulu ve mukaddes vatan, muhterem cesur fedâkâr millet, bugün garp medeniyeti denilen hunrîz bir el altı yüz senelik şanlı şarklı ecdadımızın kurmuş olduğu şu bina-yı hükümetin taksîmine başlıyor. Bizi mahvedecekler. Türkiye taksim olunuyor. Hey bağıryanık millet, siz evlatlarınızı kardeşlerinizi Karpatlara, Kafkaslara, Arabistan'ın kumlu çöllerine gömdünüz. Çanakkale'de iki sene en mu'tedd ve mu'azzam bir düşmana meydan okudunuz. Sizin hiçbir vakit istikbaliniz elinizden alınamayacak. Bayrağınız siyaha boyanmayacak. Belki kana boyanacak. Ölmek esaretten iyidir."

Anadolu'ya Geçme Kararı

Daha pek çok şeyler söyleniyordu. Fakat me'yusiyetimden durup dinleyemedim. Ve artık İstanbul'da kalmak istemiyordum. İki defa istidâ ile müracaat ettim. İstidalârım isaf edilmedi. Tabur kumandanına çattım, olmadı. Nihayet bir gün alay kumandanı Kaymakam Şükrü Bey'e müracaatla

siyak: şekil,tarz,**galeyan-aver:** galeyana yol açan, **hunrîz:** kan dökücü, **mu'tedd:** çok sayıda, **me'yusiyet:** üzüntü

vermiş olduğum iki istidâmın tabur kumandanı /e.h.5/ tarafından gönderilip gönderilmediğini sorduğum zaman bana hitaben ne dese iyi! “Def ol, dışarı” demesi üzerine zaten hal-i asabiyette ve meyusiyette bulunan ben “Affedersin karşıdaki bir zabittir. Terbiyeye davet ediyorum. Ve sizden bizim terbiye ve nezaket öğrenmemizi ümit ederken bir ağanın uşağına yapmış olduğu hakareti yapıyorsunuz. Ben de sizin gibi aynı mektepten çıktım. Ve aynı orduya hizmet ediyorum. Belki ileride benim mevkiim sizinkinden büyük olacaktır” demem üzerine gürültüyü ziyadeleştirdi. Fakat ben de maksadıma muvaffak olarak elli yedinci fırka yüz otuz beşinci alaya tayin oldum.

Biçare ailem de Manastır’da pederinden kalan dükkanlar ve evlerini satmak üzere henüz lohusa olduğu halde üç çocuğuyla Manastır’a gitmişti. Harbiye hükümetinin ‘adem-i müsaadesi üzerine o biçare de onları satamadan tekrar Dersaadet’e geldi. Ve beni hareket üzere gördü. O da bana iltihāk ederek Haydarpaşa istasyonuna iki araba geldik. Eşyalarımız beraberimizde idi. Dersaadet’te pek az eşya /e.h.6/ bıraktık. Aileme bu kadar eşya almayalım dedimse de anlatamadım.

istidâ: dilekçe, **isaf:** kabul, **mu’tedd:** çok sayıda, **me’yusiyet:** ümitsizlik, üzüntü, **adem:** yokluk, **iltihak:** katılma

Rum Memurun Tavrı

Haydarpaşa istasyonunun iki tarafından bilet alınacak gişeler hınca hınç dolu, soldakine yanaştım. Tam bana sıra geldi “Efendim muamele noksandır. Aile ve çocukların muayenesi lazım denildi. Pekala diyerek surlar tarafından muayene kağıdını aldım. Sağdaki gişeye sokuldum. Gişe memuru vaktiyle fesli iken bu defa şapkalı bir Rum idi. Ben karşısında durduğum halde benim gerilerimdeki şapkalıların parasını alıyor onlara bilet veriyor idi.

O esnada bir sarıklı ulema zabıt “Efendim ben iki haftadır bilet alıp gidemiyorum. Aman bana bir bilet al, çok rica ediyorum” diyordu. Benim de memurun yaptığı muameleye canım sıkılıyor idi. Hocanın biletini aldım, verdim. Tam kendi biletimi almak üzere iken “paydos” diyerek camını kapattı. Ben camı gişeyi iterek açtırdım. Zannedersenem biraz sertçe hareket etmişim. Gişeyi açtı. “İki bütün ikinci mevki, iki de nısıf Karahisar” dedim. “Peki beyim efendim” diyerek biletleri verdi. Fakat dört bilet için ikinci mevki parası aldığı /e.h.7/halde dördünü de üçüncü mevki verdi. Eşyalarımı bagaj yaptırmak için diğer bir Rum memura müracaat ettim. Henüz diğerlerinin ki bagaj yapıldığı halde “Tamamdır artık vakit geçti” demesin mi? “Ne yapayım daha harekete yarım saat olduğunu biliyorum” dedim. “Geçti o nısıf: yarım

eski barbarlık zamanları” diye yüzüme bakıyordu. Ben terbiyye-i zatiyyem hilafına hiçbir söz söylemeyerek eşyaları tekrar arabaya koyarak Kadıköyü’nde ma-aile orada kalacaktım. Bir de baktım ki biletler üçüncü mevki. Hemen memuru yakaladım. “Bu biletleri değiştir yahud altı yüz kûsur gurus farkı ver” dedim. Henüz tren hareket etmemişti. Bana “haydi, o para benim rakı paramdır. Senin başına burada iş çıkarırım” dedi. Ben de büyük memura şikayet edeceğimi istidlal ettirdim. Ve şikayet etmek üzere iken gişe memuru Fransızca hemen bir istida yaptırmış. Madamasıyla diğer bir Hıristiyanı da şahit yazdırarak “Bu zabıt beni mahal-i memurinde tahkir etti ve tabanca çekti” demiş. Ve bu istidasını istasyonda bulunan İngiliz jandarmasına vermiş. Bir de ne bakayım sekiz /e.h.8/on silahlı İngiliz askeri beni yakalayıp koğuştta hapsetti. Kumandanları yemekte imiş. Tam altı saat bekledim.

Gece yatsı ezanı zamanı idi. Kumandanları geldi. Ailem üç çocuk ile istasyon binasının mermer taşları üzerinde ayakta bekliyor, çocuklarım titriyor, kanun-ı evvel soğuklarında nöbetler geçiriyorlar idi. Nihayet beni bir yüzbaşı bulunan İngiliz jandarma kumandanının karşısına çıkarttılar. Kumandan kâğıtları okudu. “Sen tabanca çekmişsin” dedi. “Hayır, ben mektepli bir

hilaf: zıt, ters, aksi, **mââile:** ailece, **istidlâl:** dolayısıyla anlama, **istidâ:** dilekçe, **mahal:** yer, **kanun-ı evvel:** Aralık ayı,

Türk zabitiyim. Tabanca bir zabitin namusudur. Bu suistimal olunmaz. Her kızıldığı yerde tabanca çekilmez. Mademki beni tabanca çekmekle itham ediyor. Tabancam topuzlu mu yoksa otomatik mi idi? Bunu bilirse bu adam doğru söylüyor, bilmez ise ben doğru söylüyorum, çekmedim.” Hakikaten bu suretle müddeiye sordu. Bu defa sözünü değiştirerek “Efendim çekmek üzere idi” demeğe başladı. Maksat paraların üzerine yatmak idi. Nihayet benim [paramı] aldığını söyledim. İngiliz “Haydi barışın gidin” dedi. Ben oradan ayrıldım. Ve altı yüz kûsûr gurusum gittiği gibi sekiz saat kadar da hapiste kaldım. “Mukaddermiş” dedik ve o geceyi ailemin/e.h.9/akrabalarından Şevket Hanım’ın Kadıköyü’nde istimâr etmiş olduğu hanesinde geçirdik.

İstanbul’dan, Annemden Ayrılış ve Afyon

Ertesi günü şafakla beraber tekrar Haydarpaşa’ya araba ile gitmekte iken birader başımıza gelen meseleyi valideme anlatmış. Valide gece yarısı Çamlıca’daki Yalnızselvi’den yaya yapıldak evladımı dünya gözüyle bir daha göreyim diye yola çıkmış. Biz araba ile istasyona saparken elinde mendille gayet yorgun bir halde zavallı hem ağlıyor hem bize karşı ‘bekleyiniz’ işareti veriyordu. Bekleyerek arabaya aldık. Görüştük, konuştuk, ellerini öptük. Nihayet

suistîmal: kötüye kullanma, **müddeî:** davacı, **istimar:** imar ettirme

ayrıldık. Fakat nasıl ayrıldık bilmem. Benim kalbim o kadar müteessir değildi. Çünkü ben validemi son derece sevdiğimden gider gitmez yanıma aldıracağımı düşünüyor ve bununla teselli oluyordum. Fakat düşüncelerim doğru değilmiş. Heyhat Cenab-ı Hakkın insanın başına getireceği şeyleri insan idrak edemiyor. Hamd olsun Cenab-ı Hakkın çok büyük lütufları[nı] gördüm. Pek çok felaketlerden kurtuldum. Yüz bin kere hamd ü senalar ederim.

Ben, ailem, mahdumum Rauf Necdet, kızlarım Neriman /e.h.10/ Nahide Karahisar'a üç yüz otuz altı senesi bidayetinde Kanun-ı saninin birinci günü çıktık. Karahisar'ın semaya doğru yükselen kara kara kayaları karlarla mestur ve pek soğuk idi. Yoldaki vagonun camının kırık olmasından en küçük kızım zatürre hastalığına tutuldu. Diğer çocuklarım da hastalandı. On beş yirmi gün orada otellerde süründük. Yevmiye en aşağı masrafımız: En adi yemek bir lira, iki karyola bir lira, ilaç-doktor parası... Otelci üç parça oduna bir çakım diyor. Ve üç odunla sobanın bir yakışına bir mecidiye alıyordu.

Sahte Kuvayımilliyeci

Artık ben bu hastalar telaşıyla uğraşmakta iken vaktiyle Dersa'adet'te validemin dayısının kızının mahdumu Yüzbaşı Refik Efendi'nin arkadaşı Ali Bey'i otelde gördüm. Bir hemşehriyi

bidayet: başlangıç, **mestur:** örtülü

görünce insan tabii görüşür. Bununla görüştüm. Nereye gittiğimi sordu. Denizli'ye gideceğimi söyledim. O da kendisinin Dinar kaymakam vekaletinde bulunduğunu, nihayet kaymakamın vürudiyla kendisinin infisal ettiği, yanındaki arkadaşının Binbaşı Fethi Bey olduğunu söyledi ve bana takdim etti. O gece Fethi Bey/e.h.11/namını taşıyan herif "mademki senin hastaların var, sizin Kolordu kumandanınız benim sınıf arkadaşımdır. Sana bir mesuliyet gelmesin. Ben ona bir telgraf çekeyim. İster isen seni buraya yerleştireyim demeğe başladı. Nihayet kendisinin Salihli cephesinde bulunduğunu ve Kuvva-i Milliye'nin teşkilatına memur olduğunu söyledi. Ve münasib mahallerde ihtiyat zabiti toplamağa memur olduğunu bildiriyordu. O esnada Cevdet namında sivil elbiseli bir genç yanına geldi. "İşte bu da ihtiyat zabitidir. Bu biçarelerin parası gelmedi. Kuvva-i Milliye'ye telgraf çektim. Yarın herhalde paraları gelecek. Bana şimdi yirmi lira veriniz" dedi. Ve Ali Bey de "Ver sabah merkez kumandanına beyin parası gelecek" dedi. Ben şüphelendim. Aileme sordum o da "On lira ver. Madem ki yarın paraları gelecekmiş" dedi. "Hem de Ali Beyi de tanıyorsun. Zararı yok" dedi. Halbuki biz parayı verir vermez o herif Uşak'a kaçmış. İsmi de Fethi değil Kavaklı Fevzi Paşa'nın akrabası mütekaid Yüzbaşı Unkapanlı Cingane

vürud: gelme, infisâl: ayrılma, mütekaid: emekli

Feridun imiş. Bu herif Kuvva-i Milliye'yi de dolandırmış. Pek çok kimseleri /e.h.12/ kafese koyduğu gibi beni de dolandırdı. On liramı almağa muvaffak oldu. Ali Bey de çok edepsizlerden imiş. Dinar'dan herifi sarhoş ve edepsizlikten süpürge sopaları ile döğüp koğmuşlar. Her ne ise yirmi gün kadar Karahisar'da kaldım. Ve paramı kaptırdım.

Fırtınada Sandıklı ve Dinar Yolculuğu

Yanımda bulunan az bir para ile ertesi günü on üç liraya çift atlı arabayı tuttum. Binmek için araba daha fazla para istediğinden ve paramın yetismeyeceğinden diğer bir yük arabası daha tutarak bir kısım eşyalarımızın içerisine gömüldük ise de az kaldı ölüyorduk. Ortalık müthiş kar ve boğucu rüzgar idi. Bir günde Sandıklı'ya geldik. Ben yolda hastalanıp sancılandım. Yavrularımızı ana ile baba koynumuza sarmış her türlü felakete kendimizi bırakmıştık. Önce güzel bir otelde iki karyola tuttuk. Büyük mangal yaktırdık. Çaylar içtik. Üzerime yorganları ailem yığdı. Beni terletti. Yavrularım ve ailem hasta olmadıklarından kendime ehemmiyet vermiyordum. Önce iyi oldum. Fakat bir gün daha otelde istirahati pek arzu ediyorduk. Çünkü ortalık karlarla mestur bora ile karışık mütemadiyen yağıyor idi. Arabacıya söyledim. /e.h.13/ Onun da canına minnet imiş. Bir gece daha kaldık. Başımıza neler

gelecek bilmiyoruz. Yalnız bir günlük istirahati bir saadet biliyor idik.

Ertesi günü Şefik'le beraber Dinar'a doğru hareket ettik. Yollar çok bozuk, pek fena idi. Barsaklarımız çıkarcasına yaysız arabadan çocuklarımızın feryad figanı bizim sabr u metanetimizle beraber hazin hazin iniltilerimiz birbirine karışıyor. idi. Bazen donar gibi bir hal geliyor ailemle beraber inip yaya yürüyor idik. "Hey Allah'ım maksuduma ermeden şu milletimi güler görmeden bizi öldürme" diyordum. Dinar'a yakın bir mahallede su başında önümüz sıra hareket eden posta arabası devrildi. Bizim arabacı biraz usta olduğundan mı Allah'ımız bize acıdığından mı arabamız devrilmeden Dinar'a girdik.

Ben Dinar'ı, Karahisar ve Sandıklı'dan daha soğuk buldum. Titriyoruz. Otel yok. Hanlar dolu. Nihayet istasyon yanındaki hana geldim. Orada çeteler dolu imiş. Bize iki karyolalı oda dedim. "Altı karyolalı bir oda var hepsinin parasını verirsən tutarsın" dedi. Olurdu olmazdı. Çaresiz biz onun dediğine razı olduksa da oda han odası. Gayet büyük. İki penceresinin /e.h.14/ camları yok. İçeriye çifte mangal yaktırdım. Pencereleeri mümkün mertebe öteberiyle tıkadım. Mangalın yanından uzaklaşmak mümkün değil hatta insan yüzünü ısıtırken sırtı üşüyor. En ufak kızım için de karyoladan karyola[ya] salıncak yaptık. Öteki

karyolalardan yorganları aldık. Çocukların üzerlerine cümlesini yığdık ısıtıp uyuttuk. Onların açınmamaları için biz oturuyorduk. Sabah oldu.

Denizli ve Nazilli Yolunda

Handa bir çavuş karşımda vaziyet alarak “efendim ben Trabzon’dan geliyorum. Tavaslıyım. Trabzon’da evlendim. Ailem yanımdadır. Parasızım Denizli’ye gideceğim. Lutfunuzu istirham ediyorum” dedi. Buna karşı ben hiç düşünmeden bilâ-itiraz “seni ve aileni beraberimde Denizli’ye kadar götüreceğimi vaad ediyorum. Haydi git treni anla” dedim gitti, geldi. İki sa’at sonra tren kalkacak” dedi. Hemen hamalları getirttim. Eşyaları yüklettim. İstasyona geldik. Orada bulunan -ismi Hüseyin olacak- bir inzibat çavuşu “nereye gideceğimi” sordu. “Ellinci fırkaya” dedim. “Denizli’dedir efendim” dedi. “Kaç kişisiniz?” dedi. “Bir çavuş iki kadın üç çocuk” dedim. “Baş üstüne” dedi bize /e.h.15/ bir kompartıman ayrı, eşyaların başında da çavuş bulunur. Kompartımanın en sağlamı olduğu halde camının biri kırık olduğundan kar bora rüzgâr bizi titretiyordu. Çifte Keklik yahud Kaklık istasyonunda makine bozuldu. Bir gün bir gece orada kaldı. Ailem hastalandı. “Aktarma edecekler” dediler. Hamal gibi çavuşla beraber eşyalarımızı taşıdık. “Tekrar tren tamir oldu. Gidecek” dediler. Eşyaları bu defa da oturduğum kompartımanın bir tarafına doldurduk. Nihayet iki

gün iki gece de Denizli'ye geldik. Denizli'den bir araba[ya] çocuklarımı diğer arabaya eşyalarımı yükleyerek Delikli Çınar oteline indik. Orada bir oda işgal ettim.

Ertesi günü Denizli fırka kumandanı Tevfik Bey'e müracaat ettim. beni hüsn-i kabul ve iltifat etti. Yanında oturttu. Elli birinci fırkaya gideceğimi söyledim. "Fırkalar Nazilli'dedir" dedi. Bu fırka redif-i ahz askerdir" dedi. "Bir iki gün burada istirahat eder ma-aile Nazilli'ye gidersiniz" dedi. Gayet mültefit kibar bir zat idi.

İki gün istihattan sonra tekrar trenle Nazilli'ye geldik. /e.h.16/ Hamallar ile eşyalarımı trenden alarak şehre girdim. Çeteler beygirlerle yetmişdi. Ulu orta süratli beygirleri koşduruyorlar. Çetelerin her biri kendilerince birer arslan birer derebeyi. Kimse kimseyi tanımıyor. Yalnız "Demirci Mehmed Efe" dedikleri vakit hepsi titreyiyorlar idi. Hanlar oteller çeteler ile dolmuş. Aydın muhacirleri evleri doldurmuş. Eşyalarım ile ailem sokakta kaldık. Ora merkez kumandanına müracaat ettim. Bir ihtiyat zabıt vekili yanıma terfîk etti. Birkaç pansiyona gittik. Çeteler dolu, yer yok. Artık terbiyesizliği ele almak zamanının gelip geçtiğini hissettim. Çünkü gece oluyordu. Zabıt dururken çeteler odada yatmaz. Çetelerin eşyasını dışarıya yıktırdım. Rum ev sahibesi: "Aman efendim seni vururlar. Geçen gün bir zabıti öldü-

redif: ihtiyat askeri, **ahz:** alma **terfîk:** yoldaş etme

rüyolar idi.

Biz sizden memnunuz. Keşke siz bulunsa da bu heriflerin şerrinden korunulsak. Bunlardan para alamıyoruz. Fakat Kuva-yı milliye bize kira parası veriyor” dedi. Ben de cevaben “senin bir odanın kaç kuruştur yevmiyesi” dedim “mobile beraber üç meci diye” dedi. “Pek-ala” dedim. Ailemi odanın birine koydum. Ve tabancamı da belimden çıkararak masanın üzerine koydum. Bana çatmağa her kim gelirse onunla cevap verecektim. Bir iki gece orada kaldık. Tabii ailemi /e.h.17/ orada bırakamazdım. Ev aramağa başladım, bulamadım. Hüseyin Efe namında bir kabadayı iki ev meccânen tutmuş. Birinde ailesi diğeriinde fahişesi.

Demirci Efe Karargahında

Ben müşkil bir vaziyette kalınca Demirci Efe karargahında kapısı önünde nöbetçi çeteden, karargahı da bir kahve içerisinde. Hıristiyanlardan müteşekkil bir ince saz takımı, zeybekler oynuyor, Kendisi oturuyor. Maiyeti kızanları da ayakta duruyor idi. Beni görünce “nereden geliyorsun bizim oğlan?” dedi. Dersaadetten geldiğimi ve ev bulamadığımı ve cepheye hareket edeceğimi anlattım. “Biz İstanbul’dan çok zabıt istedik. Yalnız sen mi geldin?” dedi. Ve “seni ben yanıma alacağım bizim oğlan” dedi. Ve kardeşini çağırdı: “Git Refet’e söyle bu zabiti benim yanıma versin.”

meccanen: parasız, **savat:** gümüş üzerine yapılan süs

dedi. Mai gözlü genç uzun boylu, silahı gümüş savatlı ve gümüş kamalı bir zeybek bana refakat etti. Birlikte Miralay Refet Bey'in kapısı önüne geldik. Ben zeybeğe hitaben "Be birader, ben Mehmet Efe'nin yanında kalmak için kendisine müracaat etmedim. Bir ev için müracaat ettim. Rica ederim. Refet Bey'e böyle şeyler söyleme. Daha doğrusu vazgeçelim, müracaat etmeyelim." dedim. Çünkü bizim kumandanlarımız her şeyi doğru düşünmek istemiyor. "Bak, efeye beni yanına al diye müracaat etmiş derler" dedim. "Pekâlâ" dedi. "Ya efeye ne diye cevap verelim" dedi. "Refet bey hanesinde yokmuş dersin. Geçer gider" dedim. Döndük sarf-ı nazar ettik. Efe'nin karargahı civarından geçerken arkasında bir alay maiyetle veya muhafız ile beraber Efe'ye tesadüf ettik. "Ne haber" dedi. Ben bir şey söylemedim. Kardeşi "Refet bey yoktu" dedi. "Ben akşam kendisine kavuşurum" dedi, geçti gitti. /e.h.18/

O gün de bir ev bulamadım. Ertesi günü ora jandarma ve polisine müracaat ettim. Yine bulamayınca mecburen Refet Bey'e müracaat ettim. Fırka kumandanı Miralay Şefik Bey ve cephe erkân-ı harbi Binbaşı Nazım Bey ve Miralay Refet Bey beraber idiler. Ben meseleyi anlattım. Refet Bey diğerlerine hitaben "Mumaileyhi Demirci Mehmed Efe maiyetine istiyor" [dedi]. "Gelir gelmez efeyi nerede bulmuş?" dediler. Ben ise "Ordu-yı Osmaniye'nin kıymetdar bir zabitiyim.

Efe maiyetine hizmete gelmedim. Bu efenin bir arzusundan ibarettir. Ben kendisine bir ev bulması için bi'l-mecburiyye müracaat ettim" dedim. Bunun üzerine "Demek efenin maiyetine hizmet etmezsin" dedi. "Hayır" dedim.

Fırka kumandanına beni takdim etti ve Nazilli jandarma tabur kumandanlığına her hâlde bir hane bulunması için bir tezkere verdiler. Mezkur tezkereyi getirince bizim evin karşısında bir Hıristiyan hanesi vardır. İçinde erkek.....¹ /7/

"Mücâdele-i Milliyye'ye İlk Gelen Subay"

Türk subay -üstsubay ve hattâ generallerinin İngiliz asteğmenlerini selâmlamaları mecbûri olduğuna dâir emri okur okumaz kara bayrağını yine kızartmak, îcâb ederse kana boyamak üzere İstanbul'dan ilk subay olarak Nazilli'ye kendimi attım.

İlk defa Demirci Efe'nin karargâhına geldim. Kendisini esmer, orta boylu, kuru, omzunda altın savatla karışık bir mavzer tüfeği /8/ ile gördüm, yanında da kardeşi Ali Efe bulunuyordu. Bana tabakasını çıkararak "bir sigara sar" dedi ve bir kahve ısmarladı. Sonra, "Mücâdele-i Milliye'ye ilk gelen subay sensin, ben seni yanıma alacağım" dedi ve reyimi almaya lüzûm görmeden kardeşi Ali Efe'ye hitâben: "bizimoğlan, al bu subayı Refet'e götür, bunu benim yanıma versinler" dedi.

¹ Eski harfli metin, cümle tamamlanmamış olduğu halde burada sona eriyor. (Ü.S.)

Ali Efe tüfeğini omzuna takarak beni yanına aldı, Nazilli'de Tümen komutanı bulunan Albay Şefik beye götürdü. Kurmay Albay Refet Bey de orada idi. Efenin sözlerini söyledi. Ben de komutanlarıma bizzât düşmânla boğuşmaya geldiğimi, geride ve emir subaylığında bulunamayacağımı söylemem üzerine sözüm Refet Bey'in hoşuna gitti, bana hitâben: "arkadaş, ben seni üsteğmen olduğun halde bir tabur komutanı yapacağım, göreyim seni, beni utandırma" dedi.

Mücadele Başlıyor

Köşk nâhiyesinde hemen taburumun teşkiline başladım. Altı ay ka-/9/dar Köşk ve Umurlu cephesinde cephe tuttuktan sonra 135. Alayın II. Taburu nâmını alan taburumla Ödemiş'in Bozdağ civârında Demirdere denilen üç yol yakınındaki mağara sırtlarını tahkîm için gönderildim. Yörük Ali Efe ve Ödemişli Hasan Hüseyin Efeler de Ödemiş cephesinde birer milis taburu komutanları idi. Bir sene muvaffakiyetle Ödemiş cebhesinde Yunanlılarla çarpıştım. Bir gün yanıma Ankara Büyük Millet Meclisi'nden hey'eti nasîa olarak gelen Menteşe meb'usu Esat Hoca, Küçükören mevki'inde olan tabur karargâhında o gün akşama kadar kalmıştı. Tesâdüf olacak, o gün düşmân Gürdağ'ına ve taburumun cephesine taarruza başladı. Taburumun her bir erinde onar fişek ve ellerinde Rus tüfeği benim yanımda da beş on bomba ile bir sandık fişek bulunmakta idi.

Hey'et-i nâsiha olan meb'ûs Esat Hoca taburumun cephâne mevcûdunu anlar anlamaz muhârebenin şiddetini görerek telâşa düştü. /10/ Kendisine beyhude telâş ve merâk etmemesini tavsiye ettim. O gün akşama kadar yapılan boğuşmalar sonunda bir erimiz yaralandı bir de Yunan topçusu tarafından bir köpeğimiz öldürüldü.

Esat Hoca bana hitâben: "Siz nasîhatinizi almışsınız. Artık benim burada işim kalmadı" diyerek, çekilip Ankara'ya gitti.

24 Haziran 336 [1920] günü Yunanlıların umûmî taarruzunda üç gün devâm eden muhârebe ve müsâdemelerden sonra pek fâik düşmân kuvvetleri karşısında parçalanan taburumla çete muhârebeleri yaparak Yörük Ali ve ben Dalma cihetinden Söke'ye geçerken Nazilli'nin yanmakta olduğunu uzaktan gördüm. Bir kaç gün yürüyüşten sonra Söke, oradan Kuşadası'na gittim. Kuşadası'ndan İtalyan vapuru ile Rodos adasına geçtim. Bir ay kadar Rodos'ta vapur bulamadım. Bilâhire gelen bir Rus /11/ vapuruna binerek Antalya'ya geçerek oradan Denizli'de bulunan tümenime iltihâk ettim. Yollarda geçirdiğim sıtma ve sefâlet beni çok hırpalamıştı. Hâtıra olarak o zamanki taburumun mühürünü hâlâ saklamaktayım. Bundan sonra yüzbaşı olarak çete Çerkez Ethem'in takîbinde bulundum.

Sakarya'ya Doğru

336 [1920] senesinde müretteb 8. Tümenin
135. Alayının 3. bölük komutanlığına tayîn
edildim. Nasuhçalı muhârebesini müteâkip
Sakarya'ya doğru çekilmeye başladık. 3 Eylül 337
[1921] de ileri mevzide İnler Katrancı'da
Yunanlılarla muhârebeye tutuştuk. Bidâyette toplu
hareketle gelen Yunanlılar, müfrezemizin elinde
bulunan bir tek topla yaptırdığım ateşle düşmân
gruplara ayrıldı ve yaptırdığım ağır makinalı tüfek
ateşiyle de gruplar parçalanarak yayıldı. Düşman
tarafından çekilen köylülere düşmânın hâl ve
kuvvetini sorduğumda çok kalabalık olduklarını
ve kaç saatte Ankara'ya gidebileceklerini
/12/öğrenmek için şuna buna sorduklarını
istihbâr ettim. O gün sabahtan gece yarısına kadar
bir karış geri çekilmeyerek ve kanlı muhârebeler
yaparak düşmânı bulduğumuz yerde
durdurdum. Gece yarısı almış olduğum emir
üzerine karanlıktan istifâde ederek beş altı
kilometre geride bulunan asıl kuvvetlerimizin
yerleşmiş bulunduğu müdâfaa mevziine çekildim.
4 Eylül 337 [1921]'de müdâfaa muhârebelerine
Ördekköy, Bahçecik, Eskiçalış, Karahoca,
Haymana sırtları Şerefligökgöz'de başladık.
Şerefligökgöz'de yapılan muhârebeler[d]e
düşmânın 10,5 luk top mermîsi bulduğum
mevzie tam isâbetle siperimi alt üst ederek beni
bidayet: önce, istihbar: haber alma

toprak altında bırakıp ezdi. Seyyâr hastânede birkaç günde kendime geldikte hâlen Genelkurmay Başkanı bulunan ve o zaman yarbay olan Salih Omurtak, arkadaşıyla bizi görmeye gelmişti. Bir arzum olup olmadığını /13/sordukta, kendisine “bizim vaziyetimiz mâlûm, siz daha iyi bilirsiniz, düşmânın hâli nasıldır” dedim. “Maneviyâtı bozulmuş, yakında getirdiği malzemeyi de bize bırakarak kaçacak” diye cevâp verdi. Ben de sevincimden Konya’da bırakmış olduğum âileme bir mektup yazarak yarbaya verdim, gönderdim. İki gün sonra tabur kumandanım Önyüzbaşı Hamdi’nin şehâdeti ve emir subayının ağır yaralanması üzerine taburun emir ve kumandasını bana verdiler. Ertesi günü elimde baston olduğu hâlde bütün cephede düşmâna karşı taarruza geçtik. O günkü taarruzumuz pek kanlı oldu. Benim taburumdan bir subay, doksanyedi er şehit düştü. Düşmânı önümüze katarak Sakarya’dan çekilmeğe mecbûr ettik. Seyitgazî’ye doğru ilerlerken tümenden gönderilen bir önyüzbaşı yolda taburu benden teslîm aldı ve ben yine bölüğüme çekildim. /14/ Fahrettin Paşa’nın süvâri Tümeni ile beraber hareket eden tümenimiz 8. Akıncı Tümeni nâmını alarak Seyitgazî’ye geldik ve orada bulunan düşmân tümenine taarruz emrini aldık. Beni tümen komutanı General Kâzım bizzât yanına çağırarak :

-Yüzbaşı Nihat! Sen bölüğünle sağımızdaki şu gördüğün tepeleri tutarak tümenin sağını emniyete alacaksın, dedi.

Ben aldığım emri tekrâr ederek mezkûr tepelere hemen hareket ettim. Gördüğüm tepeleri ancak bîr alay tutabilirdi. Ben takımlarımı üç tepe üzerine taksîm ederek tertîbâtımı alıp tahkîmata başladım. Tümenimiz muhârebeye tutuştu.

Aradan iki saat geçti. Ovadan iki Yunan tümeni Eskişehir'e doğru Sakarya'dan çekilmekte idi. Solundan işittiği silah sesleri üzerine her iki düşmân tümeni yürüyüş kolunda, iki engerek yılanı gibi, hemen soluna döndü ve Üçtepeler istikametine /15/ bölümüğümün bulunduğu yere doğru gelmeğe başladılar. Ben de tümen komutanına bir kroki ile acele, hayvanıma bindirdiğim bir çavuşla ve dört nalla göndererek hâl ve vaziyeti bildirdim, bana süratle bir süvâri alayının gönderilmesini ve benim de gönderilen alay emrine girmekliğimi arzettim. 20 dakika sonra bir süvâri alayı geldi. Atılan bir kaç topla düşmân açılıp yayılmağa ve bulunduğumuz tepelere taarruza başladı. Artık karşımıza gelen iki tümen, topçusunu indirdi, tertîbâtını aldı ve şiddetli ateşlerle taarruza geçti. Süvârimiz yarım saat sonra aldığı emir üzerine atlarına binip çekildiler. Ben üç tepeler üzerinde bölümüğümle yalnız kaldım. Çünkü Sakarya'da, bizim sağ yanımızdaki tümenlerimiz bizim istikametime gelememişlerdi. Akşam ezânı

yaklaşmıştı, ben elimdeki makinalı tüfeklerle düşmânı oyalıyor, karanlığın basmasına dört gözle intizâr ediyordum. /16/

Düşmân 300 metre yaklaştı. Cephânemiz tükeninceye ve karanlık basıncaya kadar çarpıştım. Tehlike yaklaştı ben de karanlıktan bil-istifâde düşmânın kurşun yağmuru ve makinalı tüfekte top ateşleri altında bölüğümle muntazaman sıyrıldım. Bayat nâhiyesi ve Afyon istikametine ilerleyen tümenimin arkasından yetiştim. Tümen komutanım beni bölüğümle esir düştü zannıyla karargâhından bir subay komutasında bir takım artçı bırakmıştı. Benim ve bölüğümün tümene iltihâkından tümen komutanım memnûn oldu. Afyon'un Susuz köyü üzerindeki sırtlara geldik.

Afyon Cephesinde

Alay komutanı bölüğümün gece yarısı Susuz köyüne girmesini emretti. Derhâl köye girerek köyden kimsenin dışarıya çıkmamasını, hariçten gelen olursa bana getirilmelerini emrettim. Köyün biraz ilerisinde ileri karakol tertîbâtı alarak alaydan gelecek emre intizâr etmekte idim. Biz Afyon'da bir düşmân alayı bulunduğunu keşfetmiş ve/17/sabaha karşı bu alaya bir baskın taarruz yapmayı tasarlamıştık. Buna âid tertîbâtları almakta iken alay komutan vekîli Binbaşı Boşnak Şükrü hayvanı ile dört nala yanıma gelerek "Bölüğünü süratle geri çek,düşmânın Karahisâr'da intizar:beklemek, iltihak: katılma

iki tümeni olduğu anlaşıldı” demesi üzerine bölüğümü Susuz boğazı istikametinde geri aldım ve Tavşanak sırtlarını işgal ve tahkîm emri verildi. Ovaya karşı en ileri sırtları bölüğümle işgal ederek siperler vücûda getirmeğe süratle başladım. Düşmânla tümenimiz iki gün iki gece muhârebe etti.

Üçüncü günü düşmân Eskişehir’den getirdiği bir fırka ile, üç tümen olarak taarruza başladı. Kuvvetli düşmân Susuz köyünü işgal etti. Ahâlîyi köyden çıkartmadığı için topçumuz köyü ateş altına almıyordu. Köyün hemen gerisine düşmân dört top yerleştirdi. Mütemâdiyen bizim siperleri dövmeğe başladı. Düşmân da açılmış ve yayılmış olarak siperlerimize doğru /18/ ilerliyordu. Ben tüfeğimle, tabancamla işgal ettiğim Tavşanak sırtlarının solunda erat arasında, bir takım subayım takımı ile sağımda, iki takım subayım da solumdaki küçük sırtlarda idi.

Muharebe Şiddetleniyor

Düşmân topçusu olanca kuvveti ile merkezimizi, benim bulunduğum siperleri döğerek alt üst ediyordu. Makineli tüfekleri bize baş kaldırtmayacak derecede işliyor, düşmân bizim ateşimize ehemmiyet vermeyerek mütemâdiyen ilerliyordu. O gün akşam ezânına bir saat kalıncaya kadar mevkiimde tutundum. Cephânemiz bitmek üzere iken taburdan cephâne getirttim ve o buhrânlı anda sandıklarla cephâneyi

ateş altında tevzî ettirdim. Düşmân sağımızdaki hâkim sırtlarda tümenimizi ric'ata mecbûr edip o sırtları da işgal etti. Dört topunu da işgal ettiği sırtlara yerleştirdi. Hâkim sırtlardan siperlerimizin içerisine top mermûlerini düşürmeğe başladı. Bu müşkil vaziyette çok telefât vermeğe başladım.

Tabur geri/19/çekilirken takviye olarak bana göndermiş olduğu bir takım, bir türlü siperlere ulaşamıyordu. Takım subayı silahı ile sürünerek yanıma gelebildi ve "askeri ilerletemiyorum mevzie nasıl sokacağız bu ateş yağmuru altında" dedi. Ben de bulunduğum yerden "vakit geçirmemiz felâkettir, acz gösterme, îcâb ederse silahını kullan, bilhâssa bölüğün merkezini takviye et" dedim ve subayın elinden tümenden gelen emri aldım.

Bu emirde: "Telefâtınıza mukabil bölüğünüzü bir takımla takviye ediyorum. Katiyyen bulunduğunuz mevki'i ve siperlerinizi terk etmeyeceksiniz. Dördüncü Kolordu da solunuzdan Afyon'a giriyor, muvaffakiyetiniz sebâtınızla düşmânı Afyon'dan atacağız" denilmekte idi.

Ben de hemen o emrin altına kısaca "icabı yapılır" cevâbını yazarak takım subayına verip bir erle göndermesini tenbîh ettim. Akşam ezânına on dakika kalmıştı. Düşman /20/ siperlerimize pek yaklaştı. Sağımızdaki sırtlardan tümenimiz çekildi, tevzi: dağıtma, ric'at: geri dönüş

sol gerimizdeki hâkim tepede bizi ağır makinelileriyle destekleyen tabur da selâmetle çekildi. Düşmân da bölüğümün siperleri önündeki ölü zâviyeye girdi ve artık el bombası atışları başladı. Taburun çekildiği mevkii de düşmân işgal etti böylelikle ön, sağ ve sol cephelerimiz muhâsaraya alınmış oldu. Bölüğümle ben pek müşkil vaziyette kaldım. Karşımda taarruz eden düşmândan, benim hisseme düşen bir alaydı. Süngü muhârebesini kabûl etsem bir alay düşmâna karşı iyi bir tesir yapamayacağımı düşünerek bölüğü kademe-vârî, henüz gerimiz sarılmadan arkadaki sırtlara çekilmeleri için solumdaki takıma emir verdim. Yanımda bulunan Tosyalı • Kâmil Çavuş'un soldaki takımın çekildiğini söylemesi üzerine sağdaki takımın da hemen çekilmesini/21/emrettim. Sıra bize gelince arazîden istifâde ile çekilmeğe uğraşırken solumuza kadar sokulan düşmânın topçusu üzerimize bir grup ateşi etti.

Esaret

Kurşun yağmuru altında yanımda bulunan bölük emiri parçalanmak sûretiyle yere serildi. Kâmil Çavuş'la ben çekilmeğe uğraşırken bir topçu grup ateşi daha yaptı. Etrâfımda çukurlar açıldı, ben de bir misketle bacağımdan yaralanarak iki diz üzerine düştüm. Siperlerimizden dört yüz metre çekilebildim. Yanımda bulunan Tosyalı Kâmil Çavuş'la Burdurlu er Hüseyin'e beni düşmâna

bağırıldı... “Bu alay komutanıdır, öldürmeyelim, bundan malûmât alırız” diyormuş. Beni yerimden kaldırmak istediler, kalkamayınca bir kaç tekme vurdular, bir iki dipçik attılar, nefesim kesildi, yaralı olduğumu anladılar. Bu mücâdele esnâsında yanıma bizim topçu mermûmiz düştü. Yanımda bulunan ve benimle uğraşan Yunanlılar hemen yerlere kapanıyorlar ve yüzüme bakıp bana “kamoti” diye küfrediyorlardı. Nihâyet karanlık bastı. Yunanlılar beni sürüye sürüye tepenin gerisindeki alay komutanlarının yanına götürdüler. Alay komutanı, oldukça nâzik görünüyordu. Elimi sıktı, hemen tedâvî ettireceklerini ve müteessir olmamaklığımı /24/ bir askerin harpte ya öleceği veyâ yaralanacağı ya esir olacağı mukadder olduğunu tercümân vâsıtası ile anlatıyor ve askerin havaya alayın sağ yanını göstermek üzere atacağı tabanca fişeginden ürkmememi söylüyordu. Tenvîr fişegini attılar. Ve bütün alay subayı, iri yarı alay komutanı ve muâvini hepsi başıma toplandılar. Alay komutanı “artık sen bizim misâfirimiz oldun, geceyi bizimle burada geçireceksin, yarın Afyon’a kolordumuza göndereceğim, oradan Atina’ya gideceksin” dedi ve bir şey isteyip istemediğimi sordu. Evvelâ su istedim. Su verdiler, sıhhiye yaramı sardı “Yemek ister misin?” dedi, istemedim. Üzerimi örtmek üzere bir halı parçası verdiler, tercümân vâsıtası ile

tenvir: aydınlatma, **muavin:** yardımcı

benim iyi muhârebe ettiğimi anlattıktan sonra tam techîzâtlı bir alayla noksân techîzâtlı bir bölüğün bu şekilde boğuşmasını anlatarak kendi subaylarına/25/beni göstererek takdîr ettiğini hikâye ediyor ve tercümân da bana naklediyordu. Ben “eğer vazîfemi yapabildim ise ne iyi” diye cevâp verdim.

Bana karşı alayını hücûma kaldırtmadığını, olduğu yerde uzun müddet mıhladığımı, alay ve subaylarının hücûma kalkabilmeleri için istihkar-ı hayât ederek bizzât askerler arasında kendisinin de hücûma kalktığını söyledi. O gece başucumda bir er ateş yakıyor ve nöbet bekliyordu. Sağımda alay komutanı, solumda muâvini açıkta yatıyorduk. Ertesi gün bir hayvanla Afyon Karahisâr’ın civârında tümen komutanına teslim ettiler. Çâdırlarda bulunan karargâh subayları görülmemiş bir şey varmış gibi etrâfımı aldılar. Tercümân vâsıtası ile kuvvetlerimiz hakkında sordukları suâllere ademî malûmâtta başka bir cevâp vermediğimden hepsi bana kızdılar. Beni oradan bir yük arabasına bindirerek istasyon /26/ binasında bulunan karargâhlarına götürdüler. Orada esir olmuş bir erimiz vardı. “Bunu tanıyor musun?” diye sordular, “hayır” diye cevap verdim. Ere de beni sordular, o da tanımadığını

istihkar: küçük görme, hiçe sayma, **adem-i malumat:** bilgi yokluğu, bilgisizlik

bildirdi. Erin ifâdesini kolordu kurmay başkanı alıyordu.

Erin ifâdesinden sonra sıra bana geldi. Hûviyetimi sorduktan sonra kuvvetimiz, topçumuz ve maksadımız hakkında suâller sordu. Ben de bölük ve taburumdan başka bir şey bilmediğimi, alayımın da Güzelim dağlarına çekildiğini, sağında ve solunda hangi tümenlerin bulunduğunu da bilmediğimi, hele topçu kuvvetimizden hiç haberim olmadığını, süvâri teşkîlâtımızın gittikçe çoğalmakta bulunduğunu söyler söylemez bana hitâben yanında bulunan zayıf bünyeli, kır saçlı korgeneralleri “Sen çetesin, yüzbaşı değilsin, sizin cezânız idâmdır. Karahisâr demiryolu hattını bombalamaya gelen /27/ çetesin” dedi. “Esir er sizin kuvvetiniz, ordunuz, topunuz, tüfeğiniz hakkında senden çok iyi malûmât veriyor. Sen bir şey bilmiyorsun o hâlde çetesin” diye ilâve etti. Ben, “hayır, çete değilim” dedim, “Türk yüzbaşısıyım.”

İki günden beri yemek yememiştim. Orada yemek verdiler.

Turunçzâdelerin Hanı

Akşam üzeri beni iki süngülü jandarmaya teslim ederek Karahisâr’da çarşı içerisinde Turunçzâdelerin hânına, iç tarafta, karanlık, taş bir odaya tıktılar. Oda gayet pis, süprüntülü ve teaffün etmişti. Bir ince yatak, bir pis yorgan, simsiyah olmuş mundâr bir yastık getirdiler.

Sofaya bakan pencere önündeki kerevete koydular. Bir de yarım mum bıraktılar. Kapıma bir süngülü nöbetçi dikildi. Bir müddet sonra Yunan jandarma bölük komutanı geldi, pencereden bana baktı, mânâlı mânâlı başını salladı. Bana kolorduda "sen çetesin" dediklerinden ve jandarmaya teslim ettiklerinden, "bu gün, yarın beni mutlaka idâm ederler" diyordum. /28/

Bir Yunan jandarması odama biraz peynirle biraz kuru ekmek attı. Su istedim, ufak bir testi içinde getirdi, çünkü içerim yanıyordu. Mütemâdiyen su içiyor ve ölümüne intizâr ediyordum. Çünkü Sakarya harbinde bölüklere kadar Yunan fecâyî'i hakkında dağıtılan kitaplardaki resimleri görmüştüm. Camilere müslümanları doldurup yaktıkları, köyleri ateşe verdikleri, kadın erkeği birbirine tellerle bağlayarak yardan aşağı attıkları, bir çok erin kazıklara geçirilerek öldürüldükleri ve daha buna mümâsil katliâmlar yaptıkları, esirleri işkencelerle öldürdükleri, Türkleri tenhâ buldukları ve fırsat düşürdükleri yerlerde imhâ ettiklerini yazıyor ve resimlerle gösteriyordu.

Bunun için biz Türkler, bilhâssa subaylar, umûmiyetle ölümü esirliğe tercîh ediyorduk. Gece yatsıdan sonra mum bitti. Zifirî karanlıkta kaldım. Kilitlenmiş bulunan odamın kapısını vurdum.

teaffün etmek: kokmak, **mundar:** pis, kirli **intizar:** beklemek, **mümâsil:** benzer

Silahlı nöbetçi kapıyı açtı, işaretle bir mum/29/ istedim. Bağırarak beni içeri kaktı ve kapıyı tekrar kilitledi.

· **Kemalist Bir Ziyaretçi**

O gece sabaha kadar uyumadım. Her saat başında nöbet değiştirilirken nöbetçiler kapıyı açıp kibrit çakarak beni birbirlerine teslîm ediyorlardı.

Ertesi gün kapımın önüne bir şapkalı Rum geldi. Nöbetçiye, subayını soruyordu ve Türkçe de biliyordu. Benim hatırıma sordu. Ben de ona “beni bu handa niye tutuyorlar?” dedim. “Senin çocuk var mı?” diye sordu. Dört tane çocuğum var dedim. “Yazık oldu sana, sen çete senin işin çok fenâ” diye bozuk bir şîve ile cevâp verdi. Zâten karmakarışık olan zihnimi bu söz daha fazla karıştırdı. Bir müddet sonra bilâhire anladığımı, Uşaklı manifaturacı Kemâl nâmında birisi, esâs Giritli olup kendisini Yunanlılara Ermeni milletinden Artin diye tanıtmış, gûyâ manifatura ticareti ile meşgûlmüş gibi cepheye kadar gelen bu Kemâlist zât, odama geldi, benimle konuştu. /30/

Ne istiyorsun? Bir isteğin var mı? dedi. Göğsünde Yunan kral ve kraliçesinin resimleri vardı. İlk nazarda kendisini -fasîh Türkçe bildiğinden- ben de Ermeni zannettim. Konuşmalarına dikkat ettim, dili Ermeni’ye çalmıyordu, biraz Rum şîvesi vardı. “Sen Ermeni misin, Rum musun?” dedim. “Hayır, hiç birisi değilim. Yunanlılar beni Ermeni milletinden

biliyor, senin ne arzun varsa söyle” dedi ve cephe vaziyetimizin nasıl olduğunu sordu. Ben, itimâd edemiyor, kendi kendime “Bu adam kimdir, neden böyle konuşuyor, benim yanıma hangi maksatla geldi, nöbetçi nasıl müsâade etti?” diye hayret ediyor ve onu Yunanlıların bir adamı zannediyordum. Hâlbuki bu zât, Kemâlist bir Türk vatanperveri imiş. Kendisine, “bana bir berber bul da şu sakallarımı kestireyim” dedim. Çünkü sakalım hemen hemen bir karış olmuştu. Acele bir ustura getirdi ve “Ben ömrümde kimseyi tıraş etmedim/31/ilk defa seni tıraş edeceğim” diye beni tıraş etti. Ben hâlâ şüpheli şüpheli onun yüzüne bakarken tekrâr bana “söyle, çabuk söyle sen ne istiyorsun?” dedi. “Lûtfen bir lâmba” dedim, hemen kendi lâmbasını getirdi. Bacağımdaki pantolon parçalanmış, ayakkaplar kalmamış, ceketim delik deşik olmuş, fenâ bir vaziyette idim. Düğmelerimin altında dikili bulunan Rus altınlarından birini çıkartıp kendisine verdim. Aldı, gitti. Giderken, Yunan jandarma subayına rast geldi, onunla da görüştü. Ben, “parayı alıp savuştu” diyordum. Bir müddet sonra tam ayağıma göre yeni bir fotin, bir sivil pantolon, bir takım hâzır çamaşır, havlu, mendil ve bir kalıp da sabun getirdi. Param yetişmemiş, mendil ile havluyu kendi parası ile almış. Yeni çamaşırları giydim, kirli çamaşırları ve havluyu bir mendile sardım ve o zât gitti.

Kaçma Teşebbüsüm

O gün gece yarısına yakın bir zamanda bir jandarma çavuşu komutasında iki manga /32/ müsellâh Yunan jandarma kuvvetiyle iki esir Türk eri geldi. Odamı açtılar, bana hitâben çavuş “bros” [ileri-yürü] dedi. Anlayamadım, bakındım. Yatağı, yorganı, lâmbayı, testiyi, bohçayı toplamağa başladılar ve topladıklarının hepsini iki esir ere verdiler, beni de ortalarına alarak yürütmeğe başladılar.

Ben gece yarısı bu gidişin hayra alâmet olmadığını ve Yunan fecâyî kitabındaki resimleri düşündüm. Yeni yapılmakta olan belediye dâiresi içine beni soktular, kimseler yoktu. Yarım saat orada durup birbirleriyle konuştular. Beni tekrâr kaldırdılar, tenhâ, ıssız yerlerden geçirirlerken içlerinden biri “kopsi kefali” [kes kafayı] deyince hemen anladım ki benim kafamı kesecekler. Ben bunların içinde yavaş yavaş geri kalmağa başladım. Yürümemi emreden bir tavırla belime bir dipçik yapıştırdılar. Tekrâr merdivenli bir binâ içine soktular. Kapısında silahlı bir nöbetçi bekliyordu. İçeriye girdik. Beni evin bodrum katına indirmek istediler, o esnâda/33/bir kısım jandarma eri tüfeklerini asmak üzere iken birdenbire süngülü nöbetçinin göğsüne bir yumruk vurarak onu merdivenden yuvarladım ve

müsellah: silahlı

sokağa fırladım. Süratle ovaya doğru kaçmağa başladım.

Bu kaçmamdan maksadım, işkence ile ölmektense bir an evvel ya arkamdan vurularak [ölürüm], veyâ gece karanlığından istifâde, ovaya kaçıp bizim tarafa geçmekti. Hâlbuki gece sabaha kadar bütün evlerin önünde mecbûri yaktırılan fenerler, Afyon'u bir donanma gününe çevirmiş ve benim kaçtığım istikameti, arkamdan süratle takîb eden düşmân jandarma erlerine göstermeğe sebep olmuştu.

Hükûmet civârında izimi kaybetmek için hemen bir sokağa saptım, hayli gittim. Bir sokağa daha saptım, aksi gibi, karşıma çıkmaz sokak çıktı. Kapılara tırmandım, vurdum, çaldım kimse ses vermedi. Evlere girmeğe muvaffak olamayınca sokaktan geri dönmeğe mecbûr kaldım. Sokak ağzında beni takîb eden düşmân/34/ jandarmaları ile karşılaştım ve tüfekleriyle dipçikleriyle beni yere serdiler. Hepsi üzerime çullandı. Beni bayıltıncaya kadar dövmüşler, kaba etlerime batırdıkları süngünün çıkarttığı kanlar fotinimin içini doldurmuştu. Ayağımdaki yeni pantolon, üzerimdeki setre, lîme lîme olmuş, donum bile parçalanmış, üst, baş kalmamış, her tarafım açık, kanlar içerisinde... Başımdaki kalpak düşmüş, cebimdeki paraların alınmış olduğu hâlde beni sürüklemeye başladıklarından bir müddet sonra kendime geldim.

Kaçtığım yer jandarma bölük komutanının makamı imiş. Oraya tekrâr getirdiler, bir genç Yunan jandarma subayı elinde sarı tel kırbaçla, kollarımı bağlatıp beni öldüresiye vücûdumun muhtelif yerlerine şiddetle vurarak dövmeğe ve, başımdan kanlar fışkıрмаğa başladı. Nihâyet orada da bayılmışım. Başımın derisi parçalanmış, yüzüm gözüm karmakarışık, kan içinde kalmış, her tarafım kan ve bere/35/içinde ümîdsiz bir vaziyette, iki kollarımdan organla bağlı olarak bulunduğum karakoldan çıkarılıp hükûmete doğru sürüklenmeye başladım.

Afyon Hapishanesindeki Dostlar

Hükûmetin arkasındaki vîrâneliğe getirdikleri vakit aklım başıma geldi ve Yunan jandarması yine beni sürüye sürüye altı taş, sekiz on musluklu salhâne gibi bir yere getirip yalakların yanına attılar ve oradakilere hitâben Yunan jandarmaları “Bu sarhoşu alın.” dediler. Bilâhire umûmî hapishâne olduğunu anladığım o mundâr yerde yüzden fazla Yunanlı mahpûs er etrâfımı aldı. Ben ağır yaralıydım. Fazla kan zâyî’inden ısparmoz geçirmekte ve ölümle pençeleşmekte, nîm üryân, pis ve mundâr taşlıklar üzerinde inlemekte iken etrâfımı alan, bir kısmı İzmirli bulunan Yunan eratı arasında Türkçe bilenler “Sen sarhoş musun, nedir bu hâlin” diyorlardı. Bende cevâp verecek tâkat

salhane: hayvan kesilen yer, **ısparmoz:** kasılma, gerginlik, titreme, spazm, **erat:** erler, **nim-üryan:** yarı çıplak

olmadığından inliyor, ölümüne intizârla içimden “alçaklar! insana ölürken de râhat vermiyorlar” /36/ diyordum. Bilâhire ismini öğrendiğim, Edremitli Sokrat nâmında hırsızlıktan mahpûs yerli bir Yunan eri yanıma gelerek “ulan pezevenk, kerhâneci! Sen nerelisin ? ...tiğimin deyyûsu lâf bile söylemiyor” diye küfretti. Ben yatmış bir vaziyette Yunanlılar etrâfımı kapamış, nefes alamaz bir hâlde, Sokrat’ın ayağı ile ağzıma vurması üzerine kendisine cevâben : “Nâmûssuz laternacı, sen bu sözleri burada söyleyebiliyorsun, ben bir Türk subayıyım, bütün hükûmetlerin zâbitlerinden daha yükseğim, nâmûssuz da, kerhâneci de sensin, garson herif! Sen benim karşıma bile çıkamazdın, ama burada eline fırsat geçti, değil mi deyyûs!” dedim. Türkçe bilen yerli Rumlardan gönüllü erler diğerlerine hemen sözlerimi tercüme ettiler. O zaman hepsi birleşerek “şunu yakalım ulan” dediler. Bir kaçı yanıma geldi. Koğuştaki bulunan dört lâmbadan üçünü söndürdüler. İçlerindeki gazları üzerime ve başıma tamamen döktüler. Kibrit çakıp yakacakları sırada/37/orada hapis bulunan Giritli orman memûru Şevki ve arkadaşı Muhlis beyler beni kurtarmak üzere Yunanlıları yararak atıldıklarında Muhlis Bey’e bir tokat vurdular. O esnâda Giritli Hasan Ağa da geldi. Ortalık birdenbire karıştı. Yine Edremitli Sokrat, Afyon’un Susuz köyünden Yunanlılara ilticâ eden, ismini ve hangi kıt’adan

olduğunu bilmediğim, hapiste bulunan vatansız bir Türk eri ile birlikte yanıma gelerek “Söyle bakalım Mehmet” dedi, kıt’asını bırakarak Yunana ilticâ eden, piç olduğu şüphesiz bulunan Mehmet bana hitâben : “Ulan sen yüzbaşı mısın deyyûs?” diye sövdü. Ben hiç cevâp vermiyordum. Devâm ederek: “Keratalar! Bak Yunan hükûmeti bize ne güzel yemek veriyor, sigaramı da veriyor. Memleketimizi düzelterekler. Siz ise, maâşları alır, beygir üzerinde kırbaçla bizi yıldırır, döver, muhârebede elinizde tabanca bizi ileri sürer, evimizi barkımızı yıkar, kanımızı dökersiniz. Bakalım şimdi burada ne edeceksin?! İşte ben sizin/38/zâlim elinizden kaçıp yakamı kurtararak buraya geldim ve Yunanlılara teslim oldum. Siz hepten niçin teslim olmuyorsunuz?” dedi. Ben gene bir şey söylemedim. Hemen Sokrat yine söze başladı: “Ulan kerata, it oğlu it! Sen bizi esir alsaydın ne yapardın? Bizi kim bilir nasıl öldürürdün?” dedi. Ben de “Bizim kitabımızda esir öldürülmez” dedim. Bunun üzerine Sokrat Yunan erlerinden parlaklarını seçip getiriyor, “Bak bu nasıl ? İşine yarar mı ?” diye soruyordu. Etrâfımı alan Yunan erleri ceplerimi karıştırıyorlar ve ne varsa, kurşun kalemi, kağıt, beş - on pangonot hepsini alıyorlardı. Sözlerine yine devâm eden Sokrat : “Sana yarın akşama kadar helâları yıkatıp temizleteceğiz gamoti kerata” dedi. Ben de ağzıma geleni söyledim. Bu defa yine koğuşun lâmbalarını

söndürüp, bir kaç Yunanlı, Sokratla beraber bıçaklarını çekip beni bıçaklamağa gelmek üzere iken yukarıda isimlerini bildirdiğim iki fedâkâr cesur Giritli lâmbaları tekrâr /39/yakıyorlardı. Bu iki müslüman benim başımdan ayrılmayarak beklediler. Ben zâten yaradan, acı ve sızıdan uyuyamıyor, ısparmoz nöbetleri geçiriyordum. Çirkefli, ıslak taş üzerinde inim inim inliyordum.

Sabah oldu. Yukarı hapishânede bulunan sırf müslüman kardaşların, Giritlilerin haber vermesi üzerine gardiyanbaşına bahşış vererek birkaçı aşağı indi. Karahisâr eşrâf ve ahâlîsinin bulunduğu yukarı hapishâneye başlarında Muhterem isminde bir teğmen yanıma geldi. (Şimdi hâlen Çanakkale’de mütekaiden çalışmakta olan Yüzbaşı Muhterem’dir.)

Sabaha karşı Yunan mahpûslar hep uyuyor, ben ise taş üzerinde hâl-i sekâratta serilmiş, sızılar içinde kıvranıyordum. Bu sırada Muhterem bana çay getirmiş, içirmek istiyor ve bana bir şeyler söylüyordu. Dikkat ettim “Ben de senin gibi Türk subayıyım, sana yardıma geldim, niçin çayını içmiyorsun” diyordu. Eli ile ağzıma getirdiği çayı bir kaç yudum içtim. Yaralarımına baktı, /40/beni bir kaput içine koyarak sedye yapıp arkadaşları ile beraber yukarı hapishâneye götürdü.

laternacı: çalgıcı, **ısparmoz:** kasılma, gerginlik, titreme, spazm, **sekârat:** ölmek üzere iken gelen baygınlık

Muhterem beni kendi yatağına yatırdı. O arkadaşın Afyon'daki adresi: Fakih Paşa Mahallesi Fakihzâde merhûm Ali Ağa mahdûmu Muhterem'dir.

Beş gece beni kendi yatağında, yerinden kalkamayacak, kımıldanamayacak bir hâlde diğer Afyonlular ile birlikte tedâvî ettiler. Ve benim hapishânede iâşe ve tedâvîme baktılar. İsimlerini hâtırlayabildiklerim:

Karahisâr Uzun Çarşı İ'timâd Şirketi müessislerinden Bosnalı Hacı Mehmet Efendi,
Karahisârlı yemenîci Hacı Ömer Dede,
Karahisâr Turunçzâdelerden merhûm Selim Bey,

Karahisâr sâbık jandarma çâvûşlarından Manastırlı Mehmet Rahmî Efendi,
Karahisâr kasaplarından Dervîş oğlu Osman,
Karahisâr - Kalecik Kebir imâmı Hâcî /41/ İbrahimzâde Mehmet Efendi.

Ve daha bir çok, isimlerini hâtırlayamadığım Afyonlular bana yatak, yorgan, çamaşır, ve sâire tedârik etmekte iken bir İngiliz binbaşısı geldi.

Bir İngiliz Müfettiş

Bu İngiliz Yunan kıt'alarını teftişe memûr imiş, benim hapishânede olduğumu işitmiş, şu Türk esir yüzbaşısı ile konuşayım diye yanıma kadar gelerek beni odasına kadar götürdü. Not defterini açtı ismimi ve kıt'amı yazdı. Sonra bana dönerek

mahdum: erkek evlat, oğul **müessis:** kurucu, **sâbık:** eski

Seyitgazî muhârebesinde kendisinin bizzât bulunduğunu söyleyerek koynundan Fransızca yazılı bir Anadolu harîtası çıkarttı. Bulduğum sekizinci fırkanın ne sûretle bu harpte taarruza geçtiğini anlatmamı söyledi. Ben de harîtadan fırkamızın harekâtını ve benim bölüğüm[ün] de fırkanın sağ /42/ cenâhını muhâfaza ettiğini ve Afyon'a doğru fırkanın ilerleyişinde yine fırkanın gerisinde hareket ettiğimi anlattım. Ve Afyon Karahisâr taarruzunda da en ileri atılan, Susuz köyünün içerisine kadar girerek gece Afyon'u ilk basacak [bölüğün benim] bölüğüm olduğunu harîtada gösterdim. Yunan ordusunda İngiliz subaylarının bulunduğunu söylediğimde "Hayır, biz beş on subay bunları teftîş için başlarında bulunuyoruz" dedi. Ben de "Esleha, bomba bütün mühimmât ve levâzım-ı askeriye'yi siz vermiyor musunuz?" dedim. Ve "bizim elimizden top ve tüfeklerimizi aldıktan sonra Yunanlıları başımıza saldırtan siz İngilizler değil misiniz?" dedim. "Yunan piyâdeleri içinde İngiliz subayı olmadığına ben de kani'yim, /43/ yapılan müsâdeme ve boğuşmalarda İngiliz subayına tesâdüf edemedik, fakat topçu subaylarından İngiliz olduğunu zannediyorum, hattâ sen de bir topçu binbaşısı'sın, yakandaki işaret bunu gösteriyor" dedim. Kendisi "hayır" dedi, "tümen, kolordu ve ordularda birer üst subay İngiliz

esleha: silahlar,**levazım:** malzemeler,**müsademe:** çatışma

bulundurulmaktadır.” Ben “mâdem ki sen müfettişsin, sana yaralarımı göstereyim, hâla tedâvî edilmedim” [deyip] başımı, omuzlarımı, vücûdumu, bacaklarımı açarak yaralarımı ve büyük siyah çürükleri, başımın parça parça vaziyetini, gözümün şişlerini göstererek, “Ölüm hâlinde bulunan bir esir subayı hastaneye sevk etmeyerek umûmî hapishânede bırakılması medeniyete muvâfık mıdır?” diye kendisine sorduğumda, bana hitâben “Mâdem ki yaralandın, esir/44/düştün, sonradan niçin kaçtın?” diye mukabelede bulundu. Ben de “Bir esirin kaçması cürüm sayılmaz, vatanî vazîfemi yapıyorum, onların vazîfesi kaçırmamaktır” dedim. “Yirminci asr-ı medeniyette vücûdumu gördün, yapılan şu vahşet nedir ?” dedim. “Beni hem yaraladılar ve hem de dayakla öldürdüler, cebimde bulunan 70 liramı da aldılar.” Tercümân söylediklerimi İngilizce anlatıyordu. İngiliz binbaşı elimi sıkarak “Ben Türk subaylarını severim, onlar cesur olurlar, bundan sonra senin her türlü istirahatın temîn edilecek ve ben de alâkadâr olacağım” dedi ve hapishânedan çıktı, gitti.

Yunan jandarma alay kumandanı da bu İngilizle beraber gelmişti. Yanında birkaç da jandarma vardı. Jandarmalara dönerek “bu Türk subayı kaçarken niçin öldürmediniz?” dediğini orada mahpus bulunan/45/bir sivil Giritli bana söyledi.

cürüm: suç,

Ertesi gün sabaha bir saat kala karanlıkta iki silahlı Yunan jandarması gelerek hapishâne gardiyanını “İsmet oğlu Nihat kimdir” diye bağırttırdı. Gardiyan bütün müslüman mahpusları da uyandırdı, hapishâneyi helecâna düşürdü. Ağır yaralı olduğum ve tedâvî edilmediğim hâlde benim hapishânedен kaldırılmaklığım oradakileri müteessir etti.

Mahpusların ekserîsi memleketin eşrâf ve zenginleriydi. “Sen Kemâlistsin,” “Sen çetelere yardım ediyorsun” diye odalar hınca hınç ahâlî ile doldurulmuş, birtakım yine Yunanlı ve Rum avukatlar gelerek bu bîçârelerin vekâlet-nâmelerini alıyorlar, avuç avuç paralarını sızdırıyorlardı. /46/ Ahâlînin vaziyeti pek feciydi.

Benim üstüm başım parça parça perîşân bir hâlde olduğundan oradaki mahpuslar “biz sana elbise çamaşır tedârik ettik yarın gelecekti, seni şimdi götürüyorlar, biz hepimiz bunları size takdim edemedik, çok me’yûsuz” diye hepsi birden beni kapı önüne kadar çıkarttılar.

Trende Bir Türk Kadını

Dışarıda bulunan bir manga Yunan jandarması tüfeklerinin içine gözümün önünde fişeklerini sürdüler, yanlarında bulunan tercümân bir Rum neferi bana Türkçe olarak “Şâyed yine kaçmaya niyetin varsa, seni öldürecekler” diye îkâzda bulundu. O esnâda manga süngü taktı, beni

meyus: üzgün, ümitsiz

ortaya aldılar süratle istasyona götürdüler, bir kompartımana soktular. Harâretten yanıyordum, istasyondan su içmek istedim, içirmediler. /47/ “Gamoti kerata” diye küfürle vagona tıktılar tren hareket etti.

Vagonlarda bulunan bütün Yunanlılar ve jandarmalar etrâfımı almışlar tatsız tatsız konuşuyorlardı. Ekserî sözleri de kötü kötü küfürlerden ibâretti. Tren Çekürler İstasyonuna geldi. İstasyonda su dökeceğimi onbaşlarına münâsip tarzda anlattım, iki silahlı ve süngülü jandarmanın biri yüznumaranın kapısının önünde, diğeri de arkasındaki pencerede beklediler. Ben de doya doya yüznumarada su içtim.

Trende âilesiyle giden İzmirli bir Rum yanıma geldi. Benimle konuşmak için onbaşından müsâade aldı. Bana “Vre senin rütben nedir” dedi. “Yüzbaşı” dedim. “Esir misin” “Evet” dedim. “Yok sen zâbit değilsin, çetesin” dedi. “Sizin arkadaşlarınız bundan on gün evvel Çekürler/48/civârında on Yunan neferini yakalayarak öldürdüler bağırsaklarını boyunlarına dolamışlar ve zekerlerini kesip ağızlarına sokmuşlar, bütün dünyayı korkutmak için mi böyle yapıyorsunuz?” dedi.

Bu esnâda Çekürler istasyonundan inleyerek trene bindirilen genç güzel bir Türk kadını gördüm ki yanında bulunan bir sivile sorduğumda
zeker: erkeklik organı

müteessirâne “Bu köylü kadının üzerinden bir bölük Yunan askeri geçmiş” dedi. Ben de gerek kendi hâlimden ve gerekse gördüğüm şu müslüman âilesinden çok müteessir olduğumdan, Rum’a karşı “Ben subayım, Türk asker ve subayı böyle şeyler yapmaz” dedim ve kendisine sert bir çehre gösterdim. Rum, jandarmalara dönerek Rumca bir şeyler söyledi, hepsi benim yüzüme bakarak yumruklarını ısıyorlardı. Ben de /49/ kafamı trenin penceresinden dışarı çıkararak onlarla hiç görüşmedim.

Eskişehir istasyonuna geldik. Jandarmalar beni ortalarına alarak şehrin içinde yüksek bir konakta hapis bulunan Yunan subaylarının içerisine koymak istediler, bu subaylar beni kabûl etmediler. Nihâyet merkez kumandanına iş aksetti, bir Yunan binbaşısı geldi ki merkez kumandanı idi. Hapis bulunan Yunan subaylarına bağırarak beni odada bıraktı ve nöbetçiye talîmât vererek gitti.

Bu subaylar kerevetlerde, portatif karyolalarda yatıyorlardı. Gece vakit geç olduğundan ben de girdiğim odanın kapısının hemen yanında döşeme tahtalarının üzerine fotinlerimi baş altına koyarak yattım. Üzerimde hiçbir şey yoktu. Mevsim de/50/teşrîn-i sâni idi.

Ertesi günü Yunan subayları kahvaltı ederken içlerinde Türkçe bilen bir zâbit vekîli beni yanına çağırdı, sigara verdiler içmedim. Benimle

konuşmaya başladılar, ve ahbâp oldular. O gün çamaşırlarımı çıkardım ve üzerimdeki kanlı ceketimi orada yıkadım ki ilk çamaşır yıkama günümdü. Soğuk su ile gusl-hânede kendi kendime yıkandım. Ertesi gece bir ip tedâriki ile pencereden aşağıya sarmak sûretiyle kaçmayı sabaha kadar kurdum. Uzun bir ip veyâ kuşak tedârik edemedim. Fazla kan sarfiyâtından sıhhatim bozulmuş, tâkatsiz kalmıştım. Bu vaziyetimden dolayı tekrâr kaçmak cesâretini kendimde bulamadım. Dört gece orada kaldım, orada da ifâdemi aldılar. İlk ifâdemde sebât ettim.

Dördüncü/51/günü erkenden bir takım jandarma kuvveti başlarında bir teğmen beni bulduğumuz evden aldılar. Yol ortasında altmış kadar kolları birbirine bağlı, ekserisi İslâm ahali, bir tane Ermeni, ondokuz tane Yunan neferi, hepsinin eşyaları sırtında, birer kollarından urganla birbirine bağlamışlar. Beni de en nihayettekine bağlamak istediler. Ben yüksek sesle Türk yüzbaşısı olduğumu ve esir bulunduğumu, beni neferlerle bağlamak medeniyete muâfık olmadığını, mahkum da olmadığını, şâyed kaçacak olursam bundan evvelki jandarmaların arkamdan ateş ederek öldüreceklerini, başlarındaki subaya tercümân vâsıtası ile anlattım. Muhâfızlara hitâben "Oksomatikos Türkos lahagos ihmalatos -- Esir Türk yüzbaşısıdır, benimle

beraber gidecek, kollarını bağlamayın” /52/ diye emir verdi.

Bu katile içinde ak sakallı dervîş kıyâfesinde, başında sikke arkasında cübbe, dede kıyâfesinde bir ihtiyâr vardı. “Dede, sen ne yaptın, kabâhâtin nedir?” dedim. “Aman konuşmayalım, bize bir süngü vururlar, öldürürler Eskişehir hapishânesinde benim yanımda esir bir Türk neferini uyurken bir gece yarısı Yunan mahpus neferi bıçakla öldürüldü. Kim vurduya gitti.” “Ertesi günü esir Türk neferi ölmüştür diye attılar bir arabaya gitti.” Çok olgun ihtiyârın gözü korkmuş olmalı ki, elini ağzına götürüp “Aman konuşmayalım” dedi. Ben de artık sükût ederek istasyona geldik.

Yük vagonuna hepimizi doldurdular. Muhâfızlar da bizimle beraberdi. Çukurhisâr, İnönü, ve Bozüyük istasyonlarından geçerek Karaköy’e geldik. Akşam oldu. Kurulmuş /53/ büyük bir çadıra kül hâlindeki topraklar üzerine hepimizi koydular ve etrâfımızı nöbetçilerle sardılar. Yüz numaraya gitmek îcâb ettiği zaman sıra ile ikişer süngülü ve tüfekleri dolu muhâfızla gidiyorduk. Yanımda Eskişehir cephesinde benim gibi yaralı esir düşmüş kıdemli yüzbaşı Zühtü vardı. Onunla hemhâl olduk konuşuyorduk. Bu esnâda bizimle görüşmeye gelen bir Yunan subayına da Fransız lisânı ile mümkün mertebe hâlimizi anlattık. Kıdemli yüzbaşı Zühtü mevsimin

soğuk olmasından, altta ve üstte bir şey olmadığından, çadırın altı da bir karış toz bulunduğundan hasta olacağını ve ihtizâr olacağını söyledi. Yüzbaşı Zühtü'ye Yunan subayı bir beylik battâniye gönderdi. Ben sıkıldım, bir şey isteyemedim./54/

Biraz sonra yanımıza ihtiyâr, beyaz saçlı birisi geldi. Emekli yüzbaşılardan Çerkez Nâim olduğunu bildirdi. Eskişehir'de çiftliği varmış. Birçok dişi mandaları, sürülerle koyunları olduğunu ve yüz bin sarı liralık malını Yunan generali Papulas alarak kendisine de "Kemâlisttir, emekli bir Türk yüzbaşısıdır, bunun vücûdu burada muzırdır" dediğini; {bunun üzerine} kendisinin de bizimle sevk edilmekte olduğunu bildirdi. Bilâhire Atina'da ölen bu zavallının elinde bir yastığı vardı.

O geceyi hep birlikte titreyerek çadırda geçirdik. Yüzbaşı Zühtü battâniyeye sarılarak rahat rahat uyudu. Benim başımda yastık olarak ayakkabılarım ve kül hâlindeki toprakları altıma yığarak, büzülmüş vaziyyette hayâtımda görmemiş olduğum sefâleti /55/görüyordum. Artık hayâtta hiçbir lezzet kalmamış çünkü esir düşmüştüm. Çünkü esirler hayâtın solmuş yapraklarına benzerler. Hasbelkader böyle bir mezellete düşürmüş tahammülsüz acı hayât, bana muhârebelerin en buhrânlı anındaki sıkıntıları bile

ihtizâr: can çekişme, **muzır:** zararlı

arattırıyordu. Hâlimi kime anlatayım, şikâyetimi kim dinler, Yunan'ın hırsız, yankesici, ahlâksız mahpus neferleriyle hemhâl olarak sevk ediliyoruz.

Ertesi günü beş yük otomobiline hepimizi doldurdular, muhâfızları da otomobil[ler]e taksîm ettiler. Yine muhâfızlar gözümüzün önünde silahlarını doldurdular, "kimse otomobilden inmeyecektir" dediler. Karaköy'den hareketle Pazarcık, Gümüşelma, Dere köyü, Bahçesultân, Nazıfpaşa, Kurşunlu, Hüseyinpaşa, Aksu Kestel Bursa'ya geldik. Yolda Kurşunlu'yu tamamen Yunanlıların yakmış olduğunu gördük. /56/

Bursa Hapishanesinde

Bursa'da merkez kumandanlığına geldik, etrâfımızı Rum ve Yunan askerleri sardı. Bize envâ'-i küfürler ediliyor, bana hitâben "Ulan yüzbaşı sen nerelisin?" diye Türkçe sözlerle sataşılıyordu. Gece saat yirmi ikiye kadar bilhâssa biz Türkleri teşhîs ve hakaret edildikten sonra Bursa umûmî hapishânesine sevk olunduk. Gece bütün Bursa evlerinin cumba ve kapı önlerinde birer fener yaktırılmakta idi. Ev sahipleri mecbûr edilmiş, asmayanlar cezâlandırılıyormuş. Sokaklar bir donanma günü gibi idi. Müslümanları vaktiyle Türk umûmî hapishânesi olan mahalle; mahpus Yunan erlerini de medreseye götürdüler.

mezellet: zillet, alçaklık, horluk, **envai:** çeşitli, türlü

Hapishâne muhâfız erleri Yunan deniz erlerindendi.

Hapishâne kapısı önünde 16-17 yaşlarında Yunan neferleri, yanında bir de parlak Ermeni oğlanı vardı. Bu oğlan bizi teker teker/57/ muâyene ediyor ve üzerlerimizden para arıyordu. Her birimizi ayrı ayrı üst üste dolmuş odalara taksîm ettiler. Odalar esâsen yükünü almış, ve en ufak odada yirmi müslüman hapis bulunuyordu. Odalarda kımıldanacak yer yoktu. Küçük bir hapishânede 500 kûsûr mahpus mevcûttu.

Benim şansıma olacak ki zâdegân ve eşrâf koğuşuna düştüm. Beni yataklarında yatırdılar, çok izzet ve ikrâm ettiler. Benimle gizli yavaş yavaş konuşuyorlar, istiklâl ordusundan ümîd bekliyorlardı. Ben onlara lâzım gelen ümîd ve kuvveti telkîn ve tebşîr ettim.

Odada bulunanların hepsi birer can ciğer akrabammış gibi ne yapacaklarını şaşırıyorlardı. Ertesi günü Bursa Bağdat oteli müste'ciri olup da benimle mahpus bulunan Manastır'lı Ali Bey nâmında birisi on kişiden/58/ibâret bulunan hapishânenin en güzel ve râhat odasına beni aldırıldı. İsmi hâtırımda kalmıyan bir ihtiyât yüzbaşısı ile Bursa set başındaki İstanbul lokantası sahibi Macit Efendi yatakları arasında istifâde ederek o geceyi orada geçirdim. Yemek, kahvaltı Macit Bey'in lokantasından geliyor, Manastırlı Ali

zadegân: soylular, **tebşîr:** müjdeleme, **müstecir:** kiracı

Bey de yemek getiriyor. Ben de onların yemeklerinden yiyordum. Odamızda Kasımpaşa Zincirlikuyu'da Kutucu sokağında 67 nolu evde bahriye binbaşılığından mütekaid İbrahim mahdûmu kaptan Hakkı vardı. Onun da parası yoktu. Ona da Muzaffer bakıyordu. Yine İstanbul'un Beylerbeyi semtinde olduğunu söyleyen ve Çakmakçılar yokuşunda fırın karşısında 39 nolu mağazada Kemâl Efendi'nin mahdûmu /59/ Âdil Efendi vardı. Hapis olduğum bu arkadaşların yanında çok râhat ettim. Onlarda gördüğüm iyilik ve insâniyet hüsn-i kabûl ve insâniyetlerini ebedî medyun ve şükrânım. Onların bende bıraktığı hâtırayı hiç unutmayacağım.

İlk odalarına girdiğimde hemen bana su ısıtıp bir kalıp mis sabunu ile bana su ısıtıp gusül-hânede yıkanmamı söylediler. Derhâl bir takım çamaşır ile bir kat sivil elbise su ısınırken dışarıdan getirttiler. Ben gusl-hânede yıkandım, elbiseleri giydim. Âdil Efendi de kendi yeni muşambasını sevk esnâsında yollarda üşümiyesin diye verdi. Velhâsılı giydirip, yedirip, beş gece kendi üdleriyle, kemânlarıyla, defleri ile güzel şarkılarla beni eğlendirdiler. Eski acı hâtıralarımı kısmen uyuttular. Birinci nev'î sigaradan/60/paket paket ceplerime doldurdular. Altıncı gün Yunan jandarmaları beni götürürken yine odadakiler

mütekaid: emekli, **medyun:** borçlu

cebime 20 lira kadar bir para koydular. Birbirlerimize sarıldık, seviştik ve ağlaşarak müteessirâne ayrıldık.

Vagona Elli Kişi

Bursa medresesinde bulunan Yunanlı mahpus neferleri de kafilemize aldılar. Tam elli sâbıkalı mahpus olduk ve yine hepsinin kollarını ikişer ikişer urganla birbirlerine bağladılar. Ben direşmek sûretiyle kollarımı bağlatırmadım. Subayları elinde kırbaçla yanıma geldi "Niçin emre itâat edip bağlatmıyorsun" dedi. Ben de "Katil, hırsız, canî değilim, esir bir Türk yüzbaşısıyım" dedim. İnsâfa geldi beni bağlatırmadı. İçerimizde bulunan köylü kıyâfetli bir Türk'ü de gûyâ bir Ermeni evini yakmış çete diye kollarını bağlayıp öldürmeye/61/götürdüler.

Bizim kafilenin birer kolları bağlı, diğer kollarında eşyâları su şişeleri olduğu hâlde Bursa içerisinde bizleri ahâlîye gösteriş olarak aşağı yukarı götürüp getirdiler. Hep şapkalı Rumlar kahvehânelerden ve meyhânelerden çıkıp bize bakıyor, ve küfürler savuruyorlardı.

Elli kişiyi kapalı bir yük vagonuna doldurdular. Vagonun üzerlerindeki pencere deliklerini ve kapısını sürdüler ve kilitlediler. Vagonun üstüne de bir manga Yunan neferi muhâfız olarak çıktılar. O geceyi yük vagonunda balık istifi gibi geçirdik. Dışarı defî defîye çıkartmadılar. Yanımda bulunan yüzbaşı Zühtü

olduğu yere, havlunun üzerine pisledi. Vagona bulunan elli kişiden benimle beraber beş on kişiden mâ-adâsı vagonu kirlettiler.

Nihâyet ertesi gün tren kalktı. Mudanya'ya /62/ geldik. Bu sefer de bizi götürecek vapur gelmemiş, vapur gelene kadar kırk sekiz saat daha bekledik.

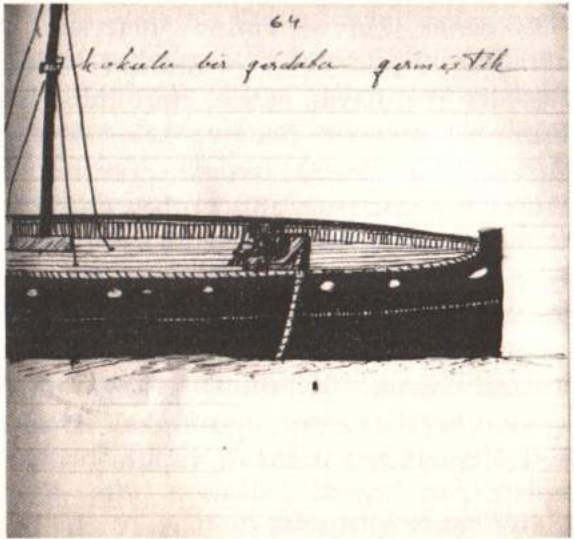
Karanlık vagon içerisinde ne bir sıcak yemek, elimizdeki şişeden mâ-adâ ne içmek, ve ne de dışarıya çıkıp âbdest bozmak yok. Ellerin de ekmeği olanlar yedi. Âbdesti gelenler olduğu yere tersledi. Bu yapılan bu işkence engizisyon mezâlimini geçmişti. Bu taaffün içerisinde boğulma derecesine geldim.

Bizimle hapis Yunan neferleri vagon cidârlarına şiddetle vuruyorlar, dışarıdan nöbetçiler "vurmayın, ateş et emri aldık, hepinizi öldürürüz" diyorlar. Nihâyet karanlık vagonun içerisinde bir döğüş başladı. Testiler, şişeler birbirlerinin kafalarına atılıyor, ben de bir kenara çekilmiş hem seyrediyor, hem de siper alıyordum. Vagon içerisindeki pis koku/63/insana azâb veriyor, esâsen kan sarfiyâtından sararmış olan benzim pis havâ ve kokudan bir mum gibi olduktan sonra, vapurun geldiği bildirildi. Vagonun kapıları açıldı, dışarı çıktık ikişer olduk yine kollar birbirine bağlandı, vapura girdik.

taaffün: pis koku, **cidar:** duvar

Vapur Anbarında Atina'ya Gidiş

Vapurun tayfaları bize küfür ediyorlar, bizi vapura getiren subay "bunlar sâbıkalı hapistir, ona göre muhâfaza edilecektir" denilmesi üzerine, vapurun başındaki ambarı açtılar bizi teker teker demir mérdivenden alt ambara indirdiler. Ambarda su ve bir mikdâr da kum vardı. Ambar merdiveni gayet dik ve dar olduğundan eşyâlarımızı yukarıdan aşağıya attık dermân kalmayan kollarımızla vapurun en alt katındaki sulu kum üzerine yerleştik ambar kapıları da kapandı. Bu defa da karanlık, ıslak, pis rutûbet/64/kokulu bir girdâba girmiştik.

/65/Dördüncü günü yine vapurun en alt katındaki ambara indirdiler, bu defa ambar kapağını kapatmadılar. Ambardan helâya kadar gidip gelecek, yollardaki nöbetçiler vâsıtası ile sırayla müsâade olunuyordu. Vapurun en alt katından dik demir merdiven ile çok kan sarfetmiş olan kollarım dermânsız bir vaziyette olduğundan inip çıkmak hâlsizliğimden dolayı bana bir işkence geliyor, ve dermânım kesiliyordu. Pire'ye geldik, benzim sapsarı hasta bir hâlde karaya çıktım.

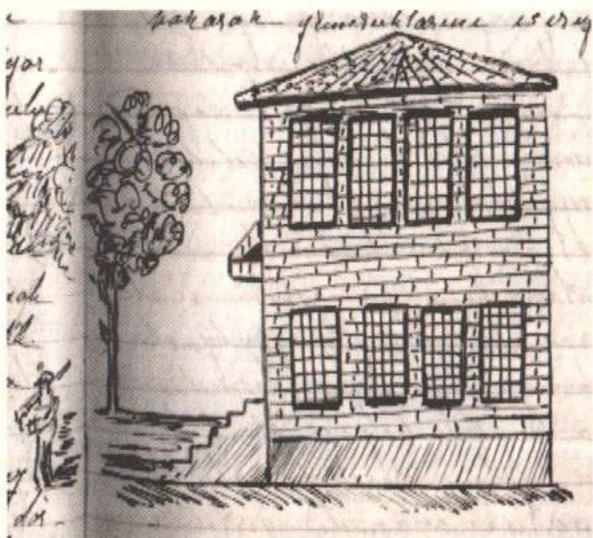
Parapigmata Hapishanesi

Çıktığımız yerde bütün Yunanlılar başımıza toplandı. Muhâfızlar yine etrâfımızı sararak istasyona getirdiler, ve bizden para toplayarak elektrikli tren için bilet aldılar. Atina'ya geldik. Losya üserâ karargâhına kadar gittik. Sivilleri oraya bıraktılar.

Sonra bizi /66/ Parapigmata hapishânesine getirdiler. Onbeş hapis Yunan subayının bulunduğu adi taş bir binânın alt katında, duvarları rutûbetten güherçile çıkaran bir odaya beni soktular. Odanın duvarlarında serili bulunan battâniyeler sırsıklam olmuş, gayet fenâ bir küf kokusu oda neşreliyordu. Odanın karşısında ağır kokulu helâ mevcuttu. Odaya girdiğim günden itibaren her gün nezle ve hastalıktan başımı kaldıramıyordum.

Biri bahriye subayı olmak üzere biz dört Türk subayı idik. Tam dört buçuk ay Parapigmata

hapishânesinde kaldık. İki defa ricâ ve istirahatımız üzerine çifte Yunan askeri ile dörder saat Atina'ya izinli bıraktılar. İlk iznimde, Atina'dan tramvayla hapishâneye dönerken tramvay /67/içerisinden tahmûnen kırk yaşlarında bir Yunanlı yine aynı tramvayda bacakları kesilmiş üç Yunanlıyı göstererek ve bana bakarak Rumca tramvay içerisindekilere sert sesle bir şeyler söylüyor, ve hepsi bana bakarak yumruklarını ısıryorlardı.

/68/

Parapigmata hapishânesinde yemek hususunda çok zahmet çektim. Yemeği kendim

pişirirdim. Bazen iki arkadaş birleşirdik. Hergün dışarıdan hapishâne gardiyan erleri vâsıtasıyla erzâk ve ekmeğimizi aldırır, yemeğimizi de ufak saç mangallarımızda yapardık. Ay nihâyetine doğru paramız biter, fasulye pilakisi pişirirdik. Kömürü odamızda yaktığımızdan başımıza vurur, mütemâdiyen baş ağrısı içinde kıvranırdık.

Bir gün gardiyanlar tıpkı çingeneye benzer başında kısa bir Rus kalpağı, alçak boylu, etine dolgun, arkasında eski bir er setrîsi, ayağında yırtık bir pabuç, kara yüzlü bir adam getirdiler. “Bu sizin kumandanınız mîr-alây Gulâmettin bey” dediler ve yukarı /69/ odaya çıkarttılar. Biz etrâfını aldık, hangi cepheden ve ne sûretle esir düştüğünü sorduk. Rusya’dan gelmekte iken Edirne’de Yunanlıların eline düştüğünü ve kendisinin kurmay albay olduğunu söyledi ise de, bizim anlayışımıza göre Türk ordusunda askerliğini bile yapmamış olan bir Edirne çingenesi idi.

Çevirmiş olduğu dolap, desîse ile Yunan hükûmetinden ayda bin frank para kapmaktan ibâret idi. İki ay kadar yanımızda kaldı. Müteaddid defalar kendisine “Elbiseler yaptır ki Türk subayının şerefi ihlâl edilmesin” [dedik ama] dinlemedi. Her gün yediği jambon, domuz eti sucuğu ile mütemâdiyen gardiyanlara getirttiği şarap idi. Yunanlılar buna boyuna Atina’ya izin

desise: hile, oyun

verir, yanındaki muhâfızlar/70/[kim olduğunu] soranlara karşı “Aftos sin mataris Turkos” yani Türk albayı diye söylerler, hapishâneye gelirken peşisıra çocuklar ve ahâli alay ederlerdi. Bir gün bu herife bir güzel dayak attık. Bir türlü akıllandıramadık. Nihâyet yaptığımız bir “anafora” yani bir istidâ ile, “Bu adam Türk subayı değil” diye Losya sivil üserâ karargâhına yollattık. Biz bunun Anadolu’ya muhâlif bulunan İstanbul hükûmeti tarafından gönderildiğine zâhib olduk.

O sene kış fazla, bulunduğumuz yer rutûbetli olduğundan hastalandım, Atina askerî hastanesine gönderildim. Saatlerle beklettiler, yer yok diye tekrar hapishâneye döndüm. İki gün sonra ikinci askerî hastaneye /71/götürdüler bir saat sonra hapishâne kısmına kabûl ettiler.

Odamda “Barbacana” nâmında bir Yunan teğmeni vardı. Oda iki yataklı idi. Barbacana akşam üzeri odaya geldiği zaman beni görünce “kollasi orisete,” yani “Safâ geldiniz,” gene Rumca olarak “Geçmiş olsun yüzbaşım” dedi. Çok terbiyeli bir Yunan subayı idi. Ben uyurken odaya girdiği zaman kapıyı gayet usûl açar, ayaklarının ucuyla yere basar, çok nâzik davranırdı. Ara sıra yanıma gelir madamı bana karşı mültefî bulundurdu. Bize bakan Bursa Azelti isminde bir hastabakıcı bana lisânını öğretmeğe çalışırdı.

jambon: domuz budu, **istida:** dilekçe, **üsera:** esirler, **zâhib olmak:** inanmak, kanaat getirmek

Bazen sorar[dı] “Ne zaman sulh olacak?” [diye]. Ben de “Atina gazeteleri ne /72/ yazıyor?” diye sorardım. Cevâben “Biz sizi esâretten bırakmayacağız, Kemâl’i de takîb edip, onu da buraya getirip ondan sonra sulh yapacağız” derdi.

18 kânûn-ı sâni 1338 [18.1.1922] [tarihinde yattığım hastaneden] çıktığım tarih 23 kânûn-ı sâni [idi]. İyi olmadan çıktım. Yevmiye on frank hastane ücreti kesildi. Hastaneden çıkışımın sebebi ise Losya userâ kampından birkaç sivilin kaçmasından dolayı, beni de “hastaneden kaçır” diye çıkarttılar ve hapishaneye geldim.

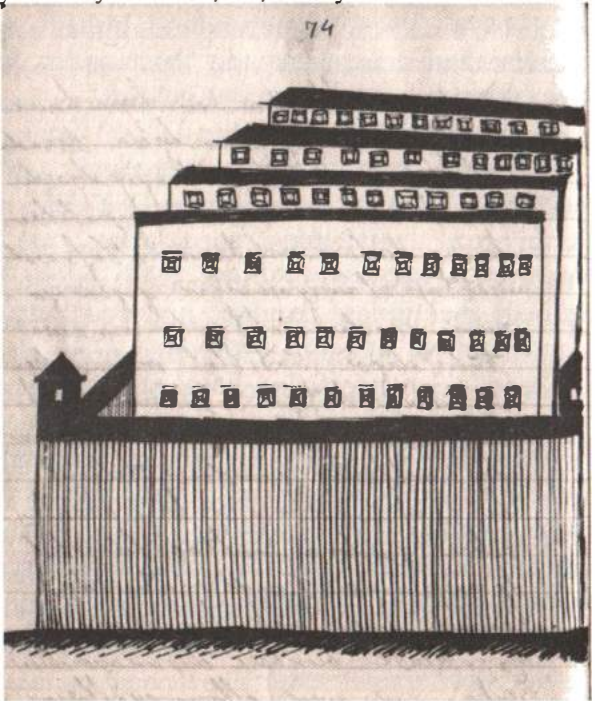
Ailemden Gelen Mektup

Birkaç gün sonra âilemden² aldığım mektupta “Dokuz aydır henüz bir esir maâşını alamıyoruz, sefâletten çocuklarım ve ben öleceğim.” [yazıyordu.] Bunu takîb eden ikinci, üçüncü mektuplar bundan acı ve üzücüydü. Me’yûsiyetten ağladım. Âilemin /73/ yazdığı mektupta “Sen hapisânâ köşelerinde inliyorsun, biz de burada açlıktan, sefâletten öleceğiz” diyordu. Ben bu serzenişe karşı ne yapabilirim. Kime derdimi anlatayım? Mufasssal mektup alamıyorum ve yazamıyorum. Yazılan mektuplar sansüre tâbi oluyor. İstiklal mücâdelesini uğrunda bütün eşyâlarını Köşk nâhiyesine Yunanlıların

mufasssal: tafsilatlı, ayrıntılı

² Mehmet Nihat, eşinden söz ederken “ailem” ifadesini kullanmaktadır.. (Ü.Ş.)

hücûmunda mahfeden, evinde satılacak bir şeyi kalmayan bir esir subay âilesi yardıma muhtâç bir şekilde çırpınıyor. Ben de mütemâdiyen kendimi unutarak hapisane köşelerinde bunları düşünüyordum. Uyku uyuyamıyor, ellerim ayaklarım uyuşuyor, iştihâsızlıktan yemek yiyemeyerek dizlerim uyuşuyor, hastalanıyordum. Hastane de bizi düşmân subayı [olduğumuz için] "Yer yok" diye kabûl /74/ etmiyordu.

Averof Zindanı

Bu sıkıntım esnâsında beni Parapigmata hapishanesinden daha sıkıntılı bulunan Averof zindanına sevk ettiler. Kilitli koridorlar ve kilitli localardan birine kapattılar. Orada taş merdivenlerden tepesi aşağıya kendimi atmak sûreti ile intihâra karar verdiysem de, bu hâlin dinimize mugayir olduğunu bildiğimden, sabır ve tahammülden başka kendime bir tesellî bulamadım.

Bulunduğum hapishane, Averof nâmındaki Mısır'da zengin olan bir Yunanlı tarafından [yaptırılmıştı.] Muazzam bir bahçe içerisinde dört tane ayrı ayrı hapishane, bahçenin etrâfında dört metre genişliğinde muazzam bir duvar, duvarlar üzerinde nöbetçi kulübeleri [vardı.]

Hapishanelerden bir tanesi subay ve efrâda /76/ mahsus, bir tanesi sivillere, bir tanesi kadınlara, bir tanesi [de] çocuklara mahsustu. Yunanistan'da tımâr-hâne olmadığından deliler de hapishaneye atılmaktadır.

Bu Averof denilen zât kendi milletine muazzam bir hapishane, yine muazzam bir hastane, muazzam bir stad ve mükemmel caddelerle Averof zırhlısı almıştır ki, bu zırhlı Yunan'a Balkan harbini kazandırmıştır.

Hapishanenin duvarının üzerindeki nöbetçiler sabaha kadar birbirlerine "filakes grigo-

mugayir: aykırı, uymayan

rites” “nöbetçi müteyakkız ol, uyuma” diye bağırırlardı. Her gece sabahlara kadar mağara gibi kilitli odalarda bu sesleri dinleyerek semâyı bile göremediğim karanlık locamda hicrânlar geçirirdim. Bazen kendi kendime sefâletten /77/ benzi sararmış bir çın-infî’âl ile ağlar gibi bakan gözlerini babasız çocuklarına dikmiş, nafakasını düşünen, zavallı, kahırdan benzi solmuş âilem gözümün önüne dikilirdi. Bu kadar fedâkârlık ve hizmetime mukabil [başımıza gelen] bu felâkete “Tâlih bu” diye kendi kendime, “Askersin her türlü haksızlığa, zulme tahammül edeceksin yeter ki vatan kurtulsun” derdim. Hapishaneden âileme gönderdiğim mektupların onda biri eline değmiyordu. Birkaç gün sonra âilemden aldığım hazîn bir mektupta, kendisinin gribe yakalandığını; Konya’nın soğuğundan ve sefâletten, ilâçsızlıktan, yoksuzluktan bitik bir hâlde olduğunu, ve çocuklarımin /78/ dökülüp kaldığını bildiriyordu. Yüzlerine hiddetle bakmaya kıyamadığım yavrularım ve âilem, bu milletime fedâkârâne hizmetime mukabil ve muhâlefeten, göz göre göre telef olup gidiyorlardı. Ben zindanlarda inlerken, âile ve yavrularım vatanımda bakımsızlık ve sefâletle öldürülüyordu. (Unutulmaz, ibret-âmîz, zâlim, ve çirkin bir hâtıra)

Larisa Esir Kampı /79/

Bir müddet sonra Larisa üserâ garnizonuna sevk emrim geldi. Atina’dan trene bindirdiler.

Larisa Yenişehir istasyonuna geldik. Vaktiyle bizden kalma kârgir büyük pavyonlar içerisine [koydular.] Otuz kadar esir subay vardı. Haftada iki saat Cuma namazına ve çarşıya işini görmeğe yanında bir muhâfızla müsâade ediliyordu. Ben de bu fırsattan istifâde ile postahâne vâsıtası ile 14 Nisan 338 [1922] tarihinde biri Büyük Millet Meclisi reîsi Mustafa Kemâl Paşa'ya, ve diğeri de Müdâfaa-i Milliye Vekâletine iki mektup gönderdim. Yirmi gün sonra âilemden aldığım mektupta sekizyüz kuruş olarak üserâ maâş, yani sekiz pangonot yapıldığını bildiriyordu.

Bu esnâda bir subay kamptan /80/kaçarak Arnavut hükûmetine ilticâ etmiş olduğundan, artık Yenişehir'e izin de men edilmişti.

Kampta iken Ramazân-ı şerîf geldi, esir subaylar birleşerek tabildotla yemek yedik, herkes orucunu tuttu.

Üç aylık maaşımla, Konya'dan İstanbul'a kadar âile ve çocuklarımla harcırahını, esir düştükten sonra da üserâ maaşımı Yunan hükûmetinden alamadım. Esir düşmeden evvel satın almış olduğum zâtî hayvanım, yatak yorgan ve saire eşyam da hîtâmda kayboldu gitti. Esâretten avdetimde, çektiğim işkence ve gördüğüm sıkıntı beni pek me'yûs bir hâlde bıraktığından, kaybettiğim haklarımı aramaktan sarf-ı nazar ettim. Esâretteyken Yunan hükûmetin-

hitam: son, **avdet:** dönüş, **sarf-ı nazar:** vazgeçmek

den almış olduğum altıyüz frangın /81/nusfını âileme gönderirdim. Kendim sigara ve, kahve kullanmadığımdan, çarnâçar kalan parayla idâremi temîn ederdim.

Subayların Kavgası, Büyük Taarruz

Larisa'da bulunduğum sıralarda esir subaylar arasında kavgalar olurdu. 10 Temmuz 338 [1922] de bir ıyd-ı millî günü çok rakı içtiler. Kâtip Salih nâmında birini alaydan yetişme üsteğmen Sabri nâmındaki zât birkaç yerinden yaraladı. Kâtip de Sabri'yi göğsünden sustalıyla yaraladı, araya giren teğmen Tahir de kolundan yaralandı. Bunları Yunanlılar sedyeyle hastaneye kaldırdı. Kâtip Salih'in bu gürültüde bir bacağı topal kaldı. Esâretten avdetten sonra işittiğime nazaran Kâtip Salih gûyâ harpte yaralanmış gibi /82/ kendisine malûl maaşı yaptırdığını haber aldım.

Bir müddet sonra yine aynı garnizonda milis subaylardan Uşaklı Şükrü'nün subaylar kafasını patlattılar ve garnizondan dışarı attılar. Kavgaların asıl sebebi Lefkada adasından Larisa'ya sürgün gelen birkaç sâbıkalı subay yüzünden oluyordu. Bunların eli maşalısı asteğmen Zait idi ki, bilâhire esâretten sonra, kırkdördüncü alayda Manisa civârında kendi kendini vurdu.

Larisa'da o sene kışı çok zor geçirdim. Çok soğuk oldu. Kulağımda bir ağrı oldu yemekten

nısf: yarı, çarnâçar: ister istemez, ıyd-ı milli: milli bayram

içmekten kesildim. Kulağımı yarıp ameliyât yapmak istediler ve Larisa askerî hastanesinde yirmi gün yattım. /83/ Yunan doktorları kulak içinde çıban olduğunu teşhîs ettiler, ve keten tohumu lapası ile tedâvî ettiler. Birbirlerini yaralıyarak benden evvel hastaneye gelen alaydan yetişme Sabri'nin yapmış olduğu vukuât üzerine hastaneden çıkarıldık.

Tekrar esirler yanıma geldi. Vakit geçirmek üzere kendi kendime dışarıdan fırça ve yağlıboya aldırarak manzara resimleri yapmağa başladım. Bir ay sonra fenâ hâlde hastalandım, ve hastalığımın tropika olduğu anlaşıldı. Larisa'nın havâsı fenâ ve ağır olduğundan, bizim esirlerden her gün 3, 4 er ölüyorlardı. Yevmiye 4 saat ateş, 4 [saat] titreme, bu sûretle vücûdum çok zayıflamıştı. /84/ Arkadaşım mülâzım Enis ayaklarıma soğuk su ile ıslanmış havlu, başıma ıslak bezler koyuyordu.

Her gün aldığım sulfatalarla kulaklarım uğulduyordu ki, işte o zaman ordumuz büyük taarruza başladı. Ümidimiz orduda kaldı. Hamd olsun 13 günde İzmir'e kadar memleketimizi Yunanlılardan temizledi ve mütâreke oldu. Biz mübâdelemizi bekliyorduk, bir taraftan da Yunanlılar bizi son derece tazyîk ediyorlardı. Mütârekeden bizim için bir şey çıkmadı. Sulhtan sonra vatanımıza kavuşacağımızı ümîd ediyorduk,

sulfata: kinin tuzları, **tazyik:** baskı altında tutma

esârette artık bir gün bir sene kadar uzuyordu. Havalar soğumağa başladı. Yağmurlar yağıyor. Hattâ birgün dehşetli dolu yağdı [ki], beher tanesi fındık kadardı ve meydândaki kargalar öldü. /85/

Onu müteâkip iki defa oldukça şiddetli depremler oldu. Eski zamandan kalma yine bizlerin yaptırdığı kışlaların duvarları çatladı. Taşlar altında ezilmeyelim diye her depremde kapıdan dışarı çıkıyorduk.

Larisa'daki Esir Arkadaşlarım

Larisa Yenişehir kışlalarındaki esir arkadaşlarımın isimleri :

- İnebolu'ya [giden] mühimmât yüklü bir gemi ile beraber Yunanlılar tarafından yakalanan topçu binbaşı Mustafa,

- 11. Fırka, 120. Alay, 1. Tabur komutanı binbaşı Şükrü,

- 11. topçu alayının kumandan vekîli binbaşı Osman,

- Maraş Fırkası 1. Tabur komutanı binbaşı Rifat,

- 61. Fırka, 189. Alay, komutan muâvini binbaşı Muhlis, /86/

- Bursa leylî Askerî Rüşdiye müdür muâvini topçu yüzbaşı Cavit,

- Bursa Ahz-ı Asker Şube 3. Bölük kumandanı Beyşehirli İzzet,

- Bahriye İtfâyi Alayı kumandan muâvini Kıdemli yüzbaşı İstanbullu Mehmet Nuri,

- İstanbul'dan Ankara'ya gelirken yolda esir düşen kıdemli yüzbaşı Ferit,
- 4. Fırka şehit Nazım Bey'in Erkân-ı Harp reîsi Fatihli Şerafettin,
- 24. Fırka, 32. Alay, 2. Tabur kumandan vekîli kıdemli yüzbaşı Kafkasyalı Mehmet Beşir,
- Hâlen İzmir Alsancak'ta oturan emekli albay 15. Fırka, 45. Alay, 1. Tabur kumandan vekîli Trabzonlu Mehmet Şâdî
- Ben, 8. Fırka, 135. Alay, 1. Tabur, 3. Bölük kumandanı Beylerbeyili yüzbaşı Nihat Sebik/87/
- 60. Fırka tabîbi Keşan Hastanesi operatörü İstanbullu Hayâtî,
- 14. Fırka, 34. Sûvâri Jandarma teğmeni Urfalı Bedri,
- 15. Fırka yaveri İstanbullu üsteğmen Tahir,
- 24. Fırka, 32. Alay, 2. Tabur, 5. Bölük üsteğmeni İstanbullu Osman,
- Kocaeli grubu 2. Alay, 1. Tabur, 2. Bölük'ten yedek üsteğmen İstanbullu Naki,
- 56. Fırka emrinde olup Bursa'nın işgalinde fırka ile çekilmeyen Edirneli üsteğmen Arif,
- 57. Fırka, 39. Alay, 1. Tabur, 3. Bölük'ten Beşiktaşlı Mustafa üsteğmen,
- 12. grup emrinde müretteb Piyâde Fırkası evrâk memûru olup bizzât Gazî tarafından Afyon'da bırakılan teğmen Karahisârlı Muhterem,

- 61. müretteb avcı Alayı 2. Tabur hesâp memûru /88/ muâvini Afyon Karahisârlı Salih,
- 23. Fırka, 68. Alay, 2. Tabur, 1. Bölük'ten asteğmen Vanlı Ulvi,
- 61. Fırka, 188. Alay'dan Dîvân-ı Harb karârı ile tard olup Balıkesir hapishanesinde hapis iken Yunanlıların işgali ile hapisten çıkarılarak yanımıza getirilen matrûd üsteğmen İşkodralı Şükrü,
- 7. Fırka, 2. Alay, 3. Bölük'ten teğmen Şükrü,
- 56. Fırka, 172. Alay, 1. Tabur, 3. Bölük'ten Teğmen Florinalı Cemil Zeki,
- 6. Fırka, 185. Alay, 3. Bölük yaveri Teğmen Seniçeli Şükrü Enis,
- 1. Fırka, 2. Alay, 1. Tabur, 3. Bölük'ten Teğmen Üsküdarlı Ferdi,
- 4. Fırka Süvâri Bölüğü Takım komutanı Teğmen Galatalı Hüsamettin,
- 23. Fırka, 177. Alay, 3. Tabur, 3. Bölük'ten Serezli Teğmen Hasan Hilmi,
- Müdâfaa-i Millîye emrinde İstanbullu zâbit vekîli Suat, /89/
- 1. Fırka, Muhâfız Karargâh Bölüğü Takım Komutanı Asteğmen Eskişehirli Mehmet Tevfîk ,
- 23. Fırka, 19. Alay, 3. Tabur,
- 9. Bölük'ten Konyalı Asteğmen Osman Zihni,
- 23. Fırka, 19. Alay, 2. Tabur, 6. Bölük'ten Asteğmen Bozüyüküklü İsmail Hakkı,
- matrut:** çıkarılmış, kovulmuş

• 4. Fırka, 132. Alay, 1. Tabur, 2. Bölük'ten
Üsteğmen Amasyalı Hilmi,

• 7. Fırka, 41. Alay, 2. Tabur, 7. Bölük'ten
kıdemli yüzbaşı Zühtü,

• Bursa Şube reîsi kıdemli yüzbaşı Kemâl,

• Beyşehir komiser muâvini Hacı Salih,

Kavgalar, Hastalığım ve Ölüm

7. Fırka, 2. Alay, 1. Tabur, 3. Bölük'ten alkolik
teğmen Şükrü 17/18 Teşrîn-i evvel [ekim] rûmî
gecesi odasında fazlaca içmiş bir vaziyette büyük
koğuşa girerek etrâfına küfretmeğe başladı.
Bilhâssa /90/ odadaki yüzbaşılar ile binbaşılara
pek galiz küfürler ediyor. Bir şans eseri olarak
benimle kıdemli yüzbaşı Zühtü'yü istisnâ
ediyordu. Yüzbaşı Kemâl bunu yerine götürüp
yatırdı.

Az bir müddet sonra tekrar yatağından
kalkarak koğuşun üst katına çıktı. Teğmen
Ulvi'nin battâniyelerden yapmış olduğu odasına
girmek istiyor, Ulvi de [onu] sokmuyor. Gürültü
ve küfürler çoğaldı, Teğmen Naki de Şükrü'yü üç
metre yukarıdan aşağıya attı. [Teğmen Şükrü] kedi
gibi [olduğundan] hiçbir şey olmadı. Tekrar
odasına götürüp yatırdı. Yine fenâ hâlde
bağırıyordu. Nöbetçi haber vermiş olmalı ki, bir
kaç süngülü Yunan askeri ile bir onbaşı gelerek
Şükrü'yü ve hâdiseye meydân veren subayları
götürüp ayrı ayrı hapsedtiler. /91/

galiz: ağır

Kırk kişinin bir yerde bir koğuşta bulunması, ve rakının da kilosunun iki franga alınması ve serbest bulunması, arasına böyle münâsebetsizliklere sebep oluyordu. Bilhâssa benim battâniyeden yapmış olduğum odada teğmen Arif doyuncaya kadar içer, tam benim uyuduğum sırada da kalkıp sigara yakar, çay pişirir, gürültü eder, ve beni üzerdi.

Hayât-ı esâret üzüntü, sıkıntı, hüznün, keder, yeis ve ızdırap ile pek gamlı geçiyordu. Birinci sene bitti. İkinci seneye devrettiğinde yanımda birisi gülse hiddetleniyordum. Kimse ile görüşmek istemiyor odama kapanıyordum. Kendi kendime somurtkan bir vaziyette oturuyor, /92/bazen koğuş içinde dolaşüyor, âdetâ tecennün edeceğimden korkuyordum.

16 Teşrîn-i evvel rumi 38'de [16.10.1922] Larisa'ya kar yağdı. Evvelâ nezle ile başlayan hastalığım banyo yapmak neticesi dizanteriye çevirdi. Mütemâdiyen yüz numaraya gidip gelmekten dermânım kesildi, hâlsiz ve mecâlsiz kaldım. Perhiz yapıyordum. Bu hastalıktan birçok esirin de, yevmiye birkaç erin, öldüğünü haber aldım. Yüzbaşı Hakkı, Üsteğmen Naki, Teğmen Şükrü, Yüzbaşı Cavit, ben, hep birden bu hastalığa yakalandık. 5 Teşrîn-i sâni 38 [5.11.1922] tarihinde Larisa hastanesine pek güç yatırıldık.

tecennün: delirme, çıldırma, **Teşrinisani:** Kasım ayı

Hastahane Şartları

Karda, kıyâmette birkaç defa hastaneye gittik, geldik. Hastane de kışlalara çok uzaktı. Nihâyet son gün hastanede/93/muâmeleli evrâklarımızı yere attılar, ve “Yarın sabah saat üçte gelin” dediler. Ben de “Şimdi gidecek araba bulunmaz, bizim de dizlerimizde dermân yok, nasıl geri gideceğiz, bu kadar eziyet ve insâfsızlık doğru değil, kendi hekiminiz hastaneye gönderdi, sizin de Türkiye’de esir subaylarınız olduğunu unutmayın” [dedim.] Benim bu sözümünden istifâde eden arkadaşlarım hastaların bulunduğu sıcak odada sobanın başına oturdular, muhâfız erlerinden iyi Türkçe bilen bir er de bizim hastaneye yatırılmamız için ricâ ediyordu.

Nihâyet iki saat sonra beni bir odaya koydular, diğerlerini de efrâd koğuşuna yatırdılar. Yattığım yerde soba olmadığından soğuk ve ölü konulan bir/94/yer imiş. İki gece yattım. Hastalığım daha fenâ oldu. Üçüncü günü doktora ricâ ettim. Beni de efrâd koğuşuna, Teğmen Şükrü’nün yanına naklettiler. Yunanistan’da efrâd ve subay karyolalarda yatarlar.

Hastanedeki karyolalar sustalı, yatak ve yastıklar ise umûmiyetle ottur. Yorgan katiyyen kullanmazlar. Soğuğun derecesine göre battâniye örterler. Onbeş gün hastanede diyet yaptı[rıldı]lar. Onaltıncı gün kan kesildi. Diyetle bize verdikleri yemekler bol bol merkep sütü, ayran hâlinde

yoğurt, suda kaynamış patates, ve pirinç haşlaması. Onaltıncı gün dana eti kızartması, bir parça ekmek, patates [verdiler].

* Karyolama yakın bir hasta er bidâyette zorla dışarı çıkıyordu. Birkaç gün sonra karyoladan inememeye başladı. “Mosakoma” /95/ diye hastabakıcıyı çağırıyor, boğuk sesle tekrar ediyor, ve hastabakıcı gelirse oturağı getiriyor, gelmediği hâlde, yatağa, yorgana, içini boşaltıyor. Sıcak koğuş içerisini kükürtlü müvellid-ül-mâ’ kokusu alıyor, ben de yorganı başıma çekerek battâniye altında teneffüse başlıyordum. Artık hasta bakıcının ne vakit geleceği meçhûl, gelmesini dört gözle bekliyoruz. Gelir gelmez temizlemesini söylediğimiz hâlde, [hasta bakıcı] evvelâ sobaya odun atar, başka işleri varsa onları yapıyor, “Hiç olmazsa kapıyı aç” diye bağırırken, öbür tarafta hasta bir Yunan neferi, “Kiliste porta” “Kapıyı kapa” diye bağırıyor. Her gece böyle işkence çekilmekte, ve ekserî hastalar idrârlarını karyoladan aşağı/96/şakır, şakır koyveriyor.

Yanı başımdaki boş yatağa vâlidesi ile beraber bir hasta Yunan eri geldi. Bu da yanı başımda oturağa pislemeye başladı. Anası oturağı dökmeye abdesthâne içine ayağındaki çoraplar ile gidiyor, [terlik] giymek zahmetinde olmuyordu. Hasta oğlunun bacakları simsiyah kir, pas içinde [iken] su ile yıkanmayıp elleri ile yerlere ovalıyorlardı.

bidayette: başlangıçta, **müvellidü'l-ma:** kusmuk

Anası, oğlu bit içerisinde, mütemâdiyen bit kırarlardı. Nihâyet oğluna bir müddet sonra bir sene tebdîl-i hava alarak sevinerekten gittiler. Onun yatağına derhâl babası ve büyük birâderi ile beraber bir er geldi. Bunlar sabahlara kadar hastalarının başında beklerlerdi. Koğuştaki hastalar soğuk algınlığı, punta, dizanteri, kuş palazı idi. /97/

Bir gün koğuşa çingene körüğü gibi hırıldayan bir er yatırdılar. Boğazından hasta idi. Ördek gibi ötüyor, fenâ fenâ öksürüyor. Koğuşumuzda inleyen, öksüren, sümküren, hırıldayanlara tahammülden başka çare yoktu.

Hastanenin nezâfet ve tahâretine gelince, abdesthane süpürgeleri ile koğuşun her tarafı süpürülüyor, aynı süpürge ile duvarların örümcekleri alınıyor, boş karyolaların üzerlerindeki tozları ve yastıklarına kadar süpürülüyordu. Yemek masalarının üstü de bu süpürge ile süpürülüyor, masaların üzerinde sümüklü böcek izleri, pislik izleri görülüyordu. Helâlar koğuşun hemen beş, altı adım yakınındaki koridorda idi. /98/ Fakat içerisine girebilerseniz aşk olsun, kapının önüne kadar pislik dolmuş, hattâ taşmış, delikler tıkanmış, koğuşumuzun içini dahî istîlâ ediyordu. Birkaç gün böyle kaldıktan sonra esir Türk erleri getirilir, bu pislikler temizlettirilir, abdesthâneler yıkattırılırdı.

tebdil-i heva: hava değişimi

Karyolama bir yatak aşırı bir Yunan eri öksürerek çıkarttığı balgamları başını kaldırıp da kutuya atmayıp, olduğu yerden üzerindeki iki battâniye arasına savururdu. Bir kaç gün içinde iki battâniye birbirine yapıştı. Sümkürdüğü zaman da avucunun içine sümkürür, [avucunu da] yatağına, battâniyeye, öteye, beriye sürerdi. Bir gün dayanamadım, hasta bakıcıya şikâyet ettim. Bana cevâp olarak "burası hastanedir, bu gibi şeyler olur" dedi. /99/

Sırçadan mamûl adi yemek kapları soğuk su ile çalkalandıktan sonra tekrâr içine yemek konulur, hastalıkların [diğer] bir kişiye sirâyeti hiç de düşünülmezdi. Yere dökülen portakal kabukları, yemek kırıntıları yine abdesthâne süpürgesi ile yemek sahanları içine alınır, dışarıya atılırdı.

Birgün bir hastanın burnundan kan gelmeğe başladı. Hastabakıcı [hastanın] eline bir yemek kabı verdi. Kan kabın içine sümük ile karışık akıyordu. Bakalım bu kap yemekte kimin önünde arz-ı endâm edecek?

Hıristiyanlığın temizlik olmadığını bilirdik, fakat bu pisliğin vücûdlarında bulunduğunu zannederdik. /100/ Atina hamamlarında Yunanlıların ön ve arkalarında gördüğüm kıllardan bunları âdetâ bir hayvana benzetirdim. Gûyâ vücûdlarının alt kısımlarındaki kılları mukaddes oldukları için, ve bir de elektrikli

oldukları için kadın erkek bunlara dokunmazlarmış. Tırnakların uzaması da gûyâ moda imiş, hele tahâret meselesi hiç yok gibidir. En kibârlarının cebinde bir parça kağıt, köylüleri buna da lüzûm görmezler. Hamam[da] ekserî hastaların donlarının arkaları mülevves, insanın yanına yaklaştıkları zaman pis bir koku neşrederler.

Bir gün sonra yanımdaki hasta ağırlaştı. Bir taraftan bu hastanın inlemesi, diğer taraftan bozuk sobanın dumanını köğuşun içerisine doldurması /101/bize sabaha kadar uyku uyutmuyordu. Sabah oldu, doktor viziteye geldi. Hasta da hırıldamağa, sekerâta başladı. Paravana gerildi. Beş dakika sonra hasta öldü. Koğuştan çıkarılarak benim eskiden yattığım odaya götürüldü.

Vizite sırası bana geldiğinde, doktor yanıma geldi. Rumca, Fransızca karışık “Yüzbaşım görüyorsun, hastalarımız pek çok, bir taraftan ölüyorlar, siz burada daha çok hasta olacaksınız, rahat edemeyeceksiniz, ilâçlarınızı verelim, kampa gidiniz, oradaki Türk doktoru sizi tedâvî etsin, isterseniz burada kalınız” dedi. Ben de kendisine teşekkür ederek derhâl çıkarılmamı söyledim. /102/

Esaretim Yunan Gazetelerinde

25 Teşrîn-i sâni 38 de [25.11.1922] bir araba ile

mülevves: pis, iğrenç, **sekerat:** ölmek üzere gelen baygınlık, kendinden geçme

kampa geldim. Benim sûret-i esâretim hakkında arkadaşlarımın eline geçen Atina gazetelerini tercüme etmişler, bana sundular. Şunları yazıyordu:

“Afyon Karahisâr Meydân Muhârebesi
Yunan Hükûmeti’nin bir tebliğ-i resmisi.

Türklerin yalancı tebliğlerine cevâben Yunan Karargâh-ı umûmîsinin tebliğatı:

Sakarya’dan ric’atımızdan sonra kıt’aatımızı Bolvadin - Çay hattına kadar ilerlemesini mucîb olan sebep, mündefi olduğundan bu kıt’aat ilk mevzilerine avdet etmişlerdi. Düşmân âdet-i vechile bu çekilmeyi yaptığı tazyîkten mütevellidmiş gibi ilân etti. /103/

Düşmân tebliğleri Türk ordusunun Cenûb cephesinden taarruza geçmiş ve kıt’aatımızı Bolvadin - Çay hattında Afyon Karahisâr’a tard etmiş ve esirler, eslahâ, ve makineli tüfekler almış olduğunu bildiriyor. Hakikatte düşmân eline geçen üserâ ve mevâdd-ı harbiyye o kadar azdır ki Türklerin tahayyülâtına ve hakikata karşı adem-i hürmetlerine diyecek yoktur. Bu tâbiyetteki tebliğlerin müverridi, menbası, bittabi Türk menâbiidir. Bu aynı menâbi’ dendir ki Türk süvâri-

menabi: kaynaklar, **ricat:** geri dönüş, **mucib:** gerektiren, **mündefi:** ortadan kalkma, **mütevellid:** doğmuş, meydana gelmiş, **avdet:** dönmek, **cenup:** güney, **tard:** sürme, püskürtme, **eslahâ:** silahlar, **mevadd-ı harbiye:** harp malzemeleri, **adem:** yokluk, **müverrid:** kaynak, doğuran

sinin Eskişehir'e duhûlünü bildiren Jurnal (deazener) muhâbiri mîr-alây Febla tarafından Eskişehir'de /104/ tekzîb edilen haberde çıkmıştır.

Düşmanın Hatâsı

Asya-yı sugrâ ordumuz, düşmânın Afyon Karahisâr'a hücûm etmek hakkındaki niyetinin farkına varmıştı. Çünkü Eskişehir'e kadar taarruz, her ne kadar bu şehrin işgali müteaddid defalar ilân edilmiş ise de, düşmânın kudreti fevkinde görülür idi.

Sakarya'nın şark mıntıkasından ve Abdülazîziye tarîki ile Bayat üzerine yürüyen Türk kıt'aatının harekâtı her gün işaret edilmişlerdi. (Hakikaten hergün düşmân tâyyaresi bize bomba atıyordu.) Türk kıt'aatının Yunan ordusunu Eskişehir'e doğru takîb ettikten sonra Sakarya şarkında ne hâlde bulunduklarını yalnız Kemâlist zekâsı /105/ îzâh edebilir. Tâyyare üss-ül-harekelerimizin uzağında yürüyüş icrâ etmiş olan düşmân Afyon Karahisâr etrâfında kuvâ-yı cesîme tahşîdin mümkün olduğuna ve mezkûr kuvvetler ile Türk tebliğlerine göre kıt'aatımızı Çay'dan tard etmiş olan kuvvetlerinin işgale muvaffak olamadıkları bu şehri işgal edeceklerini zannetmişti.

duhul: dahil olma, varma, **tekzib:** yalanlama, **Asya-yı sugra:** küçük Asya, Anadolu, **müteaddid:** sayısız, **üssül-hareke:** askeri hareket merkezi, **kuva-yı cesime:** büyük kuvvetler, **tahşid:** yığma, toplama,

Düşmanın manevraları vaktinde keşfedilmiş ve mesâîsini akim kılmak için bütün tedâbir ittihâz olunmuştu. 19 Eylül - 20 Teşrinievvelde kıt'aatımız Sınanpaşa şimendifer hattını tahrîp etmeye gelen ilk Türk süvâri müfrezelerini harp ederek Banaz'ın şarkında ve Çivril köyünün /106/ şimâl-i şarkisinde vâki yükseklikleri Akarçay dereye kadar işgal ettiler. Sakarya meydân muhârebesi esnâsında Çay havâlîsinde bulunan 15-18 Eylül'den beri kıt'aatımıza mukavemet eden 6. Türk Fırkası ile, 14. Süvâri, 7. ve 3. Kafkas Fırkaları, Adana Müfrezesi, 2. ve 31. ve 8. Piyâde Fırkaları birleştiler. Düşmân bu kuvvetler ile 3 Teşrîn-i evvel kadar Çaltılar- Karaağaç hattını tutuyordu. Bu tarihte düşmânın plânına tekaddüm eden ordumuz hiddetli bir hücum yaptı, bu hücum netîcesinde ağır topçuyla mücehhez 8. Piyâde ve 3. Süvâri Fırkasını mağlup ederek onları mevzilerinin ötesine tard etti. Düşmânın zâyîâtı o kadar vahîm oldu ki, yalnız Kızılca civârında yüzden fazla ceset sayılmıştır./107/ Aynı günde Afyon Karahisârı'nın cenûb-i şarkîden işgal etmek maksadını takîp eden Mutelin-Çukurcenâh hattına karşı bir mukabil hücum yapan Türk kuvvetleri de büyük zâyîâtla tard edilmişlerdir. 19 Eylül - iki Teşrîn-i evvel gecesi fırkalarımız Ilıcalı garbında Bayrambey-

mesai: çalışma, **akim:** sonuçsuz, boşa çıkarma, **tedabir:** tedbirler, **ttihaz :**alma, **cenub-i şarki:** güneydoğu

Ayazın --Ektiletepe hattını ve Kazaklar şarkındaki tepelerle Çaltılar tepelerini işgal ediyorlardı.

20 Eylül - 3 Teşrîn-i evvelde taarruzumuz devâm ettiği esnâda dört Piyâde Fırkası ile takviye edilmiş olan 'düşmân umudâne mukabil hücumla kıt'aatımızın teşebbüsâtına karşı koymak istemişse de, ric'at etmeğe Sinirle'den Karasakar'a kadar olan tepelerden ve İntepe'den ve Kaltocak Dağı'ndan çekilmeğe mecbûr oldu.

Düşmân aralarında bir piyâde yüzbaşı bulunan büyük miktârda üserâ bıraktı." /108/

Afyonkarahisar Muharebesindeki Kuvvetler

Esir olduğum günü Yunanistan'ın resmî ve gayr-i resmî gazeteleri yazmışlar. Üç gün üç gece devâm eden Karahisâr meydân muhârebesindeki kuvvetleri aşağıda arz ediyorum:

- Çay'dan ilerleyen müretteb kıt'anın mevcûdu : 4,000
- Çifte Kalaycı istikametinde ilerleyen
- 6. Fırka Süvâri mevcûdu : 400
- 6. Fırka Piyâde mevcûdu : 500
- Sinan Paşa Fırkası mevcûdu : 1,000
- Karahisâr'ın şarkî cenûbisinden ilerleyen bulunduğum 8. Fırka mevcûdu: ... 4,000
- Toplam:.....9,900³

³ Metinde toplama hatası yapılarak toplam 10.900 olarak gösterilmiştir. [Ü.Ş]

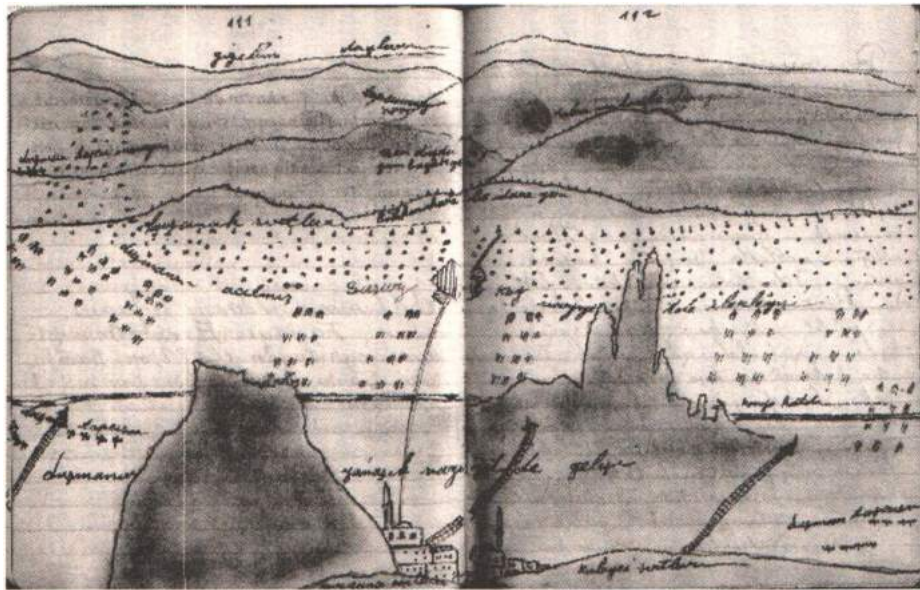
Harp başlar başlamaz 400 süvârinin cenâhlara çekilmesiyle bizim kuvvetimiz 9,500 silahtı./109/

İlk ve ikinci günkü muhârebelerimizde süvârilerimiz Afyon'un bağlarına kadar girdiler, hattâ geceyi orada geçirdiler. Ben de bölüğüm ile Susuz köyüne girmiştim. Düşmân ikinci günkü muhârebelerimizde Afyon Karahisâr'ı hemen tahliye hazırlığında bulunuyor, ağırlıklarını Karahisâr'dan kaldırıyordu. Karargâhtakiler ne düşündülerse, Karahisâr'a girmedik. O gece düşmân Eskişehir'den bir fırka getirdi. Mezkûr fırka Afyon'a girmeden Çay'dan bizim fırka üzerine gönderildi. Bugünkü muhaberelerimizde ilk günü karşıımızdaki düşmân kuvveti 2.000 silah, ikinci günkü muharebede 13.000, üçüncü günkü muhârebelerimizde 27.000 silahla şiddetli hücûma kalktı. O gün yine akşama kadar yerimizde sebât ettik. Düşmânın bir fırkasında dört 8, bataryadaki 32 top ve 4 ağır topu ile 36 toptu. /110/iki fırkasında 72 top mevcuttu. Bizim fırkamızda ise dörder top mevcûttu. Mermi idâresi maksadıyla pek seyrek ateş ediyor, ve güller bizim üzerimizden geçiyordu.

Esir Düştüğüm Yer

Alnımın Kara Yazısı olan Fâcia-yı Esâretimin izlerini saklayan Afyon Karahisâr Şarkî Cenûb-î sırtlarındaki menâzırî Kroki:

menazırî: manzaralarla ilgili

Mehmet Nihat SEBİK'in esir düştüğü yeri gösteren kroki

Vatana Kavuşma Ümidi /113/

Bir müddet sonra Selânik gazeteleri mukaddimât-i sulhiyyenin imzalanmak üzere olduğunu yazıyor. Biz esirler seviniyor, fakat bir türlü günler geçmiyor.

Bir hâftadır mütemâdiyen kar yağıyor. Ortalık bembeyaz, bizler sabırsızlıkla bir an evvel vatanımıza kavuşmak temennîsindeyiz. Âilemden aldığım mektupta Konya'dan harcırâh almadan İstanbul'a geldiklerini bildiriyorlar. Kendi kendime "Acaba İstanbul'da ne sefâlet çekiyorlar?" [diye meraklanıyor], şiddetli soğuk ve kışta İstanbul gibi pahalı bir yerdeki odun, kömür ve iâşe meseleleri beni çok düşündürüyor ve üzüyordu.

Birkaç gün sonra bütün Yunan gazeteleri üserânın mübâdele edileceğini yazıyordu. Selanik'ten gelen Yeni Asır gazetesinde "Yunanistan'da bulunan sivil ve askerî üserânın hepsi İzmir'e gönderilecek, ve mukabil/114/ olarak da Anadolu'daki rehînelerle Yunan esirleri Atina'ya gönderilecek" [deniliyordu]. Artık bugün yarın hareket edeceğiz diye seviniyorduk. Bizdeki sevinç ve sürûr nihâyetsiz idi. Aradan iki hafta geçti. Efrencî Şubat 28'de Lârisa'da bulunan Türk esirlerinin karadan yürüyerek ve zâbitanla, hastaların [da] trenle Golos'a sevk olunacakları ve

arcırah: yolluk, **iâşe:** beslenme, **sürur:** coşku, sevinç, **Efrenci:** Miladi takvime göre,

oradan vapurlarla İzmir'e gönderilecekleri bizlere tebliğ edildi. Fakat o sevinçli güne üç hafta vardı.

Kardeşimden Gelen Mektup

Ben ise İstanbul'da sefil perîşân kalan âile efrâdına bir an evvel kavuşmamı beklerken, birâderimden şu mektubu aldım:

"Birâder-i sertâc-ı iftihârım,

On beş teşrîn-i sâni 338(15 Kasım 1922) tarihli mektubunuzu aldım. Memnûn oldum. Âile-i muhteremeniz teşrîn-i sâni /115/ ibtidâsından beri nezd-i acizîde ve cümlesi sıhhat ve âfiyet üzeredir. Âilenizin infâk ve iâşesini bihakkın ifâ edemediğimden son derece mükedder bir hâldeyim.

Zîrâ iki ayda 50 lira âileniz hesâbına borç ettim. Bakkal dükkânımda mal kalmadı. Sebebi ise tüccâr katiyyen veresiye mal vermiyor. Halbuki âileniz Konya'dan geldiği vakit hiç paraları yoktu. Elindeki parayı yola sarf etmiş. Bunları uzun müddet perîşâniyyetlerine sebebiyet verilmemek için şu arîzeyi yazmağa mustâr kaldım.

Kardeşim, lûtfen mezkûr 50 lirayı ilk posta ile âcilen göndermeni pek ricâ ederim. Bâkî sıhhatinizin devâmını Cenâb-ı Hakk'tan niyâz ederim, birâderim efendim. 11 Kânûn-ı sâni 339.

iftihar: gurur duyma, **sertac:** baş tacı, **nez-i acizi:** "benim yanımda ifadesinin kibarca söylenişi, **infak:** geçinme, barınma, **ariza:** bir büyüğe yazılan yazı, **muztar:** zorunda kalma, **mezkur:** adı geçen

[11 Ocak 1923] Âileniz ve çocuklar cümlesi âfiyette cümlesi ellerinizden öper." /116/

Bu mektubu aldığım da yanımda ancak kendi karnımı doyuracak kadar param vardı. Esârette aldığım para miktârı 585 franktı. Ekmeğin kilosu 5 frank, şeker 20 Franktı.

Hergün Yedi, Sekiz Kişi Ölüyor

Bir taraftan Larisa'nın fenâ havasıyla zehirli sıtma ve dizanteriye yakalandım. Sıhhatimle uğraşılıyor, su yerine mütemâdiyen çay içiyordum. Çünkü hastanede esir askerlerimizden yevmiye yedi, sekiz kişi ölüyordu. 313 [1897] Türk - Yunan harbinde, bulunduğum Lârisa ovasında otuz bin Türk askeri dizanteriden ölmüş, harpte ölenler ise on bini geçmemişti.

Köstem suyunu kaynatmadan içmek çok tehlikelidir; yazın da sıtması çok müthiştir. Sivrisineği çok, havası ve suyu fenâdır. Dâimî sûrette "sulfata" kullanırdım. /117/

Kulaklarım dâimâ uğultu içerisinde. Yatıp kalktığımız pavyon Aptipaşa hanına benzer gayet soğuk [bir yerdi]. Kendime kâğıttan ve battâniyelerden ufak bir odacık yaptım. Yarım gaz tenekesinden bir mangal temîn ederek oda içerisinde kömür yakmağa ve sıhhatimi muhafaza etmeğe mecbûrdum. Çünkü hayatla mücâdele ediyordum. Kanım pahasına fedakârane yapmış olduğum harplerden ve vatan yeniden kurtulduktan sonra âilem efrâdının sefâletini

işitmek bana çok acı geliyordu. “Testiyi kıran ile suyu getirenin bir olduğunu” söyleyen ata sözümüzü hâtırladım; hattâ testiyi kıranın daha kıymetdar bulunduğunu anladım. Lâkin “Ben vatan borcumu yaptım” diye kendimi tesellî ediyordum. Tekrar birâderden ikinci bir mektup aldım: /118/

“Huzûr u birâder-i ekremîye,
Birâder-i sertâc-ı iftihârım efendim,

Teşrîn-i sâni 335 [kasım 1919] bidâyetinde yengem Konya’dan geldi, on parasızdı. İki aydır ben masraf ediyorum. Hiçbir yerden gelirim yok. Küçük bakkal dükkânımda 100 lira sermâyem vardı, o da bitti, helâk oldum. Aman kardeşim, bana acele para gönder. İnşallah yakında kavuşuruz. Eğer pek yakında parayı yetiştiremezsen, dükkânı kapatacağım. Benim de, sabî sıbyânımın da sonu felâkettir. Vâlidemiz gözlerinden öper ve hayırlı duâ eder. Hemşîremiz Güzîde, yengem, çocuklar, âilem Emine, hepimiz ellerinizden öperiz. Hudâ’ya emânet ederiz. 11 kânûn-ı sâni. Kardeşiniz Ali”

Mülâzım Şefik’ten Aldığım Mektup

Birlikte harbiyeden zâbit çıktığım arkadaşım mülâzım Şefik’ten de aşağıdaki mektubu aldım: /119/ “Yunanistan - Larisa Üserâ Karargâhı’nda Türk piyâde yüzbaşılardan Beylerbeyili Mehmet Nihat Bey’e,

Azîzim Nihat,

Size şimdiye kadar müteaddid mektup yolladım, mateessüf hiç birine cevâp alamadım. Avdetinizde hakk-ı şikâyetim bâkî kalmak şartıyla, vâlideniz hanım efendinin ricâsı üzerine size bu mektubu yazıyorum.

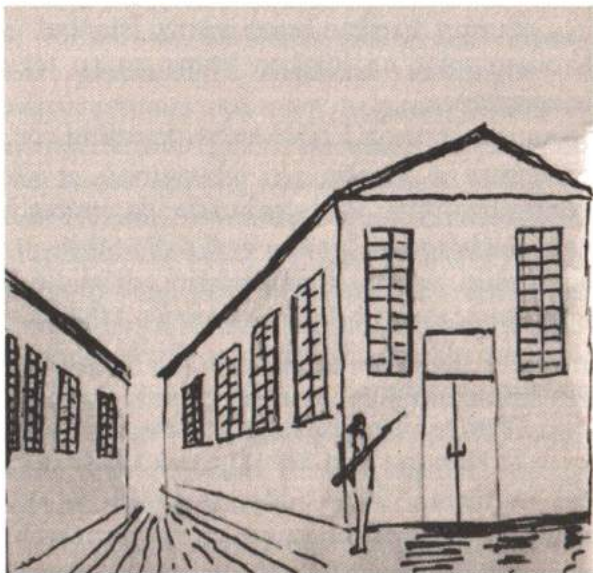
Refîkanız hanım ile çocuklarınız Konya'dan İstanbul'a gelmişler, şimdi vâlide ile beraber oturuyorlar. Henüz üserâ maâşınızın muâmelesi olamamış, malûm ya, bizde temiz iş altı ayda çıkar. Kendileri çok müzâyakada imişler. Şâyet mümkünse ve üzerinizde fazla paranız varsa, 'Nihat'ım biraz muâvenet etsin' diyor.

Vâlideniz hanımlar ve çocuklar sıhhatte. Esâreti bi't-tecrûbe/120/bildiğimden, havâdise ve uzun mektuplara ne derece ihtiyâcınız olduğunu takdir ederim. Fakat mektubumun vusûlünün müemmen olabilmesi için hem kısa, ve hem de havâdissiz yazıyorum. Hürmetle gözlerinden öperim azîz kardeşim. Arkadaşın Ali Şefîk"

Bu mektubu alınca yine gam ve keder içinde boğulmaya başladım. Esârette gördüğüm hapis, hakaret, zulüm ve işkence yetişmiyormuş gibi, bu hâlin devâmı da beni sıkıntı içerisinde yüzdürüyordu. Artık hiç kimseyle temas edip konuşmuyordum.

müteaddid: çok sayıda, **müzayaka:** geçim sıkıntısı, **muavenet:** yardım, **bidtecrûbe:** tecrübeli olarak, **vusul:** ulaşma, kavuşma, **müemmen:** emin, güvenli

Hava kararsa, rüzgâr şiddetlense, onlara dahî kızıyordum. Gece olunca azâptan kurtulmak ümidiyle samandan doldurulmuş tozlu yatağıma yatıyor, uykudan bir ümîd-i halâs umuyordum. Heyhat uyumak müm[kün değildi.] /121/

Başımı yastığa koyduğumda sağa sola döndükçe duyduğum saman hışırtısı, bana gizli olarak “Çocukların ölüyor, hânümanın sönüyor” diye bir ses kulağıma geliyor ve yuvamın bir sefâlet ocağı olduğunu bildiriyordu. Derhâl saman döşekten
halas: kurtuluş

fırlayıp, düştüğüm girdâb-ı esâretten kurtulmak için pavyondan dışarı çıkıp etrâfı yarım metre karlarla mestûr semâyı simsiyah mâtem-nümâ olarak görüyor, pür-infiâl, tekrâr hicrângâhıma dönüyordum. /122/

İstanb'ul'a Yazdığım Mektuplar

Bunun üzerine ertesi günü, İstanbul Askerî Kumandanlığı'na hitâben Fransızca şu tezkereyi yazıyorum:

“Kanım pahasına kesb-i istihkak ettiğim üç aylık maâşımı henüz taburumun âileme göndermediğini ve İstanbul'da da esâret maâşı yapılmadığından, bir an evvel maâş tahsîs edilmesini, ve bu ihmâlkârlığın adâlet ile kabil-i telif olmadığını” bildiriyordum ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Üserâ Komisyonu Riyâseti'ne de şu mektubu yazdım:

“Larisa Üserâ Karargâhı'ndan

11 Kânûn-ı sâni 339 [11 Ocak 1923]

Beş nüfûstan ibâret âilemin infâk ve iâşeden mahrûm hiçbir taraftan muâvenet görmediklerine dâir aldığım mektup mündericâtından ve henüz İstanbul'da esâret maâşı/123/tahsîs olunmadığı yazılı olmakla ma'rûf arz-ı ağuş-ı himâye-i

hanüman: ev, bark, yuva, aile, **mestur:** örtülü, **matem-nüma:** matem saçan, **pür-infiâl:** şiddetli kızgınlık, dargınlık, **hicrangah:** ayrılık acısıyla dolu olan yer, **tezkere:** yazı, dilekçe, **kesb-i istihkak:** hak kazanma, **kabil-i telif:** bağdaşma, **Hilal-i ahmer:** Kızılay,

hükûmet mevdû' bî-kes ve bîvâre, harb esiri bir zâbit âilesini temâdî-i sefâlette bırakmak adâletle kabil-i te'lif değildir.

Beylerbeyi'nde, Bostancıbaşı Abdullah Ağa mahallesi, Milletbeğendi sokak, 22 numaralı evde ikâmet etmekte olan âileme bir an evvel üserâ maâşî tahsîsi ile ölmemek üzere hiç olmazsa ekmek paralarının temînini insânîyet ve medeniyet nâmuna ricâ eder, muhtelif cephelerde boğuşarak başıma gelen bu esâret felâketinden beri bir buçuk senedir alamadıkları 8. Fırka, 135. alaydan Haziran, Temmuz, Ağustos maâşlarımın, esir düştüğümde tabur ağırlığında kalan eşyâ ve hayvanımın bağlı pusula muhteviyâtı esmânının, sefâletle fakr-ı /124/ dem hastalığına tutulduğunu haber aldığım âile ve yavrularıma bir an evvel yetiştirilmek üzere îcâb eden makamâta bu dileğimin lûtfen bildirilmesi, esbâbının istikmâline müsâade buyrulmasını arz ve kemâl-i sûzişle niyâz eylerim, efendim.

Larisa Üserâ Garnizonu'nda Yüzbaşı Nihat."

İstiklâl Harbi

Dünyayı bir uçtan bir uca tutuşturan bu korkunç harp karşısında hemen her millet için

muavenet: yardım, **mündericat:** içindekiler, **ağuş-ı himaye-i hükümet:** hükümetin himaye kucağı, **mevdu:** emanet bırakılan, **bikes:** kimsesiz, **bivare:** aciz, garip, **temedi:** sürüp gitme, **esman:** bedeller, değerler, **dem:** kan, **esbabının istikmalî:** gereğinin yapılması, **kemal-i suziş:** yürekten, içten

endişeli ve ıstıraplı geçen o tarihi ezeli bir fırtınanın hürriyet ve istiklâl uğruna başardığı bîamân bir kükreyişin en yakın bir misâlidir. Türk milleti mukaddesâtı için hiç gözünü kırpmadan seve seve canını verir. Fakat/125/hürriyet ve istiklâlini asla yabancı idârelere vermek, öyle yaşamak Türk nâmûsuna dokunur.

1918'de büyük cihân savaşında kof bir imparatorluk yıkılmış, vatan parçalanmış, Türk'ün kanı Galiçya'da, Romanya'da, orada burada bilgisizce harcanmış, hânümanlar, ocaklar sönmüş, millet mecâlsiz kalmıştır. Elde yok, üstte yok, başta yok, o gün, ah o meşhûm gün, Türk için, hiçbir şey yok, para yok, dost yok, düşmân çok, kapkara bir gündür. Çünkü mâğlûp olduk. Beşerin hak ve insâf tanımayan ihtirâsı doyar mı? Yabancı eller sıra ile Türk'ün mukaddesâtına, şeref ve nâmûsuna uzanıyor, elinden silahı alınıyor, hürriyet ve istiklâline, her şeyine el uzatılıyor. /126/

Larisa Kışlası ve Göçmen Rumlar

Larisa kışlaları yüz adet pavyondan ibârettir. Her pavyona 100 insan sığabilir. Biz, esir Türk zâbit ve neferleri olarak, bir pavyonda 1.200 kişi idik. Diğer boş pavyonlara Pontus Rum muhâcirleri yerleştirilmişti. O muhâcirlerin, yukarıda da arz ettiğim gibi, başlarında fesleri

hanüman: ev, bark, yuva, **meşhum:** korkunç

üzerinde yazma, sarıklar vardı. Tıpkı o zamanki bizim köylülerimiz gibi. Kadınlarının da ekserîsi başları örtülü, Türk köylü kadınları kıyâfetinde idiler. Bütün Lârisa ovası fesli çocuklarla dolmuştu.

Açlık, sefâlet, soğuk gerek bizde, gerekse onlarda telafâtı mücîb oluyordu. Etrâfımızı dizanteri ve tifo hastalıkları sarmıştı. Yanımızdaki pavyondan yevmiye dört beş ölü dışarıya yol üzerine odun gibi atılıyordu. Arabalar geliyor, ve her pavyonun kapısının önünden ölüleri alarak üst üste koyup götürüyorlardı. Hastaneler doldu. /127/ Doktorlar hastanelere, pavyonlara gelir, gûyâ hastalara ilâç verir, hastaneye gitmek isteyenlere “kerevet deniki” [krevati den ehi-yatak yok] derlerdi.

Bîçâre muhâcirler gûyâ ısınmak için ovadan çürümüş dikenleri toplarlar, bir kısmı da henüz neşv ü nemâ bulmamış otları toplar, bizim pavyonlara gelip dilenirlerdi.

Bir gün bizden ekmek isteyen çocuklu bir kadını muhâfızımız kovdu. Bu muhâcirler Rumca bilmedikleri için [kadın] Türkçe “Ne kovuyorsun, üç gün evvel yüz dirhem ekmek verdiniz, açlıktan öleceğiz. Nidelim, ölelim bâri de sizin gibi zâlimlerden kurtulalım” dedi. Hâlleri per perîşân, sefâletleri pek yaman idi. Amerika un

telefat: ölümler, **mucib:** sebep, **neşv ü nema:** büyüyüp gelişme

gönderdikçe bunlara ekmek veriliyordu. Nöbetçiler biz esirleri muhâcirler ile konuşturmuyorlardı.

* Bir gün nöbetçiye bir paket sigara verdim, ve “Şu muhâcir benim hem-şehrîmdir, biraz görüşeyim” /128/diyerek müsâade aldım. Yanıma iki tane Pontuslu muhâcir gelmişti. O soğukta üstleri, başları pek perîşân idi. “Nerelisiniz” dedim, “Rizeliyiz” dediler. “Ekmeğinizi muntazaman alıyor musunuz?” dedim, “İki gün evvel verdiler, dün, bugün vermediler, açız” dediler. “Vapurda gelirken hastalık çıktı, yollarda vapurlarda çok kırıldık, hele küçük çocuklarımız hiç dayanamadı. Erkeksiz kalan kadınlar pek çok, biz üç senedir dağlarda idik, Allah bizi kurtardı, diğer arkadaşlarımızı da kurtarsın, biz de bittik, tükendik ammâ Türkleri de iyice hakladık.” dediler. Nöbetçi “Artık yeter, konuşmayın” diyerek bizi konuşmaktan men etti. Bu muhâcirler benim bir Türk zâbiti ve esiri olduğumuzu bilmiyorlardı tabîi. Türklere isyân etmiş Çerkes mültecîlerden zannediyorlardı. /129/

Yine başka bir gün Pontuslu bir muhâcir ile görüştüm. “Bizim kumandanımız, çete reîsimiz Çerkez Ahmet’tir” dedi. “Pontus hükûmeti teşkîli için Yunanlılar tarafından sahillerimize silahlar ve adamlar gönderilerek bizi çeteciliğe teşvîk ederlerdi. Bir takım Rumların ileri gelenlerinden

cemiyetler teşkîl edilmişti. Biz Karadeniz sahillerinde Pontus hükûmeti teşkiline çalıştık" dedi.

Tabîi o yerli Rumların bir kısmı da bî-günâh olarak Yunanistan'a sürülmüştü. Bunların kısm-ı a'zamı Türkiye'deki memleketlerini istiyorlardı. Ekserîsi Yunanlılardan memnûn değillerdi, "Biz burada yaşayamayacağız" diyorlardı. Zengin Ermeniler hep Amerika'ya gidiyorlardı. Ben, anası ölmüş babasının kucağında kalmış sefil bir hâlde ağlayan yavruları gördükçe, beşeriyet için bir şe'n olan büyük devletlerin sebebîyet verdikleri şu harbten /130/ nefret ediyordum.

Bitmeyen Kavgalar

Koşuş içerisinde battâniyelerle yaptığım odama çekilerek resim yapmakla meşgul iken, yanımdaki kağıt odalardan bir gürültü koptu. Gaz sandığından yapılmış masalar devrilmeye başladı. Şişelerden kesilmek sûretiyle yapılmış bardaklar kırılıyordu. Kavga edenler, yere yuvarlanmış ve kağıt odası da bozulmuş olan Edirneli çingene Arif denmekle meşhûr bir mülâzım ile, henüz lise tahsîlini bitirmeden zâbit olmuş küçük Arif idi. Boğuştuklarını gördüm. Ayırmak üzere yanlarına yanaştığım zaman Hilmi, Arif'in gözünün üzerine bir yumruk kondurdu. Yüzbaşı Şâdî benden evvel araya girdi, horoz gibi döğüşenleri ayırdı.

kısm-ı azam: büyük kısım, **şe'n:** kötülük, fenalık

Arif'in terbiyesi oldukça az idi. Subay olduktan sonra pek kısa zamanda/131/üç kızla evlenmiş. [Bunlardan] birisi nikâhında kahpelik yapmış, diğer ikisi de Arif'i bırakıp kaçmış. Teğmen Arnavut Şükrü nâmındaki birisi de "Şu pezevenk Arif'i öldüreyim" diye bıçağını çekip, ne deyyûsluğunu, ne de pezevenkliğini bıraktı. Arif buna cevâp bile vermedi. Netîce, garnizonumuzda kavga eksik olmuyordu. Yunanistan'ın muhtelif garnizonlarından, bilhâssa da Lefkado'dan sürülenler bizim garnizona veriliyordu. Bunların hâli de beni çok üzüyordu.

Ermeni Göçmen Kadının İtirafı

Yanımızdaki pavyonlardaki muhâcirlerin hâli günden güne fenâlaşıyor, her gün gelen faytonlar basamaklarına kadar ölü ile doldurulup kabristana nakl olunuyordu. Kadınlar ölen çocuklarının/132/ve kocalarının peşi sıra koşarak bağıryorlar, saçlarını yoluyorlardı.

Yine bir gün ölen 13-14 yaşındaki çocuğunun arkasından bağırان bir kadına diğer bir Ermeni karısı "Ne ağlayıp bağıryorsun, bu sefâletle hepimiz öleceğiz, bu şiddetli kışta ayaklarımız çıplak, sırtlarımız tiril, karnımız aç, böyle yaşayacak mıyız zannediyorsun? Anadolu'nun Ordu gibi bolluk yerlerini bırakıp da bu aç memlekete gelinip yaşanır mı? Siz sebep oldunuz, başımıza bir Pontus çıkardınız, kocalarınız silahla-
tiril: çok ince

ra sarıldı, bunun üzerine Türkler hepimizi kovdu. Sizin yüzünüzden yerimizden, yurdumuzdan /133/ olduk, biz de yandık” dedi. Öteki kadın da sükût etti.

Ertesi günü Paskaliyeleri idi. Davul zurna çalan iki çingene bizim muhâfızları eğliyordı. Yunan askerleri de oynuyorlar, sefil muhâcirler de gelmiş seyrediyorlardı. Ben de muhâcirlerin yanlarına yaklaştım. Oflu bir muhâcirle görüşmeye başladım. Bana Anadolu’dan nasıl vapura bindirildiklerini, Yunan limanlarında elli gün [boyunca] dışarı çıkarılmadıklarını, vapurun çok kalabalık olduğunu, açlıktan sefâletten öldükçe “kolera var” diye mütemâdiyen karantinada bekletildiklerini, vapurda uzun müddet hiç yemek yemediklerini, birer parça kuru ekmekle idâre-i maîşet ettiklerini, ölülerini Yunanlıların yaktıklarını, /134/Larisa’ya geleli iki hafta olduğu hâlde yevmiye 100 dirhem ekmekten başka bir şey vermediklerini, çalışmak için de işe bırakmadıklarını, zâten [bir] işin [de] olmadığını yana yakıla anlatıyordu.

Yunanistan’da edemeyeceklerini, böyle giderse hepsinin öleceğini [söylüyor], ve “Ah bir sulh olsa da, ben buradan kaçıp Türkiye’ye, memleketime bir gitsem” diyordu. “Hem burada ticaret de olmaz, her şeye narh koymuşlar, Anadolu’da böyle şey yok” [deyince] ben de:

paskalya: hristiyan bayramı, **maîşet** : yaşama, geçinme

“Hele yaz gelsin de buranın sıtmasını görün, sizin hepinizi telef edecek, benim başıma geldi” dedim. Bu muhâcir boyuna “Ben burada oturamam” derken, birçok muhâcir de etrâfımızı almakta idi.

Yine muhâcir/135/ “Bizim Türkiye’de kilerlerimiz dolu idi, şimdi burada 100 dirhem ekmek için birbirimizi yiyoruz, verdikleri ekmeğin ununu da Amerika gönderiyor” diyordu.

“Ah Sultan Hamid Neredesin?”

Diğer bir muhâcir de “Şu koğuşlarda millet açlıktan, soğuktan ölüyor da, bir sahibimiz yok” derken, bir diğeri de “Ah Sultân Hamîd, neredesin, kalk da bizim şu hâlimizi gör, senin zamanında milletin böyle kara günler görmemişti” diyordu. Ben de “Yakında sulh olur da vukuâtı olmayanlar memleketlerine kavuşurlar, sizler Venizelos kurbânı oldunuz, silahlanıp dağlara çıktınız, biriniz yaptı, bininiz buldunuz, yaşın yanında kuru da yandı” [dedim].

Şubatın altısı idi. Bir kadın, üç dört kız yerlerde yeni yetişen diken/136/yeşillikleri topluyorlardı. “Bunları ne yapacaksınız” diye sordum, “Ne yapalım, haşlayıp yiyeceğiz, açlıktan ölüyoruz” [dediler]. Yanımda bulunan esir Binbaşı Mustafa “Anadolu’dan buraya niye geldiniz?” dedi. Kadın da cevâben “Din uğruna geldik, Türkiye’de kimse kalmadı; kalayım da

narh: tüketim maddelerine konulan sabit fiyat

islâm mı olayım, dinim için buraya geldim, seferberlikte Rumları harplerde bitiremediniz, şimdi de bir Kemâl Paşa çıktı, bütün erkeklerimizi sürdü, iyi yaptım da buraya geldim, milletime kavuştum” dedi. Biz de bu söze karşılık “Erkekleriniz silahlara sarılıp Pontus hükûmeti diye Anadolu içerisinde bir hükûmet mi kurduracak?” dedik.

Kemal Paşa’nın Resmi - Kurtuluşa Doğru

Birkaç gün sonra Golos’a hareket emri verildi. /137/ O gece sevinçten sabahlara kadar uyuyamadık. Ertesi gün arabalara binerek Larisa istasyonuna geldik. Ahâli ve muhâcirler bizleri seyrediyorlardı. Larisa müslümanlarından da bazıları bizleri selâmlamak üzere istasyona gelmişlerdi. Bizler ve esir askerler trene binip tren hareket ettiği esnâda, Kemâl Paşa’nın bir ipekli kumâş üzerine büyük mikyâsta yapılmış yağlı boya resmini çıkartarak trenin penceresinden istasyonda bulunanlara gösterdik. Yunan jandarması ile inzibâtı, resmi elimizden almak üzere derhâl geldiler. Resmi vermemek için epey uğraştık. Nihâyet resmi parça parça parçalayıp hareket etmiş bulunan trenden aşağı attık. /138/ Efsûn askerinden [olan] inzibât bize tabanca çekti, ehemmiyet bile vermedik.

1 Nisan 339 [1923]’da Golos’a geldik. Burada serbest olduğumuzu, bizlere bildirdiler. “Yarın
mikyas: ölçü, ölçek

vapura binip İzmir'e çıkacaksınız. Arzû edenler otellerde yatsınlar; isteyenler askerî hastanede koğuş ve karyolada yatabilirler" dediler. Biz on subay hastaneye gittik. Hastane askerleri bize karşı "Kalasi oriste"[kalos orisete] "Safâ geldiniz" dediler. Üç dört gün hastanede kaldıktan sonra yine bizi toplayarak "Türkler aksilik ediyor, bizim esirlerimizi göndermiyor, sizin de gideceğiniz şüphelendi." [dediler]. Tam bir ay Golos'ta kaldık.

* * *

DİZİN

- Abdullah Ağa, 94
Abdülazîziye
 (Emirdağ), 82
Adana Müfrezesi, 83
Âdil Efendi, 56
Afyon, V, VII, VIII,
 XV, XVIII, 13, 28,
 30, 33, 34, 40, 41,
 42, 45, 46, 72, 73,
 81, 82, 83, 85
Afyonlular, 45
Akarçay, 83
Akıncı Tümeni, 26
Aksu, 54
Ali, 14, 15, 16, 22, 45,
 55, 90, 91
Ali Ağa, Fakihzâde
 45
Ali Bey, 14, 15, 16, 55
Ali Efe, 22
Ali, Manastırlı 55
Alman, 8
Alsancak, X, 72
Amerika, 96, 98, 101
Anadolu, V, VII, VIII,
 IX, XIV, 2, 9, 46, 63,
 82, 87, 99, 100, 101,
 102
Ankara, 23, 24, 25, 72
Antalya, 24
Aptipaşa, 89
Arabistan, 9
Arapkir, XIII, 3
Arif, 98, 99
Arif, Edirneli
 Üsteğmen 72
Arif, Teğmen 75
Arnavut, 3, 68, 99
Artin, 37
Atina, VI, XV, 33, 53,
 59, 60, 61, 62, 63,
 64, 67, 79, 81, 87
Averof, VI, 6, 7, 65, 66
Averof zırhlısı, 6, 7,
 66
Avusturya, 8
Ayazin, 84
Aydın, 19
Azelti, 63

Bağdat oteli, 55
 Bahçecik, 25
 Bâhçesultân, 54
 Balıkesir, 73
 Balkan, VII, XIV, 4, 66
 Balkan Harbi, XIV, 4
 Banaz, 83
 Barbacana, XVIII, 63
 Bayat, 28, 82
 Bayrambey, 83
 Bedri, Urfalı 72
 Bekir Ağa Bölüğü,
 XIV
 Beşir, 72
 Beylerbeyi, XIII, XIX,
 56, 94
 Biga, XV
 Bilge Sebik, X
 Bitlis, XV
 Bornova, XI
 Bostancıbaşı, 94
 Bozdağ, 23
 Bozöyük, 52
 Bulgar, XIV, 4, 5
 Burdur, 31
 Burgaz, 5
 Bursa, VI, XV, 54, 55,
 57, 63, 71, 72, 74

Büyük Çamlıca, 4
 Cabir Nadir, XIV
 Cavit, Yüzbaşı 71, 75
 Cemil Zeki, Teğmen
 Florinalı 73
 Cevdet, 15
 Çaltılar, 83, 84
 Çamlıca'daki, 13
 Çanakkale, VII, XIV,
 XVI, 3, 9, 44
 Çatalca, XIV, 5
 Çay, 81, 82, 83, 84, 85
 Çekürler, 49
 Çerkes, 32, 97
 Çerkez Ahmet, 32, 97
 Çerkez Ethem, XIV,
 24
 Çerkez Nâim, 53
 Çifte Kalaycı, 84
 Çifte Keklik, 18
 Çivril, 83
 Çukurcenâh, 83
 Çukurhisâr, 52
 Dalma, 24
 Delikli Çınar, 19

Demirci Mehmed Efe,
V, IX, 19, 20, 21, 22
Demirdere, 23
Denizli, V, 15, 18, 19,
24
Dere köyü, 54
Dersaadet, 7, 8, 10, 14
Dervîşoğlu Osman,
45
Dinar, V, 15, 16, 17
Divan-ı Harp, XIV
Diyarbakır, XV
Doğancılar, 6, 9
Doğancılar Parkı, 6

Edirne, 62
Efe, 20, 21, 22, 23
Ektiletepe, 84
Elazığ, XV
Emine, 90
Enis, 70, 73
Epaminandos, XIII, 4
Ereğli, 5
Ergani, XV
Ermeni, VI, XVIII, 7,
37, 51, 55, 57, 99
Ermeniler, 98
Esat Hoca, 23, 24
Eskiçalış, 25

Eskişehir, XV, 27, 29,
50, 52, 53, 82, 85

Fahrettin Paşa, 26
Fakih Paşa Mahallesi,
45
Faruk Nâfiz, VII
Fazıl Bey, XIV
Febla, Mîralây 82
Ferdi, Teğmen
Üsküdarlı 73
Feridun, 16
Ferit, Kıdemli
Yüzbaşı 72
Fethi Bey, Binbaşı 15
Fevzi Çakmak,
Mareşal, (Kavaklı
Fevzi Paşa), XV, 3,
15

Galiçya, 95
Galos, XV
Gaziemir, XV
Gediz, XV
Gelibolu, 5
Giritli, 37, 42, 47
Giritli Hasan Ağa, 42
Golos, 87, 102, 103
Gulâmettin bey, 62

Gümüşelma, 54

Gürdağ, 23

Güzîde, 90

Hacı, 45

Hacı Ömer Dede, 45

Hacı Salih, 74

Haki Baba Dergahı,
XIII

Hakkı, kaptan 56

Hakkı, Yüzbaşı 75

Halkevi, 1, VIII,

Hamdi, Önyüzbaşı 26

Hamidiye kruvazör
süvârisi, 5

Hasan Hilmi, Serezli
Teğmen 73

Hayâti, İstanbullu, 72

Haydarpaşa, 5, 10, 11,
13

Haydarpaşa

Hastanesi, 5

Hey'et-i nâsiha, 24

Hilâl-i Ahmer, 93

Hilmi, X, 98

Hilmi Fırat Sebik, X

Hilmi, Üsteğmen
Amasyalı 74

Hüsamettin, Teğmen

Galatalı 73

Hüseyin, 18, 20, 23,
31, 32

ısparmoz, 41, 44

Isparta, XIII

İbrahim, 56

İnebolu, 71

İngiliz, V, XVIII, 6, 7,
8, 12, 13, 22, 45, 46,
47

İnler Katrancı, 25

İnönü, 52

İntepe, 84

İpek, 3

İsmail Hakkı,
Bozüyüküklü 73

İsmet Bey, XIII

İsmet Hanım, XIV

İstanbul, V, VI, XIII,
XIV, XVII, XIX, 3,
4, 6, 9, 13, 20, 22,
55, 56, 63, 68, 72,
87, 88, 91, 93

İstanbul Üniversitesi
Siyasal Bilgiler
Fakültesi, XIV

İstiklâl Harbi, VI, VII,
XVI, 94

İtalyan, 24
İtfaiye Alayı, XIV
İzmir, II, III, VII, XIV,
XV, 70, 72, 87, 88,
103
İzzet, Beyşehirli 71
İzzettin Paşa, XIII, 4

Kadıköyü, 12, 13
Kafkas Fırkaları, 83
Kaklık, 18
Kalecik Kebir, 45
Kaltocak Dağı, 84
Kâmil Çavuş, Tosyalı
31, 32
Karaağaç, 83
Karadeniz, 98
Karahisar, 11, 14, 16,
17, 28, 34, 35, 44,
45, 46, 81, 82, 84, 85
Karahoca, 25
Karaköy, 52, 54
Karasakar, 84
Karşıyaka, XV
Kasımpaşa
Zincirlikuyu, 56
Kazaklar, 84
Kâzım, General 26
Kemâl Efendi, 56

Kemâl, Uşaklı
manifaturacı 37
Kemâl, Yüzbaşı, 56,
Kemalist, V, XVIII,
37, 38, 82
Kestel, 54
Keşan Hastanesi, 72
Kırçova, XIV, 4
Kırkağaç, XV
Kızılca, 83
Kocaeli grubu, 72
Konya, 26, 67, 68, 87,
88, 90, 91
Köstem, 89
Köşk, XIV, 23, 64
Kurşunlu, 54
Kuşadası, 24
Kuva-yı milliye, 15,
16, 20
Kuzguncuk, 7
Küçükören, 23

Larisa, VI, XV, XIX,
67, 69, 70, 71, 75,
87, 89, 90, 93, 94,
95, 96, 100, 102
Lefkada, 69, 99
Losya, 60, 63, 64

M. Nihat, (Bkz.
Mehmet Nihat
Sebik)
Macit Efendi, 55
Mahmud Şevket
Parkı, 9
Malatya, XIII
Manastır, XIII, 4, 10,
55
Manastır İdadisi, XIV
Manisa, XIII, XV, 69
Maraş Fırkası, 71
Marmara Ereğlisi, 5
Mehmet, II, III, V, VII,
X, XI, XIII, XIV,
XV, XVI, XVII,
XIX, XX, 21, 43, 45,
64, 71, 72, 73, 90
Mehmet Nihat Sebik,
(Beylerbeyili
yüzbaşı Nihat), II,
III, V, VII, VIII, X,
XI, XIII, XIV, XV,
XVI, XVII,
XVIII, XIX, XX, 27,
64, 72, 90, 94
Menemen, XVI
Menteşe, 23
Metroviçe, XIII, 3
Millet Partisi, XV

Milletbeğendi sokak,
94
Millî Mücâdele, V,
VII, VIII, XI, XVII,
22
Mudanya, 58
Muhterem, Yüzbaşı
44
Muhlis, Binbaşı 71
Muhlis Bey, 42
Muhterem, 44, 45, 72
Mustafa , Beşiktaşlı
Üsteğmen, 72
Mustafa, Binbaşı
71, 101
Mustafa Kemal
Atatürk, VI, XIV,
XIX, 64, 68, 74, 102
Mutelin, 83
Muzaffer, X, 56
Muzaffer Sebik, X
Mücâdele-i Milliye,
22
Mütareke, 7

Nadir Sebik, X
Nahide, 14
Naki, Teğmen 74
Naki, Üsteğmen 75
Nakkaş karakolu, 7

Nasuhçalı, 25
Nazım Bey, 21, 72
Nazif Paşa, 54
Nazilli, V, IX, XIV,
XVII, 18, 19, 22, 23,
24
Neriman, 14
Nihat Sebik, (Bkz.
Mehmet Nihat Sebik)
Ordu, 4, 21, 99
Osman, Binbaşı 71
Osman, İstanbullu 72
Osman Zihni,
Konyalı Asteğmen
73
Osmanlı, VIII, XVI, 8,
9
Ödemiş, XIV, 23
Ördekköy, 25
Papulas, 53
Parapigmata, VI, XV,
60, 61, 66
Pazarcık, 54
Plevne, XIII
Pontus, 95, 97, 99, 102
Pontuslu muhâcir, 97
Rahmî Efendi, 45

Raûf, Binbaşı 5
Raûf Kaptan, 5
Rauf Necdet, 14
Refet Bey, Miralay 20,
21, 22, 23
Refik, Yüzbaşı 14
Rıfat, binbaşı 71
Rodos, 24
Romanya, 95
Rum, V, XVII, XVIII,
XIX, 7, 11, 19, 37,
48, 49, 50, 54, 95
Rus, XVII, 23, 24, 38,
62
Sabri, 69, 70
Sakarya, V, XIV, 25,
26, 27, 36, 81, 82, 83
Salih, Karahisârlı 73
Salih, Kâtip 69
Salih Omurtak, 26
Salihli, 15
Sandıklı, V, 16, 17
Seferihisar, XV
Selânik, XIII, 4, 87
Selimiye, XIV, 6
Seyyide Arife Hanım,
XIII
Seyitgazî, 26, 46

Şihhiye Ali, 32
Siirt, XV
Silivri, 5
Sinan Paşa, 84
Sinirle, 84
Sirkeci, XIV, 4
Sokrat, Edremitli 42
Söke, 24
Suat, zâbit vekîli 73
Sultân Hamîd, 101
Sultanahmet, IX, 6
Sultanahmet
 Meydanı, XIV
Susuz, 28, 29, 42, 46,
 85

Şadî, Yüzbaşı 98
Şerafettin, Erkân-ı
 Harp reîsi, Fatihli
 72
Şefik, VI, 17, 21, 90
Şerefligökgöz, 25
Şevket Hanım, 13
Şevki, 42
Şükrü Bey,
 Kaymakam, 9
Şükrü, Binbaşı
 Boşnak 4, 28, 71

Şükrü, 4, 9, 73, 74, 75,
 76, 99
Şükrü, Teğmen 73, 74
Şükrü, Uşaklı 69
Şükrü, İşkodralı 73

Tahir, İstanbullu
 Üsteğmen 72
Tantavizâde çiftliği, 4
Tavşanak, 29
Tevfik Bey, 19
Trabzon, 18
Türk, VI, VII, XV,
 XIX, 8, 13, 22, 35,
 38, 39, 42, 44, 45,
 47, 48, 49, 51, 52,
 53, 54, 57, 60, 62,
 63, 78, 80, 81, 82,
 83, 89, 90, 95, 96, 97
Türkiye, XV, XVIII, 9,
 76, 98, 100, 101
Türkiye Büyük Millet
 Meclisi, XV, 23, 68

Uluborlu, XIII, 3
Ulvi, Teğmen 74
Ulvi, Vanlı
 Asteğmen, 73
Umurlu, XIV, 23

Unkapanlı Cingene,
15
Uşak, 15
Uzun Çarşı İtimâd
Şirketi, 45
Üçtepeliler, 27
Ünal Şenel, XI
Üsküdar, IX, 6, 9
Venizelos, 101
Volçtirin, XIII, 3
Yalnızselvi, 13
Yeni Asır, 87
Yeni Mahalle, 7
Yenişehir, 68, 71
Yörük Ali, 23, 24
Yunan, VI, XV, XVIII,
6, 7, 24, 27, 32, 36,
37, 39, 41, 42, 44,
45, 46, 47, 48, 49,
50, 51, 52, 53, 54,
55, 56, 57, 58, 60,
61, 62, 63, 66, 68,
70, 74, 77, 79, 80,
81, 82, 87, 89, 100,
102

Yunanistan, XVIII,
66, 76, 84, 87, 90,
98, 99, 100
Yunanlı, XVIII, XIX,
41, 44, 48, 57, 61, 66
Yunanlılar, 25, 33, 37,
42, 49, 60, 62, 69,
70, 71, 97
Zait, 69
zeybekler, 20
Zühtü, Yüzbaşı 52,
53, 57, 74

EKLER ve FOTOĞRAFLAR

M.N. Sebik'e Atatürk'ün verdiği takdîrnâme:

Türkiye Büyük Millet Meclisi takdîrnâmesiyle usul-i
taltif hakkında olup metni işbu varaka zahrında
muharrer bulunan 152 numarolu kânun mucibince
İstiklâl Muhârebelerinde bilfiil ateş altında fevkalâde
yararlık gösterenlere mahsus

TAKDÎRNÂME

Numero:1658

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ikinci intihab
devresinin ikinci ictimâ senesinin 22 / 4 /341 tarihinde
mün'akid 109'uncu ictimâının 5'inci celsesinde,
Müdafaa-i Milliye vekâletinin inhası üzerine zirde
künyesi muharrer Mehmed Nihad Efendi'ye İstiklâl
muhârebatı bidâyetinde ibraz eylediği yararlığı tebcîlen
birinci defa olarak işbu takdîrnâme îta kılındı.11/5/1341

Gâzi Mustafa Kemal

Takdîrnâmeyi alan zâtın künyesi:

Piyade Yüzbaşı

Mehmet Nihad Efendi bin İsmet

Beylerbeyi 172-325

EK:2

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
İstiklâl Madalyası Vesîkası

Numero

4813

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 30 Mayıs 1926 tarihinde vuku bulan üçüncü içtima senesinin yüz onuncu içtimâının birinci celsesinde kabul buyrulmuş olan İstiklâl Madalyası Kanunu'nun birinci maddesine müzeyyel 30 Mayıs 1926 tarihli ve 869 numarolu kanunnâmenin ikinci maddesine tevfikân Milli Ordu'da vazife almış olan Piyade Yüzbaşı Mehmed Nihad Efendi'nin kırmızı şeritli İstiklâl madalyası ile taltîfi 2 Haziran 1927 tarihinde tasdik-i âliye iktiran edildiğini mübeyyin vesîkadır.

İstiklâl Madalyası alan zâtın hüviyeti:
Onaltıncı Fırka Dördüncü Alay Üçüncü
Bölük Kumandanı Piyade Yüzbaşı
Mehmed Nihad Efendi İsmet

Beylerbeyi 172-325

ادامه لوحات

حاطه ماخس کندن بر دروس مثال اوله بیا اشته آتیه
 دایما نظم و انشا اتمال اوله رفته بجا اتمال
 بوندی ماعد ازاده تدریجی اوله کمال و تمدنه و قایمک زما ایا
 تاب اوله رفته انشا فیه حاصل اولسه و ریتایه و بیام فرم
 فلیق قنور اوله بر قاعده یوقه که عودیم شیل ایلده سون
 اشته بد حکم طبعه که بیا استلال مهربنک بیه اندیم اسارت
 و بد مال غلامت اوله رفته و کیم سر کتشتی یارنقه سوم
 اتمال عودیم ندر بنده اعصار قدیم ایلده بیلدیکان قبول ایلد
 صورتده یاشمده کیمه و یاسود شادی اوله یقم خواجه غلام
 و قایم دریلد و ندر ایلد و واسع بر ساهه طالعیه عرض
 اتمال بیلد یسا اولار نه فقط سر کتشتیم کندی اولدوریم
 و فو اتم و میرید اتمال هم بیزه فریفته سی ابقاده یلوا
 بنم ایتمه نفعه و طاهره اتمه اتمه موقع

Eski harfli hâtıratın ilk sayfası

دو کونده بر نه و بوله مدد ابرنت کون او را زنده روم و در پسند مرا جفته ایتیم
 بیه بوله بیخه بجه ارفند که مرا جفته ایتیم . خرقه فغانی میرالای شفیق به وجهه ارفند
 صبر به بیکبانت نکم به و میرالای ارفند بت برابر ایدید . به مستطاب اکلایم ارفند
 دیگر بر نه خط با نور الیه و میرجه همه آفه معینه ایتیدر کله کلز آفه بی نزه دوه بوله
 ریدید . به ایه ار دو معنی نینک پوقینه . به صلیحیم آفه معینه خفته کلام بر
 آفند به آرزو سنه عبایند . به کنه بسنه بر نه و بوله سیم به ایتیدر به راجعت
 ایتیم دیدیم . بزنک اوز نه دیدیم آفندک معینه خفته ایتیدر به دیدیم
 طبع دیدیم . خرقه قومانده ایتیم بتی تقدیم ایتیدر و نازک زانده ایتیدر طایفه
 قدما را ایتقه قدر حاله بر خانه بدستجویم بر نه کره ویر ویدارند کورنه ایتیدر
 نور و نیم بزم اول کار شینده بر سر سنیا به صانه سی و اردر ایتیدر

Eski harfli hâtıratın son sayfası

Afyon:

Milli Mücadelede

Gazilerin

Hatıraları...

" 1946 "

Halkem

Yeni harfli hâtıratın kapağı

Anadolâ Hâtıratı

Okundu majisi kendisine bir
dersi mîsal olunayan es-hânî atın
daima müglî olma slân nâk
olarak tecellî etmiştir.

Bundan mada iadığı Tedrici
olan Tekâmül ve Terbedülükte nâk-
fîm Leman ile münasip olarak in-
kîsâfîle havîl olmuştur. Binaen al-
dîngâde fîrâk tat bîki müteavver
olan bir kâile yotturki unumada
temîl edilemez. iste bu hîkîm
Tabî'dîki bânâ istiklâl har-
bînin mebdelinden esaretime
ve bu hal felâket averin lûta
mîna değîn sergîpîstîni gâya
ğa devk etmiştir. Arındır me-
olunıştıle asarî kâhîne
ile bîle Kîyas Kâbul edî-
lemezceet suretde basından

Yeni harfli hâtıratın ilk sayfası

gözün neyaz kut şahidi oldığını feda
 felaketle vakayii deri ve neyin edene
 uadi ^{hand, b. b.} bu şahidi muta laya arz etmek
 belki ^{nasip} müjdesi olamaz fakat sergüştüm
 deri Kandi anlatlarımı (sergüştüm vata-
 nımın göc leimi) ^{hand, b. b.} dil kahini ^{hand, b. b.} oçhile ^{hand, b. b.} in ti-
 baka ^{hand, b. b.} getirmek ^{hand, b. b.} farigini ^{hand, b. b.} ifa edebilirdi
 benim için bu minneti ^{hand, b. b.} uymadın.

Minallah

Cevfik

Millat-ı Arifin
 ve Millat-ı İslamın

Yeni harfli hâtıratın ikinci sayfası

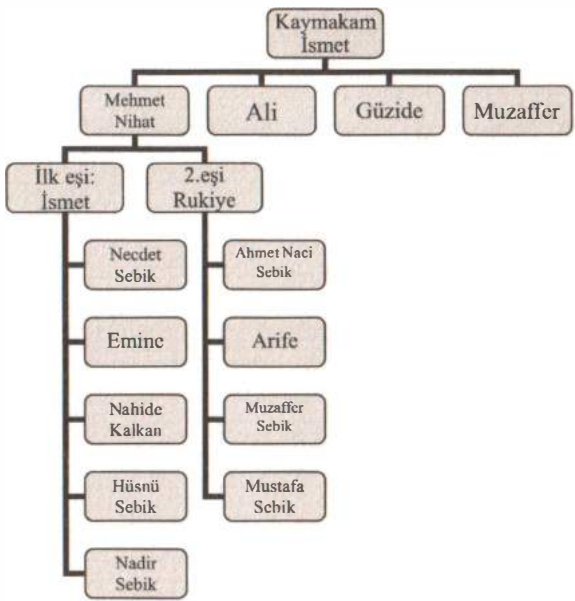
Kısaca Tercümeihali

Tedrisin esdadi Uluborludan İstan-
bul'a gelmiş olup, Uluborludan Hacı
beylerin soyundan imiş. Validemin cedd-i
isi Arapkir-den Çobanoğulları soyun-
dan olup bunlar da Arapkir'den ge-
lerək İstanbul'a yerleşmişlerdir. Valide
cihotından Panakkalede fıkhatide feda-
karaklarda bulunan güzel Evlat Paşa
ile akraba buldurmak hayvan.

1335 yılı Akşehir'den Tıccade
Lubayı olarak yetiştirdi. Üçüncü ordunun
Metroviccede bulunan 18inci Eümen
70 inci Alayın III. Taburunun 1. Bölün-
güne tayin edildi. Alayımız Tıp kadu-
sunda buldurmakta idi. Eümen
Kurmay Başkanımız, şimdi Maraslı
olan B. Feri Çakmak beydi.

elsun askerinden bulunan
 inzibat bize tabanca şekti ohimmi-
 yet bile vermedik 1 nisan
 939 da yolasa geldik burada
 serbest olduğumuzu bilgilere bil-
 dirdiler yarın vapura binip
 izmirde sıkacaktınız dediler
 arzu edenler otellerde yatmış-
 lar isteyenler askeri hastanede
 koru ve karayolada yatabilişler
 biz an subay hastaneye git-
 tiğimiz hastane askerleri bize karşı
 (E. Halası oriste) şefa geldiniz
 dediler iş dert gün hastane
 de kalılabız sanrı yline bizi
 topluyarak türhler aksilile
 ediyor bizim esirlerimizi gander-
 miyar sizinde yldereğini süpür-
 pendi. Cumadır ay yalastan
 kaldık

Yeni harfli hâtıratın son sayfası
 Sultanahmet Mitingi'nin tasviri İstiklâl
 Madalyası vesikası

Mehmet Nihat Sebik'in soyağacı

**Mehmet Nihat Sebik'in kayınpederi
Manastır Belediye Başkanı Cabir Nadir**

1 numaralı fotoğraf

بسم الله الرحمن الرحيم

حزین بن ابی سلمه
اینکه میفرموده اند که تو یکی کور و دیوانه
از آنست که او با این همه در خانه نشسته و
ایچو زحمت و زحمات و زحمات و زحمات و زحمات
نیم سوره و وجودم پیدا نموده است که صاف تمام
فاد و خیر و کمال و کمال و کمال و کمال و کمال
ناله و آه و ناله و آه و ناله و آه و ناله و آه و ناله

(۱/۲/۳/۴/۵/۶/۷/۸/۹/۱۰/۱۱/۱۲/۱۳/۱۴/۱۵/۱۶/۱۷/۱۸/۱۹/۲۰/۲۱/۲۲/۲۳/۲۴/۲۵/۲۶/۲۷/۲۸/۲۹/۳۰/۳۱/۳۲/۳۳/۳۴/۳۵/۳۶/۳۷/۳۸/۳۹/۴۰/۴۱/۴۲/۴۳/۴۴/۴۵/۴۶/۴۷/۴۸/۴۹/۵۰/۵۱/۵۲/۵۳/۵۴/۵۵/۵۶/۵۷/۵۸/۵۹/۶۰/۶۱/۶۲/۶۳/۶۴/۶۵/۶۶/۶۷/۶۸/۶۹/۷۰/۷۱/۷۲/۷۳/۷۴/۷۵/۷۶/۷۷/۷۸/۷۹/۸۰/۸۱/۸۲/۸۳/۸۴/۸۵/۸۶/۸۷/۸۸/۸۹/۹۰/۹۱/۹۲/۹۳/۹۴/۹۵/۹۶/۹۷/۹۸/۹۹/۱۰۰)

آینه در با اینها نه میزنند
ضابطه و ارفاق و
زاد و زاده

1 numaralı fotoğrafın arkasındaki yazı

(Bismillah)

Ruhum İsmetciğim!

Harplerle pek acı geçen hayatımın otuzüçüncü sene-i devriyesini sen görememiştin.

İşte çıkartmış olduğum şu resmimi gör ve rüyanızda hayalimle uğraştığın gibi uyandığında da karşınızda gör. İyice dikkat et, korkma, merak etme bütün teşkilatım yerindedir. Rengim solmamış, vücudum yıpranmamıştır. İnşallah sağ ve sâlim kavuşacağız ve çektiklerimizi unutacağız. Evlatlarıma selâm.

Sizin ve onların gözlerinden öperim. Allah’a tevdi..

3 Şubat 38

Atina’da Parapigmata’da esir Türk zabitan
karargahında 386 numarolu
zevceniz zavallı
Nihad

Not: Fotoğrafların arkasına Türk resmî makamlarınca
“Az yazınız” ibaresi mühür şeklinde vurulmuş. [Ü.Ş.]

1 numaralı fotoğrafın arkasındaki yazı

2 numaralı fotoğraf

2 numaralı fotoğrafın arkasındaki yazı

(Bismillah)

Refika-yı Hayatım!

Beni her istediğin dakikada görcbilmen için seyyar fotoğrafçılara çıkartmış olduğum pek sade resmimi takdim ediyorum.

Bak gör işte henüz hâl-i hayatta bulunan vefadar zevcenî unutma ve çocuklarıma da gösterip onları mesrûr ediniz. İnşallah şimdi resmimi ve yakın zamanda asıl kendimi görmelerini Cenâb-ı Hak'dan temenni cderek cümlelerinizi Cenâb-ı Hakk'ın vahdaniyetine emanet ile gözlerinizden öperim, ruhum.
3 Şubat 338

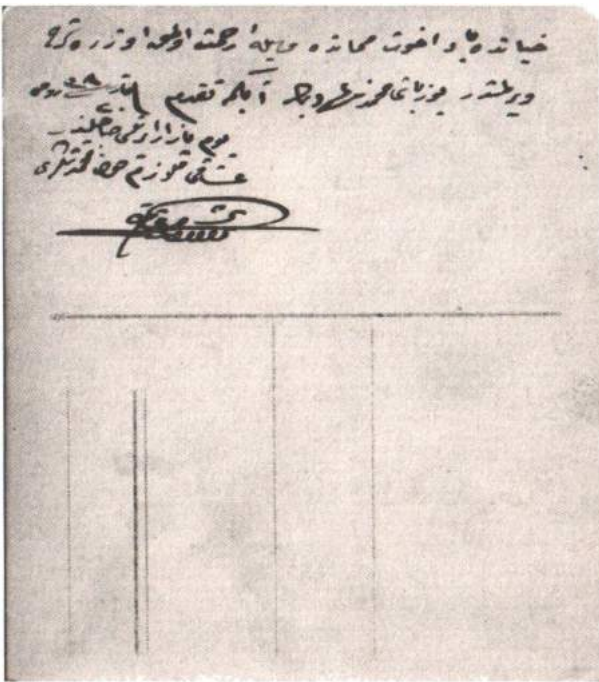
Atina'da Parapigmata'da esir Türk zabitanı karargahı
386 numarolu
zevceniz
Yüzbaşı
Nihad

Not: Fotoğrafların arkasına Türk resmî makamlarınca
“Az yazınız” ibaresi mühür şeklinde vurulmuş. [Ü.Ş.]

02 nolu Fotoğrafın arkasındaki yazı

3 numaralı fotoğraf

3 numaralı fotoğraf arkasındaki yazı

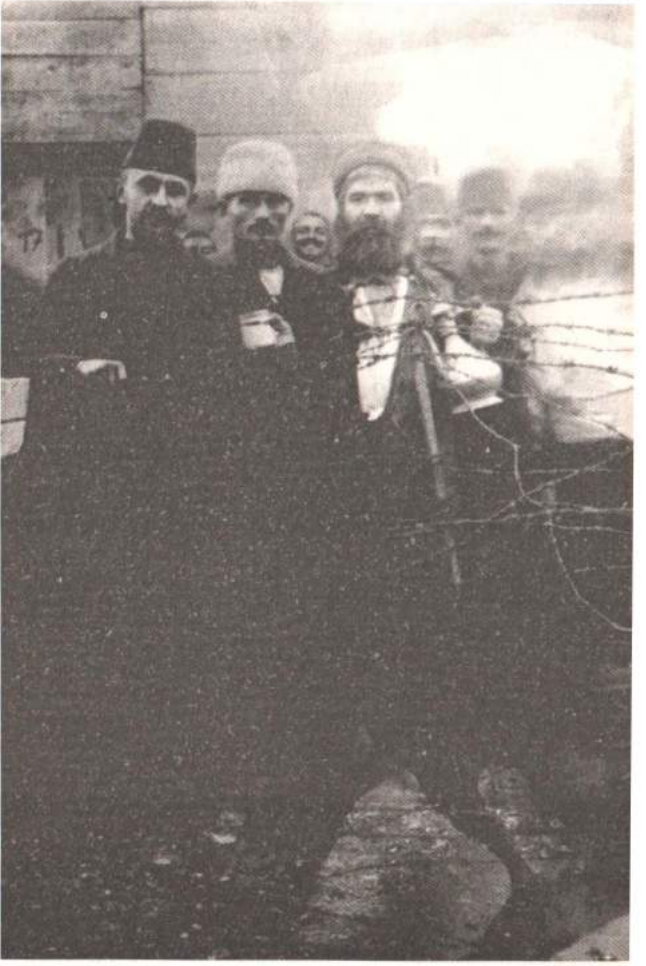
Hayatta veyahut mematta vesile-i rahmet olmak üzere
şerh (?) verilmiştir. Yüzbaşı Mehmet Nihad Beğ
ağabeğime takdim.

Fi 20 Mart sene 38 Rumi
Yevm-i Pazarirtesi sabahında
Uşşaki Mülazım Hakkı Mehmed Şükrü
İmza

Esaret Günleri Hatırası

Esaret Günleri Hatırası

Esaret Günleri Hatırası

Galos'tan gelirken

Kızı Nahide Hanım ile

Çünkü sulhay'ın sulhay ve hatta general-
lerinin İngiliz askerlerini istiklamaları
meczuri olduğuna dair emri okur okunmaz
kara bayrağını yine kırmak, isap ederse
kara bayramak üzere İstanbul'dan ilk su-
lay olarak Nazilliye kendisini attı. İlk
defa Demirci oğlu'nin karargahına geldi.
Kendisini esmer, orta boylu, kuru, omurgunda
altın sarı saçları karışık bir maviye tülüne

Sultanahmet Mitingi tasviri

ne Parisaya geltili de iki
 Hafta oldu bu halde yermiyse
 100 dinhem almakten başka bir
 şey vermediklerini salısmak
 içinde ipso bırakmadıklarını yata
 için olmadığını yana fakir
 bana anlatıyor Yunanistan'da
 edemiyceklerini böyle giderse
 hepsinin öleceğini sulh olsada
 ben buradan kasiye türkiye
 memleketine gik birer gitsen
 oluydu. Hem burada ticaretle olma
 her şeyi rahat kazanırlar
 Anadolu'da böyle şey çok bende
 dedimki hele yaz gelinde kura
 nın satmasını görürsün sizin beşin
 yi telf edecek benim başuma
 geldi diğerdum bunda başuma
 ben burada oturamam dimekte
 ve his ecek macbura da etrafım
 ve almakta idi yine macbura

الشيخ الامام ابو عبد الله

[illegible]

استاد در این کتاب
 در این کتاب
 در این کتاب
 در این کتاب
 در این کتاب

İstiklâl Madalyası vesiskası

Mehmet Nihat Sebik ve babasına ait madalyalar

Nadir Sebik, eşi ve çocukları, Albay Mehmet Nihat Sebik'in mezarı başında

Sırasıyla Balkan, Çanakkale ve İstiklâl Harbi'ne katılmış ve yüzbaşı rütbesindeyken Afyon yakınlarında Yunanlılara esir düşerek yaklaşık onsekiz ay esârette kalmış olan Mehmet Nihat Sebik'in hâtıraları, Millî Mücâdele'nin safhaları, cephe gerisinde yaşananlar ve esir kamplarındaki insanların ruh hallerinin ortaya konulması bakımından büyük değer taşımaktadır.

